

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ
ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

Οφέλη νομισματικής ένωσης, με έμφαση
στον περιορισμό της διακριτικής τιμολογιακής
πολιτικής των επιχειρήσεων.

Κριτωτάκη Αικατερίνη
(Α.Μ.:7302)

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Επιβλέπων καθηγητής:

Επικ. Καθηγητής Σταματόπουλος Θ.

ΗΡΑΚΛΕΙΟ Ιούνιος 2010

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
-----------------------	---

ΜΕΡΟΣ Ι

ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΣΥΝΘΗΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ (ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΜΑΑΣΤΡΙΧΤ)

1.1 Γενικές αρχές.....	7
1.2 Ευρωπαϊκή Ένωση.....	10
1.3 Θεσμικά όργανα.....	11
1.4 Ευρωπαϊκή Νομισματική Ένωση (ΕΝΕ).....	12
1.5 Μετά το Μάαστριχτ.....	13
1.5.1 Τροποποιήσεις που επήλθαν στη συνθήκη.....	13

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΘΕΩΡΙΑ ΑΡΙΣΤΩΝ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ, ΟΦΕΛΗ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΚΟΣΤΟΥΣ ΟΦΕΛΟΥΣ ΝΕ

2.1 Θεωρία Άριστων Νομισματικών Περιοχών.....	16
2.1.1 Τα οφέλη μιας ΑΝΠ.....	16
2.1.2 Παραδοσιακά κριτήρια ΑΝΠ.....	18
2.1.3 Σύγχρονα Κριτήρια ΑΝΠ.....	22
2.1.4 Κριτική της θεωρίας των ΑΝΠ.....	24
2.1.5 Η ΕΝΕ από τη σκοπιά της θεωρίας των ΑΝΠ.....	30
2.2 Οφέλη κοινού νομίσματος, με έμφαση στον περιορισμό της διακριτικής τιμολογιακής πολιτικής.....	32
2.3 Σύγκριση Κόστους- Οφέλους ΝΕ.....	40

**ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΙ
ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΣΕ
ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΩΣΕΙΣ**

3.1 Νομισματική πολιτική της ΕΝΕ.....	46
3.2 Δημοσιονομικές πολιτικές των χωρών-μελών της ΕΝΕ.....	50

ΜΕΡΟΣ ΙΙ

ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Η ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΗΝ ΕΝΕ

4.1 Ο δρόμος της Ελλάδας προς την Ενωμένη Ευρώπη.....	57
4.1.1 Λόγοι ένταξης της Ελλάδας στην Κοινότητα.....	57
4.1.2 Η υιοθέτηση του ευρώ στην Ελλάδα.....	58
4.1.3 Η εμπειρία της Ελλάδας από την προσχώρηση της στην ΕΕ	60
4.2 Ο τιμάρθμος και ο πληθωρισμός στην Ευρωζώνη.....	61
4.2.1 Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή.....	64
4.2.2 Οι διαφορές του δείκτη τιμών ανά χώρα.....	65

**ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΜΕΛΕΤΕΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΩΝ ΑΓΑΘΩΝ:
ΦΑΡΜΑΚΩΝ ΚΑΙ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ**

5.1 Μελέτη περίπτωσης φαρμάκων στην ΕΝΕ.....	66
5.1.1 Προσπάθειες συγκράτησης τιμών.....	68
5.1.2 Μεταβολές τιμών φαρμάκων σύμφωνα με το υπουργείο εμπορείου.....	69
5.1.2.1 Πίνακας μεταβολών τιμής φαρμάκων	70
5.1.3 Συμπεράσματα – διαπιστώσεις της Έκτακτης Επιτροπής Τιμών του υπουργείου Εμπορίου.....	72
5.1.4 Μέτρα ελληνικής κυβέρνησης στις εξελίξεις.....	73

5.2 Μελέτη περίπτωσης αυτοκινήτων στην ΕΝΕ.....	89
5.2.1 Χαρακτηριστικά παραδείγματα.....	91
5.2.2 Τιμολογιακές πολιτικές των κατασκευαστών.....	92
5.2.3 Μέθοδος και πολιτικές που ακολουθούνται και διαμορφώνονται οι τιμές από χώρα σε χώρα.....	93
5.2.4 Πιθανές αιτίες της διασποράς των τιμών.....	96
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	99
Βιβλιογραφία.....	100

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αυξάνει ένα κράτος την ευημερία των πολιτών του όταν εγκαταλείπει το εθνικό του νόμισμα; Οι 11 χώρες που προχώρησαν στην ΕΝΕ την 1^η Ιανουαρίου 1999, έχουν δώσει στο παραπάνω ερώτημα θετική απάντηση. Άλλες χώρες, όπως το Ηνωμένο Βασίλειο, η Δανία, η Σουηδία συνεχίζουν να προβληματίζονται και άλλες χώρες της Κεντρικής Ευρώπης που επιθυμούν να εισέλθουν στην ΕΕ θα πρέπει να προβληματιστούν πάνω στο ίδιο ερώτημα.

Το ζήτημα, αν τα κράτη ωφελούνται από την εγκατάλειψη του εθνικού τους νομίσματος παρακίνησε και το προσωπικό ενδιαφέρον και ήταν αιτία να μελετήσω για να διατυπώσω τη συγκεκριμένη πτυχιακή εργασία. Σκοπός της εργασίας σύμφωνα και με τον τίτλο είναι να αναλυθούν «τα οφέλη της νομισματικής ένωσης, με έμφαση στον περιορισμό της διακριτικής τιμολογιακής πολιτικής των επιχειρήσεων».

Το ξεκίνημα της ΕΝΕ την 1^η Ιανουαρίου 1999 αποτέλεσε ένα ιστορικό γεγονός. Στο πρώτο κεφάλαιο διατυπώνεται συνοπτικά η συνθήκη του Μάαστριχτ για την Ευρωπαϊκή Ένωση, οι γενικές αρχές και οι τροποποιήσεις που επήλθαν στη συνθήκη ως την υιοθέτηση του ενιαίου νομίσματος.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύεται η θεωρία των Άριστων Νομισματικών Περιοχών, προσδιορίζοντας τα κριτήρια που πρέπει να πληρούν οι οικονομίες των χωρών εκείνων που επιθυμούν να απαρτίσουν μια νομισματική ένωση, καθώς και το άριστο μέγεθος της νομισματικής περιοχής.

Το ενιαίο νόμισμα εδραιώνει μια νομισματική ένωση και δημιουργεί σημαντικά πλεονεκτήματα για τα κράτη μέλη μιας κοινής αγοράς. Πρώτα απ' όλα θα εκλείψει το κόστος των διασυνοριακών συναλλαγών (έξοδα μετατροπής νομισμάτων ή έξοδα κάλυψης των συναλλαγματικών κινδύνων) και θα επιτρέπει μια πραγματική σύγκριση των τιμών μέσα στην εσωτερική αγορά. Γίνεται ένα από τα κύρια νομίσματα των συναλλαγών και των αποθεμάτων στον κόσμο. Διευκολύνοντας πολύ την καλή λειτουργία της ενιαίας αγοράς, το κοινό νόμισμα δημιουργεί επίσης ένα σταθερό μακροοικονομικό περιβάλλον, το οποίο είναι ιδιαίτερα ευνοϊκό για τις επιχειρήσεις. Αυτό το περιβάλλον, ευνοεί την ανάπτυξη των ανταλλαγών, βελτιώνει τη κατανομή των πόρων, θα ενθαρρύνει την αποταμίευση και την επένδυση και τονώνει την οικονομική ανάπτυξη.

Βεβαίως, όλα αυτά τα πλεονεκτήματα μπορεί να απορρέουν από την οικονομική και νομισματική ένωση υπό ορισμένες προϋποθέσεις. Αυτή θα πρέπει να περιλαμβάνει μόνο χώρες με υγιή δημοσιονομική διαχείριση. Γι' αυτό χρειάζεται μια οικονομική ένωση, μέσα στην οποία τα συμμετέχοντα κράτη θα αναλάβουν την υποχρέωση να τηρούν αυστηρά ορισμένα κριτήρια που θα εξασφαλίσουν τη νομισματική σταθερότητα, την εξυγίανση των δημοσίων οικονομικών τους και επομένως τη σταθερή ανάπτυξη. Η τήρηση αυτών των κριτηρίων θα στηρίζεται σε δυο σκέλη: μια ανεξάρτητη κεντρική τράπεζα, η οποία θα καθορίζει ελεύθερα τη νομισματική πολιτική της Ένωσης και ένα πόλο συντονισμού των οικονομικών πολιτικών, υπεύθυνο για τον καθορισμό των μεγάλων κατευθύνσεων της οικονομικής πολιτικής και διαθέτοντας τα μέσα να επιβάλλει στα συμμετέχοντα κράτη να τηρούν τις υποχρεώσεις τους, όπως αναλύονται στο τρίτο κεφάλαιο της εργασίας.

Στο δεύτερο μέρος της πτυχιακής εργασίας για την εμπειρική διερεύνηση αναφέρεται ο δρόμος της Ελλάδας προς την Ενωμένη Ευρώπη, μελετώντας περιπτώσεις αγαθών. Οι λόγοι ένταξης στην Κοινότητα και η εμπειρία της χώρας από την προσχώρηση της στην ΕΕ αναλύονται στο τέταρτο κεφάλαιο. Μελέτες περιπτώσεων περιγράφονται, στο πέμπτο κεφάλαιο, για αγαθά στην Ελλάδα, όπου έχουν επηρεαστεί από το ευρώ. Αναφέρονται μεταβολές τιμών, μέτρα κυβέρνησης, τιμολογιακές πολιτικές, μέθοδοι διαμόρφωσης και αιτίες διασποράς των τιμών.

ΜΕΡΟΣ Ι
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση(Συνθήκη του Μάαστριχτ)

1.1. Γενικές Αρχές

Η συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ) αντιπροσωπεύει ένα νέο στάδιο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης δεδομένου ότι ανοίγει το δρόμο για την πολιτική ολοκλήρωση. Η συνθήκη δημιουργεί μία Ευρωπαϊκή Ένωση που αποτελείται από τρεις πυλώνες : τις Ευρωπαϊκές Κοινότητες, την κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ) και την αστυνομική και δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις (ΔΕΥ). Η συνθήκη : εισάγει την έννοια της ευρωπαϊκής ιθαγένειας, ενισχύει τις αρμοδιότητες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και εγκαινιάζει την Ευρωπαϊκή Νομισματική Ένωση (ΕΝΕ). Εξάλλου, η ΕΟΚ γίνεται Ευρωπαϊκή Κοινότητα (ΕΚ).

Γέννηση

Η συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ), η οποία υπεγράφη στο Maastricht στις 7 Φεβρουαρίου 1992, ετέθη σε ισχύ την 1η Νοεμβρίου 1993. Η συνθήκη αυτή είναι αποτέλεσμα εξωτερικών και εσωτερικών στοιχείων. Στο εξωτερικό επίπεδο, η κατάρρευση του κομμουνισμού στην Ανατολική Ευρώπη και η προοπτική της γερμανικής επανένωσης οδήγησαν στην ανάληψη δέσμευσης για την ενίσχυση της διεθνούς θέσης της Κοινότητας. Στο εσωτερικό επίπεδο, τα κράτη μέλη επιθυμούσαν να συνεχίσουν την πρόοδο που επετεύχθη από την ενιαία ευρωπαϊκή πράξη μέσω άλλων μεταρρυθμίσεων.

Τα στοιχεία αυτά οδήγησαν στη σύγκληση δύο διακυβερνητικών διασκέψεων, μιας για την ΕΝΕ και μιας για την πολιτική ένωση. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του

Ανόβερου της 27ης και της 28ης Ιουνίου 1988 ανέθεσε σε μία ομάδα εμπειρογνομόνων υπό την προεδρία του Jacques Delors το έργο της προετοιμασίας μιας έκθεσης που θα πρότεινε τα συγκεκριμένα στάδια τα οποία θα οδηγούσαν στην οικονομική ένωση. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Δουβλίνου της 28ης Απριλίου 1990, βάσει ενός βελγικού μνημονίου για τη μεταρρύθμιση των θεσμών και μιας γαλλογερμανικής πρωτοβουλίας που καλούσε τα κράτη μέλη να επιταχύνουν την πολιτική οικοδόμηση της Ευρώπης, αποφάσισε να εξετάσει την ανάγκη τροποποίησης της συνθήκης ΕΚ για να προχωρήσει στον δρόμο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Ρώμης της 14ης και 15ης Δεκεμβρίου 1990 συγκάλεσε τελικά τις δύο διακυβερνητικές διασκέψεις. Οι εργασίες κατέληξαν ένα χρόνο αργότερα στη διάσκεψη κορυφής του Maastricht της 9ης και 10ης Δεκεμβρίου 1991.

Στόχοι

Με τη συνθήκη του Maastricht, η Κοινότητα προχώρησε σαφώς πέραν του αρχικού οικονομικού της στόχου, δηλαδή την υλοποίηση μιας κοινής αγοράς και οι πολιτικές της φιλοδοξίες ήρθαν στο προσκήνιο.

Σ' αυτό το πλαίσιο, η συνθήκη του Maastricht ανταποκρίνεται σε πέντε βασικούς στόχους:

- την ενίσχυση της δημοκρατικής νομιμότητας των οργάνων·
- τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των οργάνων·
- την εγκαθίδρυση μιας οικονομικής και νομισματικής ένωσης·
- την ανάπτυξη της κοινωνικής διάστασης της Κοινότητας·
- τη θέσπιση μιας κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας.

Δομή

Η δομή της συνθήκης είναι σύνθετη. Μετά από το Προοίμιο, περιλαμβάνει τέσσερις τίτλους. Ο τίτλος I περιλαμβάνει τις κοινές διατάξεις για τις Κοινότητες, για την κοινή εξωτερική πολιτική και για τη δικαστική συνεργασία. Ο τίτλος II περιλαμβάνει τις διατάξεις που τροποποιούν τη συνθήκη ΕΟΚ και οι τίτλοι III και IV τις διατάξεις που τροποποιούν τις συνθήκες ΕΚΑΧ και ΕΚΑΕ αντιστοίχως. Ο τίτλος V εισάγει τις διατάξεις που αφορούν την κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ). Ο τίτλος VI περιλαμβάνει τις διατάξεις για τη συνεργασία στους

τομείς της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων (ΔΕΥ). Οι τελικές διατάξεις περιλαμβάνονται στον τίτλο VII.

Πολιτικές

Η συνθήκη καθιερώνει κοινοτικές πολιτικές σε έξι νέους τομείς :

- Διευρωπαϊκά δίκτυα·
- Βιομηχανική πολιτική·
- Προστασία των καταναλωτών·
- Εκπαίδευση και επαγγελματική κατάρτιση·
- Νεολαία·
- Πολιτισμός·

Κοινωνικό πρωτόκολλο

Με το κοινωνικό πρωτόκολλο που προσαρτάται στη συνθήκη, οι κοινοτικές αρμοδιότητες επεκτείνονται και στον κοινωνικό τομέα. Το Ηνωμένο Βασίλειο δεν συμμετέχει σε αυτό το πρωτόκολλο.

Οι στόχοι του πρωτοκόλλου είναι:

- η προώθηση της απασχόλησης·
- η βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας·
- η κατάλληλη κοινωνική προστασία·
- κοινωνικός διάλογος·
- η ανάπτυξη των ανθρώπινων πόρων για να διασφαλιστεί υψηλό και βιώσιμο επίπεδο απασχόλησης·
- η ένταξη των ατόμων που αποκλείονται από την αγορά εργασίας·

Ιθαγένεια

Μία από τις μεγάλες καινοτομίες της συνθήκης είναι η καθιέρωση ευρωπαϊκής ιθαγένειας η οποία προστίθεται στην εθνική ιθαγένεια. Κάθε πολίτης που έχει την υπηκοότητα ενός κράτους μέλους είναι ταυτόχρονα και πολίτης της Ένωσης.

Αυτή η ιθαγένεια συνεπάγεται νέα δικαιώματα για τους Ευρωπαίους, ήτοι:

- το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής στην Κοινότητα·

- το δικαίωμα του εκλέγειν και του εκλέγεσθαι για τις ευρωπαϊκές και τις δημοτικές εκλογές·
- το δικαίωμα διπλωματικής και προξενικής προστασίας ενός κράτους μέλους άλλου από το κράτος μέλος καταγωγής στο έδαφος μιας τρίτης χώρας όπου δεν αντιπροσωπεύεται το κράτος μέλος καταγωγής·
- το δικαίωμα αναφοράς στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και υποβολής καταγγελίας στον ευρωπαϊό διαμεσολαβητή.

Αρχή της Επικουρικότητας

Στη συνθήκη για την Ένωση επαναλαμβάνεται ως γενικός κανόνας η αρχή της επικουρικότητας, η οποία εφαρμοζόταν στην πολιτική για το περιβάλλον στην ενιαία ευρωπαϊκή πράξη. Η αρχή αυτή διευκρινίζει ότι, στις περιπτώσεις κατά τις οποίες μία αρμοδιότητα δεν είναι αποκλειστική της Κοινότητας, η Κοινότητα ενεργεί μόνον εάν οι στόχοι μπορούν να επιτευχθούν καλύτερα στο κοινοτικό επίπεδο απ' ότι στο εθνικό. Το άρθρο Α προβλέπει ότι η Ένωση λαμβάνει αποφάσεις «όσο το δυνατόν εγγύτερα στους πολίτες».

1.2 Ευρωπαϊκή Ένωση

Η συνθήκη του Maastricht αφορά τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία αποτελείται από τρεις πυλώνες : τις Ευρωπαϊκές Κοινότητες, την κοινή εξωτερική πολιτική και την πολιτική ασφαλείας και την αστυνομική και δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις.

Ο πρώτος πυλώνας αποτελείται από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, την Ευρωπαϊκή Κοινότητα άνθρακα και χάλυβα (ΕΚΑΧ) και Euratom και αφορά τους τομείς στους οποίους τα κράτη μέλη ασκούν από κοινού την ηγεμονία τους μέσω των κοινοτικών οργάνων. Η εφαρμοζόμενη διαδικασία είναι αυτή που είναι γνωστή ως κοινοτική μέθοδος, δηλαδή πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, έγκριση από το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και έλεγχος της τήρησης του κοινοτικού δικαίου από το Δικαστήριο.

Ο δεύτερος πυλώνας καθιερώνει την κοινή εξωτερική πολιτική και την πολιτική ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ) που προβλέπεται στον Τίτλο V της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή

Ένωση. Η πολιτική αυτή αντικαθιστά τις διατάξεις της ενιαίας ευρωπαϊκής πράξης και επιτρέπει στα κράτη μέλη να αναλαμβάνουν από κοινού δράσεις στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής. Στον πυλώνα αυτό η διαδικασία λήψης αποφάσεων είναι διακυβερνητική και στηρίζεται σε πολύ μεγάλο βαθμό στην ομοφωνία. Η Επιτροπή και το Κοινοβούλιο διαδραματίζουν μικρό ρόλο και το Δικαστήριο δεν έχει δικαιοδοσία σ' αυτό τον τομέα.

Ο τρίτος πυλώνας αφορά τη συνεργασία στους τομείς της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων που προβλέπεται στον τίτλο VI της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Εννοείται ότι η Ένωση αναλαμβάνει κοινή δράση για να παρέχει στους πολίτες υψηλό επίπεδο προστασίας σε ένα χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης. Η διαδικασία λήψης αποφάσεων είναι επίσης διακυβερνητικού χαρακτήρα.

1.3 Θεσμικά όργανα

Στην προέκταση της ενιαίας ευρωπαϊκής πράξης, ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου αυξήθηκε ακόμη περισσότερο με τη συνθήκη του Maastricht. Το πεδίο εφαρμογής της διαδικασίας συνεργασίας και της διαδικασίας σύμφωνης γνώμης επεκτάθηκε σε νέους τομείς. Εξάλλου, η συνθήκη δημιουργεί μία νέα διαδικασία συναπόφασης, η οποία επιτρέπει στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο να θεσπίζει πράξεις από κοινού με το Συμβούλιο. Η διαδικασία αυτή συνεπάγεται ενίσχυση των επαφών μεταξύ του Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για να καταλήξουν σε συμφωνία. Εξάλλου, η συνθήκη συνδέει το Κοινοβούλιο με τη διαδικασία διορισμού της Επιτροπής. Αναγνωρίζεται ο ρόλος που διαδραματίζουν τα ευρωπαϊκά πολιτικά κόμματα στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Τα πολιτικά κόμματα συμβάλλουν στη διαμόρφωση μιας ευρωπαϊκής συνείδησης και στην έκφραση της πολιτικής βούλησης των Ευρωπαίων. Όσον αφορά την Επιτροπή, η διάρκεια της θητείας της αυξάνεται από τέσσερα σε πέντε έτη με σκοπό την ευθυγράμμιση της με αυτήν του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

Όπως και η ενιαία πράξη, η συνθήκη αυτή διευρύνει την προσφυγή στη ψήφο με ειδική πλειοψηφία στο πλαίσιο του Συμβουλίου για τις περισσότερες αποφάσεις που λαμβάνονται με διαδικασία συναπόφασης και για όλες τις αποφάσεις που λαμβάνονται σύμφωνα με τη διαδικασία συνεργασίας.

Για να αναγνωρισθεί η σημασία της περιφερειακής διάστασης, η συνθήκη συστήνει την επιτροπή περιφερειών. Η επιτροπή περιφερειών απαρτίζεται από αντιπροσώπους της τοπικής αυτοδιοίκησης και περιφερειακής διοίκησης και έχει συμβουλευτικό χαρακτήρα.

1.4 Ευρωπαϊκή Νομισματική Ένωση

Η ενιαία αγορά ολοκληρώθηκε με την καθιέρωση της ΕΝΕ. Η οικονομική πολιτική αποτελείται από τρεις συνιστώσες. Τα κράτη μέλη πρέπει να διασφαλίζουν το συντονισμό των οικονομικών πολιτικών τους, να καθιερώσουν την πολυμερή εποπτεία αυτού του συντονισμού και υπόκεινται σε κανόνες οικονομικής και δημοσιονομικής πειθαρχίας. Στόχος της νομισματικής πολιτικής είναι να δημιουργηθεί ένα ενιαίο νόμισμα και να εξασφαλιστεί η σταθερότητα αυτού του νομίσματος χάρη στη σταθερότητα των τιμών και την τήρηση της οικονομίας της αγοράς.

Η συνθήκη προβλέπει την καθιέρωση ενός ενιαίου νομίσματος σε τρία διαδοχικά στάδια :

- Το πρώτο στάδιο, το οποίο ελευθερώνει την κίνηση των κεφαλαίων, αρχίζει την 1η Ιουλίου 1990.
- Το δεύτερο στάδιο αρχίζει την 1η Ιανουαρίου 1994 και επιτρέπει τη σύγκλιση των οικονομικών πολιτικών των κρατών μελών.
- Το τρίτο στάδιο πρέπει να αρχίσει το αργότερο την 1η Ιανουαρίου 1999 με τη δημιουργία ενός ενιαίου νομίσματος και την ίδρυση μιας Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ).

Η νομισματική πολιτική βασίζεται στο ευρωπαϊκό σύστημα κεντρικών τραπεζών (ΕΣΚΤ), που αποτελείται από την ΕΚΤ και τις εθνικές κεντρικές τράπεζες. Τα ιδρύματα αυτά είναι ανεξάρτητα από τις εθνικές και κοινοτικές πολιτικές αρχές.

Υπάρχουν ιδιαίτερες διατάξεις για δύο κράτη μέλη. Το Ηνωμένο Βασίλειο δεν ανέλαβε τη δέσμευση της μετάβασης στο τρίτο στάδιο της ΟΝΕ. Η Δανία εξασφάλισε ένα πρωτόκολλο το οποίο ορίζει ότι η δέσμευσή της για το τρίτο στάδιο θα αποφασιστεί με δημοψήφισμα.

1.5 Μετά το Maastricht

Η συνθήκη του Maastricht αντιπροσωπεύει ένα καθοριστικής σημασίας στάδιο στην οικοδόμηση της Ευρώπης. Ιδρύοντας την Ευρωπαϊκή Ένωση, δημιουργώντας οικονομική και νομισματική ένωση και ανοίγοντας την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση σε νέους τομείς, η Κοινότητα αποκτά πολιτική διάσταση.

Τα κράτη μέλη έχοντας επίγνωση της εξέλιξης της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, των μελλοντικών διευρύνσεων και των αναγκαίων θεσμικών τροποποιήσεων συμπεριέλαβαν στη συνθήκη μία ρήτρα αναθεώρησης. Για το σκοπό αυτό, το άρθρο N προβλέπει τη σύγκληση διακυβερνητικής διάσκεψης το 1996. Η διάσκεψη αυτή είχε ως αποτέλεσμα την υπογραφή της συνθήκης του Άμστερνταμ, το 1997.

1.5.1 Τροποποιήσεις που επήλθαν στη συνθήκη

- **Συνθήκη του Άμστερνταμ (1997)**

Η συνθήκη του Άμστερνταμ καθιστά δυνατή την αύξηση των αρμοδιοτήτων της Ένωσης με τη δημιουργία μιας κοινοτικής πολιτικής για την απασχόληση, την κοινοτικοποίηση ενός μέρους των τομέων που υπάγονταν προηγουμένως στη συνεργασία στον τομέα της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων, τα μέτρα που προορίζονται στο να πλησιάσουν περισσότερο την Ένωση στους πολίτες της, τη δυνατότητα στενότερης συνεργασίας μεταξύ ορισμένων κρατών μελών (ενισχυμένη συνεργασία). Επίσης, η συνθήκη επεκτείνει τη διαδικασία συναπόφασης καθώς και την εφαρμογή της ψήφου με ειδική πλειοψηφία και απλουστεύει και αριθμεί εκ νέου τα άρθρα των συνθηκών.

- **Συνθήκη της Νίκαιας (2001)**

Η συνθήκη της Νίκαιας αφιερώνεται κυρίως στα θεσμικά προβλήματα που συνδέονται με τη διεύρυνση τα οποία δεν είχαν επιλυθεί το 1997 με τη συνθήκη του Άμστερνταμ. Πρόκειται για τη σύνθεση της Επιτροπής, τη στάθμιση των ψήφων στο Συμβούλιο και τη διεύρυνση των περιπτώσεων εφαρμογής της ειδικής πλειοψηφίας. Απλουστεύει την προσφυγή στη διαδικασία ενισχυμένης συνεργασίας και καθιστά αποτελεσματικότερο το δικαστικό σύστημα.

Τον Οκτώβριο του 2004 υπογράφηκε η συνθήκη για τη θέσπιση Συντάγματος για την Ευρώπη. Σκοπός της ήταν να καταργηθούν και να αντικατασταθούν με ένα ενιαίο

κείμενο όλες οι υφιστάμενες συνθήκες εκτός της συνθήκης Euratom. Για να τεθεί σε ισχύ η συνθήκη για τη θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης, έπρεπε να επικυρωθεί από όλα τα κράτη μέλη, με βάση τους ισχύοντες συνταγματικούς κανόνες τους, δηλαδή μέσω επικύρωσης από το κοινοβούλιο ή μέσω δημοψηφίσματος. Λόγω των δυσκολιών που συνάντησε η επικύρωση της συνθήκης για τη θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης σε ορισμένα κράτη μέλη, οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων αποφάσισαν, στο πλαίσιο των εργασιών του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 16ης και 17ης Ιουνίου 2005, να δρομολογήσουν μια «περίοδο προβληματισμού» με αντικείμενο το μέλλον της Ευρώπης. Κατά τη σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 21ης και 22ας Ιουνίου 2007, οι Ευρωπαίοι ιθύνοντες κατέληξαν σε συμβιβασμό. Δόθηκε εντολή για τη σύγκληση μιας ΔΚΔ με σκοπό την οριστικοποίηση και την έκδοση μιας «μεταρρυθμιστικής συνθήκης» για την Ευρωπαϊκή Ένωση και όχι Συντάγματος.

Η παρούσα συνθήκη τροποποιήθηκε επίσης από τις ακόλουθες συνθήκες ένταξης:

- **Συνθήκη ένταξης της Αυστρίας, της Φινλανδίας και της Σουηδίας (1994)**, με την οποία τα κράτη μέλη της Κοινότητας γίνονται δέκα πέντε.
- **Συνθήκη ένταξης της Κύπρου, της Εσθονίας, της Ουγγαρίας, της Λετονίας, της Λιθουανίας, της Μάλτας, της Πολωνίας, της Δημοκρατίας της Τσεχίας, της Σλοβακίας και της Σλοβενίας (2003)**. Με τη συνθήκη αυτή τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας γίνονται είκοσι πέντε.
- **Συνθήκη ένταξης της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας (2005)**. Με τη συνθήκη αυτή τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης γίνονται είκοσι επτά.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

Συνθήκες	Ημερομηνία υπογραφής	Θέση σε ισχύ	Επίσημη Εφημερίδα
Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (συνθήκη του Maastricht)	07.02.1992	01.11.1993	EE C 191 της 29.07.1992
Συνθήκη του Amsterdam	02.10.1997	01.05.1999	EE C 340 της 10.11.1997
Συνθήκη της Νίκαιας	26.02.2001	01.02.2003	EE C 80 της 10.03.2001
Συνθήκες ένταξης	Ημερομηνία υπογραφής	Θέση σε ισχύ	Επίσημη Εφημερίδα
Συνθήκη ένταξης της Αυστρίας, της Φινλανδίας και της Σουηδίας	24.06.1994	01.01.1995	EE C 241 της 29.08.1994
Συνθήκη ένταξης των δέκα νέων κρατών μελών	16.04.2003	01.05.2004	EE L 236 της 23.09.2003
Συνθήκη ένταξης της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας	25.04.2005	01.01.2007	EE L 157 της 21.06.2005

Θεωρία Άριστων Νομισματικών Περιοχών, οφέλη Νομισματικής Ένωσης και σύγκριση κόστους οφέλους ΝΕ

2.1. Η θεωρία των Άριστων Νομισματικών Περιοχών

Από τις αρχές της δεκαετίας του '60, οι θεωρητικοί των Διεθνών Οικονομικών προσπάθησαν να απαντήσουν στο πρόβλημα της *βελτιστοποίησης των νομισματικών περιοχών*, με την έννοια της επιλογής του προσφορότερου συστήματος μιας ομάδας χωρών οι οποίες συμμετέχουν σε Οικονομική Ένωση (ΟΕν).

Η θεωρία της άριστης νομισματικής περιοχής (ANΠ) αποτελεί το σημείο εκκίνησης για τη συζήτηση των νομισματικών ενώσεων (De Grauwe, 1996, 1997). Προσπαθεί να προσδιορίσει το *άριστο* μέγεθος της νομισματικής περιοχής. Προσδιορίζει επίσης τα κριτήρια (προϋποθέσεις) που πρέπει να πληρούν οι οικονομίες των χωρών εκείνων που επιθυμούν να απαρτίσουν μια νομισματική ένωση.

2.1.1 Τα οφέλη μιας Άριστης Νομισματικής Περιοχής

Η δημιουργία μιας άριστης νομισματικής περιοχής αποβλέπει αφενός στη μεγιστοποίηση των ωφελειών που προκύπτουν από τον καθορισμό αμετάκλητα σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών (ή την υιοθέτηση ενιαίου νομίσματος) και αφετέρου στην ελαχιστοποίηση κόστους που συνεπάγεται η εγκατάλειψη της τιμής συναλλάγματος ως μέσου οικονομικής πολιτικής.

Το κόστος ένταξης μιας χώρας σε νομισματική ένωση (NE), η οποία έχει υιοθετήσει κοινό νόμισμα, προκύπτει από τις συνέπειες στην οικονομική πολιτική, που προκαλεί η *εγκατάλειψη του εθνικού της νομίσματος*. Η κεντρική της τράπεζα δεν έχει πλέον δυνατότητα άσκησης (ανεξάρτητης) νομισματικής πολιτικής, πχ. στη διαμόρφωση της εσωτερικής ή εξωτερικής αξίας του εθνικού νομίσματος, στον έλεγχο της εγχώριας προσφοράς χρήματος ή των επιτοκίων, και μέσω αυτής στον βραχυπρόθεσμο επηρεασμό της οικονομικής δραστηριότητας για την επίτευξη στόχων

της οικονομικής πολιτικής, όπως πχ. είναι ο περιορισμός της ανεργίας και η σταθερότητα του γενικού επιπέδου των τιμών.

Εντούτοις, αποδεικνύεται ότι *μεταβολές της ονομαστικής συναλλαγματικής ισοτιμίας* (σε κατάσταση νομισματικής ανεξαρτησίας) *δεν μπορούν να μεταβάλουν μόνιμα* (μακροχρόνια) την αντίστοιχη πραγματική (σχετικές τιμές στο διεθνές εμπόριο ή διεθνής ανταγωνιστικότητα τιμής) και επομένως την παραγωγή και την εγχώρια ζήτηση-απορρόφηση και άρα το εμπορικό ισοζύγιο. Εναλλακτικά, για την διόρθωση ασύμμετρων διαταραχών ζήτησης, η πολιτική αντιπληθωρισμού (μείωσης της ενεργού ζήτησεως), μπορεί εξίσου να προκαλεί μόνιμη μείωση της εγχώριας παραγωγής. Οι δύο πολιτικές διαφέρουν ως προς τη βραχυχρόνια δυναμική τους, η μεν της υποτίμησης διορθώνει προσωρινά το εμπορικό έλλειμμα αλλά με κόστος τον πληθωρισμό, η δε του αντιπληθωρισμού πετυχαίνει τα ίδια αποτελέσματα αποφεύγοντας τον πληθωρισμό αλλά με οδυνηρές επιδράσεις στην παραγωγή και την απασχόληση, δηλ. ανεργία, οι οποίες μπορεί να είναι μακροχρόνιες αν δεν υπάρχει σημαντική ευελιξία στην αγορά εργασίας.

Τα κυριότερα οφέλη της νομισματικής ενοποίησης περιλαμβάνουν:

- i.την εξάλειψη της αβεβαιότητας που συνδέεται με τις συνεχείς διακυμάνσεις των συναλλαγματικών ισοτιμιών, με αποτέλεσμα να ενθαρρύνεται η εξειδίκευση της παραγωγής και το εμπόριο μεταξύ των χωρών,
- ii.την εξάλειψη του κόστους που συνεπάγεται τόσο η τόσο η μετατροπή ενός νομίσματος σε ένα άλλο όσο και η κάλυψη του συναλλαγματικού κινδύνου, εφόσον καθιερωθεί ένα κοινό νόμισμα,
- iii.τη μεγαλύτερη ενδεχομένως σταθερότητα των τιμών, εξαιτίας του γεγονότος ότι οι διαταραχές στις διάφορες περιοχές ή χώρες εντός του ευρύτερου νομισματικού χώρου θα τείνουν να αλληλοεξουδετερώνονται και
- iv.τη δυνατότητα των επιχειρήσεων να επωφελούνται των οικονομιών κλίμακας παραγωγής, εφόσον η ευρύτερη νομισματική περιοχή μπορεί να θεωρηθεί ως μια ενιαία αγορά.

Το μεγαλύτερο ίσως μειονέκτημα μιας άριστης νομισματικής περιοχής είναι ότι μια χώρα-μέλος δεν έχει τη δυνατότητα να ασκήσει αυτόνομη νομισματική και συναλλαγματική πολιτική. Η απώλεια ενός μέσου πολιτικής, όπως η μεταβολή της συναλλαγματικής ισοτιμίας, είναι δυνατό να δημιουργήσει σοβαρά προβλήματα σε ορισμένες χώρες, αν οι μισθοί, η παραγωγικότητα και οι τιμές έχουν διαφορετικές τάσεις στις διάφορες χώρες-μέλη.

2.1.2 Παραδοσιακά Κριτήρια ANΠ

Το πρόβλημα επομένως της θεωρίας της άριστης νομισματικής περιοχής συνίσταται στον προσδιορισμό του άριστου αριθμού των χωρών που μπορούν να αποτελέσουν μέλη μιας νομισματικής περιοχής, η οποία θα χαρακτηρίζεται είτε από ένα *σύστημα αμετάκλητα σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών* (ΑΣΣΙ) είτε από ένα και μοναδικό ή *ενιαίο νόμισμα*. Είναι προφανές ότι τα συμπεράσματα της θεωρίας των ANΠ είναι πολύ σημαντικά για περιπτώσεις τόσο πολυεθνικών Οικονομικών και Νομισματικών Ενώσεων, (ONE) όπως αυτή των ευρωπαϊκών χωρών, που έχουν μεγάλη ιστορία εθνικής νομισματικής κυριαρχίας, όσο και για ομοσπονδιακές NE, όπως αυτή των Η.Π.Α. . Ως διπλός στόχος της σύστασης μιας NE ή ΝΠ γενικά θεωρείται, αφενός η μεγιστοποίηση της χρησιμότητας της ένωσης από την υιοθέτηση του συστήματος των ΑΣΣΙ ή του ενιαίου νομίσματος και αφετέρου η ελαχιστοποίηση της ζημιάς από την απώλεια ενός μέσου οικονομικής πολιτικής, δηλαδή του χειρισμού της συναλλαγματικής ισοτιμίας.

Κατά συνέπεια είναι προφανές γιατί, από τη μια μεριά, η θεωρία των ANΠ απαντά σ' ένα πρόβλημα αριστοποίησης, ενώ από την άλλη ο διπλός στόχος της NE αντανακλά τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματά της (δηλαδή εκείνα που απορρέουν από την επιλογή του συστήματος των ΑΣΣΙ ή του ενιαίου νομίσματος). Για ότι αφορά τις προϋποθέσεις, τις συνθήκες ή τα κριτήρια που χρησιμοποιούνται για την αξιολόγηση υποψήφιων χωρών οι οποίες επιθυμούν να σχηματίσουν μια ANΠ, αυτά διακρίνονται στα λεγόμενα «παραδοσιακά» και στα «σύγχρονα». Ο βαθμός, τόσο της κινητικότητας των παραγωγικών συντελεστών στα όρια της ένωσης, όσο και του ανοίγματος των χωρών- μελών της στο διεθνές εμπόριο, αλλά επίσης και της έντασης των χρηματοδοτικών ροών τους, συνιστούν τα παραδοσιακά κριτήρια που εισήγαγαν οι R.Mundell(1961), R.McKinnon (1963) και οι J. Scitovsky (1967), J. Ingram (1969).

Εντούτοις, πιο σύγχρονες προσεγγίσεις (π.χ. H.Bourguinat (1973), R. Cooper (1977), Ch. Kindleberger (1968)) σε όρους ομοιογένειας ή σύγκλισης προτιμήσεων (ικανές συνθήκες) των χωρών-μελών της NE, έρχονται να συμπληρώσουν τα προαναφερθέντα παραδοσιακά κριτήρια (αναγκαίες συνθήκες) σύστασης ANΠ.

Η ελεύθερη κινητικότητα των συντελεστών της παραγωγής (κριτήριο του Mundell, 1961)

Ο Mundell παρατήρησε ότι το κόστος για μια νομισματική ένωση προέρχεται από τις ασυμμετρικές διαταραχές που είναι δυνατό να πλήξουν τις οικονομίες των χωρών μελών της ένωσης και την αδυναμία των κρατών μελών να απορροφήσουν τις συνέπειες τους, αφού δεν έχουν πλέον υπό τον έλεγχό τους την άσκηση ανεξάρτητης εθνικής νομισματικής και συναλλαγματικής πολιτικής (το εθνικό τους νόμισμα έχει καταργηθεί). Εάν, όμως, η κινητικότητα των συντελεστών της παραγωγής είναι δυνατή, τότε οι συντελεστές της παραγωγής θα μετακινηθούν από χώρες μέλη στις οποίες υπάρχει πλεονάζουσα ζήτησή τους, με αποτέλεσμα τη μείωση και εξίσωση του κόστους των συντελεστών της παραγωγής. Η εξίσωση του κόστους από την απασχόληση των συντελεστών της παραγωγής θα τείνει επίσης να εξισώσει και τους ρυθμούς πληθωρισμού εντός της νομισματικής περιοχής. Οδηγούμεθα δηλαδή στην ευκαμψία τιμών και μισθών εντός της νομισματικής ένωσης. Επομένως, δεν θα υπάρχει ανάγκη ασκήσεως ανεξάρτητης εθνικής νομισματικής πολιτικής μέσα στο πλαίσιο της νομισματικής ζώνης.

Σύμφωνα με το κριτήριο του βαθμού κινητικότητας των παραγωγικών συντελεστών, δύο χώρες Α και Β θα έχουν συμφέρον να δημιουργήσουν μια Νομισματική Περιοχή (δηλαδή να επιλέξουν είτε σύστημα ΑΣΣΙ είτε ενιαίο νόμισμα), εάν και μόνο εάν η κινητικότητα των παραγωγικών συντελεστών στο εσωτερικό της ένωσής τους είναι μεγαλύτερη απ' ό,τι στο εξωτερικό. Αντίθετα, αν η κινητικότητα των πόρων μέσα στην ένωση των Α και Β είναι μικρότερη συγκριτικά με τις χώρες μη μέλη της ΝΕ (π.χ. Α με Γ ή Β με Γ), τότε το σύστημα των μεταβλητών συναλλαγματικών ισοτιμιών (ΜΣΙ) θα είναι περισσότερο ωφέλιμο γι' αυτές.

Για να τεκμηριώσει το επιχείρημά του ο R. Mundell θεωρεί τις Α και Β περιφέρειες της ίδιας ομοσπονδίας ή αυτόνομες χώρες οι οποίες, πριν το σχηματισμό της ΝΕ τους, βρίσκονταν σε ταυτόχρονη ισορροπία, εσωτερική ($Y_E = Y_F$) και εξωτερική ($BP=0$). Εάν μετά τη δημιουργία της Οικονομικής Ένωσης (ΟΕν) των Α και Β, μια διαταραχή προκαλέσει στη χώρα Α αύξηση της ζήτησης των προϊόντων της Β τότε, με δεδομένη τη μη-κινητικότητα των παραγωγικών συντελεστών από χώρα σε χώρα, θα έχουμε, αφενός μείωση της παραγωγής της Α με αντίστοιχη υποαπασχόληση των πόρων της ($Y_E < Y_F$) και εξωτερικό εμπορικό έλλειμμα ($BT < 0 \Rightarrow BP < 0$) και αφετέρου τα αντίθετα αποτελέσματα στη χώρα Β ($Y_E > Y_F$ δηλαδή πληθωρισμό και

$BT > 0 \Rightarrow BP > 0$). Η υποτίμηση του νομίσματος της Α έναντι εκείνου της Β, μπορεί να διορθώσει την παρατηρούμενη ανισορροπία στις υπόψη αγορές.

Αντίθετα, αν οι Α και Β έχουν ήδη σχηματίσει μια ΝΠ (είτε σύστημα ΑΣΣΙ είτε ενιαίο νόμισμα), η παραπάνω μεταστροφή της ζήτησης στην Α για τα προϊόντα της Β μπορεί να αντιμετωπιστεί με τη μεταφορά παραγωγικών συντελεστών από τη μια (Α) χώρα στην άλλη (Β). Αυτή μάλιστα η μετακίνηση εργατικού δυναμικού, αποταμιευτικών πόρων, παραγωγικού κεφαλαίου και άλλων συντελεστών μπορεί να λειτουργήσει ως υποκατάστατο της παραπάνω πολιτικής υποτίμησης- ανταγωνιστικότητας. Κι αυτό γιατί η φυσική μεταφορά των συντελεστών από τις αγορές στις οποίες βρίσκονται σε υπερβάλλουσα προσφορά (χώρα Α) προς εκείνες με την υπερβάλλουσα ζήτηση (χώρα Β) θα τις εξισορροπήσει τελικά όλες χωρίς την ανάγκη του συναλλάγματος.

Εφόσον λοιπόν ικανοποιείται η συνθήκη της κινητικότητας των παραγωγικών συντελεστών μεταξύ των Α και Β, τότε αυτές έχουν μεγαλύτερο συμφέρον να σχηματίσουν ΝΕ, η οποία θα συνιστά γι' αυτό ΑΝΠ. Χωρίς τη νομισματική της ένωση οι Α και Β θα πρέπει να δεχθούν τις μεταβολές των σχετικών «τοπικών» τιμών για να πετύχουν την εξισορρόπηση των αγορών τους. Μ' άλλα λόγια, μετά τη στροφή της ζήτησης στην Α για τα προϊόντα της Β, η μετακίνηση πόρων από την Α στη Β, αφού θα μειώσει την ενεργό ζήτηση στην πρώτη θα οδηγήσει σε πτωτική πορεία τόσο την ανεργία της όσο και έλλειμμα του ισοζυγίου πληρωμών της. Αντίθετα, η αυξημένη εισροή πόρων στη Β θα αποκλιμακώσει τόσο τον πληθωρισμό της όσο και το εξωτερικό εμπορικό πλεόνασμα.

Αξίζει να επισημανθεί ότι τι κριτήριο του R. Mundell, ως προϋπόθεση για τη σύσταση ΑΝΠ είναι σχετικά μικρής χρησιμότητας στην ευρωπαϊκή περίπτωση. Τόσο ο συντελεστής εργασία (εργατικό δυναμικό στις χώρες-μέλη του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος-ΕΝΣ-) όσο κι εκείνος του κεφαλαίου (είτε στη μορφή των «άμεσων» επενδύσεων, είτε στη μορφή των χρηματοδοτικών ροών), παρουσιάζουν μεγαλύτερη κινητικότητα με το εξωτερικό (π.χ. Ενωμένη Ευρώπη- Η.Π.Α.) απ' ότι στις ενδοκοινοτικές περιοχές.

Ο βαθμός ανοίγματος της οικονομίας (κριτήριο του McKinnon, 1963)

Το δεύτερο «παραδοσιακό» κριτήριο για τη δημιουργία νομισματικής περιοχής, δηλαδή της επιλογής εκ μέρους των χωρών-μελών της ένωσης, είτε του συστήματος ΑΣΣΙ είτε του ενιαίου νομίσματος, εισηγήθηκε ο McKinnon το 1963.

Γι' αυτόν ο βαθμός ανοίγματος μιας οικονομίας στο διεθνές εμπόριο είναι ο σπουδαιότερος προσδιοριστικός παράγοντας της επιλογής μεταξύ ΝΠ και ΜΣΙ. Έτσι, όσο περισσότερο ανοικτή είναι μια οικονομία, τόσο μεγαλύτερο όφελος θα έχει από τη υιοθέτηση συστήματος σταθερών ισοτιμιών. Αντίθετα, όσο πιο «κλειστή» είναι, τόσο μεγαλύτερη ωφελιμότητα μπορεί να απολαμβάνει επιλέγοντας το σύστημα ΜΣΙ.

Ο νομισματικός παράγοντας (κριτήριο των J. Scitovsky (1967) και J. Ingram (1969))

Ένα τρίτο «παραδοσιακό» κριτήριο σχηματισμού ΑΝΠ προτάθηκε από τους J. Scitovsky (1967) και J.Ingram (1969). Τόνισαν το νομισματικό παράγοντα, τον οποίο δεν περιέλαβαν στην ανάλυσή τους οι Mundell και McKinnon. Έτσι υποστήριξαν ότι όσο μεγαλύτερες είναι όχι μόνο οι εμπορικές σχέσεις αλλά επίσης και οι χρηματοδοτικές ροές (κίνηση κεφαλαίων) μεταξύ των υποψηφίων για ένωση χωρών, τόσο μεγαλύτερο συμφέρον θα έχουν αυτές να σχηματίσουν ΑΝΠ (ΑΣΣΙ ή ενιαίο νόμισμα).

Οι Scitovsky και Ingram τεκμηρίωσαν τη θέση τους, ισχυριζόμενοι ότι όσο πιο έντονη είναι η κινητικότητα των χρηματοοικονομικών ροών μεταξύ των χωρών μελών της ένωσης, τόσο πιο εύκολα μπορούν αυτές να χρηματοδοτούν τα ελλείμματά τους χωρίς σοβαρές επιδράσεις στις ισοτιμίες και τα επιτόκια. Κάτω από αυτές τις συνθήκες οι υπόψη οικονομίες έχουν συμφέρον από τη δημιουργία ΑΝΠ. Αλλά ακόμα και σύστημα ΜΣΙ να είχαν επιλέξει, αυτές (R) θα κατέληγαν ουσιαστικά σε «σταθερές» ή απολύτως «προβλέψιμες», εξαιτίας της κινητικότητας των κεφαλαίων εκτός της νομισματικής περιοχής.

Διαφοροποίηση της παραγωγής (κριτήριο του Kenen, 1969)

Κατά τον Kenen, μια χώρα της οποίας η παραγωγή (εξαγωγές και εισαγωγές) είναι διαφοροποιημένη σε μεγάλο βαθμό (δηλαδή δεν εξειδικεύεται στην παραγωγή ενός αγαθού), δηλαδή παράγει πολλά προϊόντα, δεν υποχρεώνεται σε υποτίμηση του νομίσματός της στην περίπτωση που οι εξαγωγές μειωθούν. Επομένως, η περίπτωση της διαφοροποιημένης εθνικής παραγωγής συντελεί στη σταθερότητα του ισοζυγίου πληρωμών, στην αύξηση των εξαγωγών της χώρας και στη μη μεταβολή της συναλλαγματικής ισοτιμίας του νομίσματός της. Συντελεί δηλαδή στη διατήρηση της εξωτερικής ισορροπίας της οικονομίας της.

Αντίθετα, ο μικρός βαθμός διαφοροποίησης της παραγωγής της χώρας οδηγεί σε εξάρτησή της από τις εξελίξεις των αγορών εξαγωγικών προϊόντων και επομένως η υποτίμηση/ανατίμηση του νομίσματός της είναι επιβεβλημένη για τη διατήρηση της εξωτερικής της ισορροπίας. Συνεπώς, οικονομίες σε μεγάλο βαθμό διαφοροποιήσεως στην παραγωγή τους αποτελούν τις κατάλληλες υποψήφιες για τη δημιουργία μιας νομισματικής ένωσης.

2.1.3 Σύγχρονα Κριτήρια Άριστων Νομισματικών Περιοχών

Ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του '70 σπουδαίοι θεωρητικοί των Διεθνών Οικονομικών, είχαν επισημάνει την ανεπάρκεια των προαναφερθέντων παραδοσιακών κριτηρίων για το σχηματισμό ΑΝΠ. Έτσι, παρά το γεγονός ότι αναγνώριζαν σ' αυτά τις αναγκαίες συνθήκες μιας ΑΝΠ, εντούτοις θεωρούσαν ότι δε συνιστούν εξίσου και τις ικανές για τη Νομισματική Ένωση των υποψήφιων οικονομιών. Η σύγχρονη προσέγγιση των ΑΝΠ ενώ στηρίζεται στα παραδοσιακά κριτήρια σχηματισμού τους εντούτοις τα συμπληρώνει αναπτύσσοντας μια άλλου είδους προβληματική, η οποία επικεντρώνεται στην «ομοιογένεια των προτιμήσεων» των χωρών-μελών της ένωσης.

Ο Bourguinat (1973) προτείνει τη χρήση ενός είδους «δείκτη καταλληλότητας» ο οποίος σταθμίζοντας τα κριτήρια των Mundell και McKinnon, λαμβάνει υπόψη του για την επιλογή ή όχι της ΝΕ μεταξύ των υποψήφιων χωρών την εξής διπλή συνθήκη: αφενός την επικράτηση σ' όλες τις χώρες-μέλη της ιδέας ότι η νομισματική τους ένωση συνιστά κοινό «αποδεκτό περιουσιακό τους στοιχείο» και αφετέρου μια κοινή

προσέγγιση των «εθνικών προτιμήσεων» σ' ότι αφορά σημαντικές για την πορεία τους προς την ΑΝΠ μακροοικονομικές μεταβλητές στόχους (π.χ. πληθωρισμός, παραγωγικότητα, πραγματικοί μισθοί κ.α.). Χωρίς την απαραίτητη συναίνεση των χωρών-μελών για την κύρια φυσιογνωμία των εθνικών τους οικονομιών στα πλαίσια της ΑΝΠ, ο Bourguinat θεωρεί δύσκολη αν όχι αδύνατη, οποιαδήποτε προσπάθεια με στόχο το ενιαίο νόμισμα.

Για τον Cooper (1977) η Ένωση (Τελωνειακή ή Νομισματική) είναι πάνω απ' όλα ένα «συλλογικό αγαθό», το οποίο αντανακλά την κοινή ζήτησή του, από τις υπονήφειες χώρες-μέλη της. Κατά συνέπεια, η «ομοιογένεια ή η σύγκλιση των προτιμήσεων» των υπό ένωση χωρών (ΑΝΠ) παρουσιάζεται ως κοινό σημείο αναφοράς στις δυο παραπάνω σύγχρονες προσεγγίσεις των ΑΝΠ. Επομένως, μπορούμε να πούμε, όπως αναφέρει ο Kindleberger (1986), ότι εάν οι χώρες-μέλη μιας Οικονομικής Ένωσης (ΟΕν) έχουν καταρχάς έντονες εμπορικές και χρηματοδοτικές σχέσεις και επιπλέον δείχνουν ταυτόσημες (ή έστω παραπλήσιες) προτιμήσεις, όχι μόνο για τα εμπορευόμενα προϊόντα τους αλλά επίσης και γι' αυτά τα ίδια τα συλλογικά αγαθά τους, τότε ικανοποιούν τις αναγκαίες και ικανές συνθήκες για να σχηματίσουν ΝΕ.

Σ' αυτή τη θέση του Kindleberger συνοψίζονται τα σύγχρονα κριτήρια σύστασης ΑΝΠ, στα οποία ως αναγκαίες συνθήκες τίθενται τα παραδοσιακά κριτήρια, του βαθμού, τόσο κινητικότητας των πόρων, όσο και ανοίγματος των οικονομιών στο διεθνές εμπόριο, ενώ ως ικανές συνθήκες θεωρούνται η ομοιογένεια ή σύγκλιση των προτιμήσεων των υπονήφειων χωρών-μελών της νομισματικής ένωσης.

Κατά συνέπεια, με δεδομένες τις αναγκαίες συνθήκες σύστασης ΑΝΠ μπορούμε εύκολα τώρα να αντιληφθούμε πως η Αυστρία κι η Ολλανδία δημιούργησαν μια *de facto* «ζώνη μάρκου», αφού Βιέννη και Χάγη ακολουθούσαν την ίδια αντιπληθωριστική νομισματική πολιτική, μ' εκείνην της Φρανκφούρτης. Ας σημειωθεί δε, ότι οι υπόψη μικρές-ανοικτές οικονομίες, σχηματίζοντας αυτή τη ΝΠ (Αυστρία, Ολλανδία, Γερμανία στην οποία αργότερα εισήλθε και το Βέλγιο) δεν έχασαν τίποτα από την εθνική τους κυριαρχία, εξαιτίας ακριβώς της ταύτισης των προτιμήσεών τους πριν την ένωση.

Με βάση την ιστορική εμπειρία, η «ομοιογένεια ή σύγκλιση προτιμήσεων» διακρίνεται στις περιπτώσεις:

- α) Νομισματική Ένωση με Αυθόρμητη Ευθυγράμμιση, της μικρής στη μεγάλη χώρα. Η «ηγεμονική» ΝΕ της Γερμανίας με τις Αυστρία και Ολλανδία που αναφέραμε παραπάνω, ανήκει σ' αυτήν την περίπτωση ομοιογένειας προτιμήσεων.

β) Νομισματική Ένωση με Επιβεβλημένη Ευθυγράμμιση, από την ηγέτιδα χώρα-μέλος που αποφασίζει και θεσπίζει, με γνώμονα τα ίδια συμφέροντά της, της αρχές της ενοποίησης. Παραδείγματα αυτής της περίπτωσης ομοιογένειας προτιμήσεων είναι οι ΝΕ, Αγγλίας-Σκωτίας, Αυστρίας- Ουγγαρίας ή ακόμα και η δια-γερμανική ΝΕ του Μαΐου 1990.

γ) Ευρωπαϊκή Νομισματική Ένωση (ΕΝΕ) με Διαπραγματευτική Σύγκλιση, είναι προφανώς η ευρωπαϊκή περίπτωση ομοιογένειας προτιμήσεων, που οδηγεί στο σχηματισμό της ΑΝΠ της.

Η συνιστώσα της «διαπραγμάτευσης» είναι καθοριστικής σημασίας γι' αυτή την περίπτωση κατασκευής της ομοιογένειας των προτιμήσεων, αφού εκτός από κάποιες εξαιρέσεις «αυθόρμητης ευθυγράμμισης» μικρών χωρών-μελών προς κάποια μεγάλη, η ανομοιογένεια των εθνικών στόχων πολιτικής των υπολοίπων ανά ζώνη, είναι έκδηλη στην ευρωπαϊκή περίπτωση. Έτσι μετά από μακροχρόνιες διαπραγματεύσεις και κυρίως τη σχετική επιτυχία του ΕΝΣ κατόρθωσαν οι ευρωπαϊκές χώρες να πετύχουν τη «σύγκλιση των προτιμήσεών» τους, έτσι ώστε να βλέπουν ότι ικανοποιούνται και οι ικανές συνθήκες για σχηματισμό ΑΝΠ, την οποία ο κύριος πυρήνας τους ξεκινά από το 1999 με την εισαγωγή του ενιαίου ευρωπαϊκού νομίσματος, του ΕΥΡΩ.

2.1.4 Κριτική της θεωρίας της Άριστης Νομισματικής Περιοχής

Η κριτική που ασκήθηκε κατά της θεωρίας τα άριστης νομισματικής περιοχής αφορούσε τόσο στη θεωρία αυτή καθ' εαυτή όσο και στα προταθέντα κριτήρια.

Χρησιμοποιώντας το μακροοικονομικό υπόδειγμα συνολικής ζήτησης- συνολικής προσφοράς (AD-AS) ο Καθηγητής Mundell (1961) έδειξε ότι εάν δύο χώρες-μέλη νομισματικής ένωσης (χ-μ ΝΕ) υποστούν *ασύμμετρη¹ διαταραχή συνολικής ζήτησης*, με συνέπειες τόσο στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών όσο και στον κρατικό προϋπολογισμό², τότε ο *αυτόματος* μηχανισμός προσαρμογής στην ισορροπία των δύο

---

¹ (4AD_a, TADB)

² $\Delta AD_a \Rightarrow (4u < 4A) \Rightarrow t(ITZ < 0)$ και $t[(T-G) < 0]$ αφού 4 T (IT_{ti} & TTr) λόγω 4 Y με ανελαστικές G.

χωρών απαιτεί, είτε ευελιξία των μισθών³, είτε κινητικότητα της εργασίας⁴ μεταξύ τους. Αν δεν ικανοποιούνται οι δύο αυτές συνθήκες η προσαρμογή στην ισορροπία θα προέλθει από πληθωρισμό (αντιπληθωρισμό) στην χ-μ NE με την αυξημένη (μειωμένη) ζήτηση. Ιδού το κόστος συμμετοχής στη NE από μια αρνητική διαταραχή της ζήτησης.

Ανακούφιση στο πρόβλημα (και εφόσον είναι προσωρινό) αλλά όχι λύση του, μπορεί να προσφέρει η αναδιανομή εισοδήματος⁵ μέσω του *κοινοτικού προϋπολογισμού*.

Είναι όμως πιθανό να συμβαίνουν συχνά *ασύμμετρες διαταραχές συνολικής ζήτησης* μεταξύ των χ-μ της ENE; Στην έκθεση της ευρωπαϊκής επιτροπής «μια αγορά, έναν νόμισμα» (1990), υποστηρίζεται ότι οι διαταραχές αυτές θα τείνουν διαχρονικά να γίνονται πιο συμμετρικές. Η αιτιολόγηση στηρίζεται στο γεγονός ότι το ενδο-ευρωπαϊκό εμπόριο είναι κυρίως ενδοκλαδικό, βασιζόμενο στις οικονομίες κλίμακας και τον ατελή ανταγωνισμό. Αντίθετα, ο Krugman (1991) υποστήριξε ότι οι διαταραχές αυτές θα αυξηθούν στην ENE εκτιμώντας, ότι θα υπερισχύσει το *αποτέλεσμα της συσσώρευσης και περιφερειακής συγκέντρωσης* (agglomeration effect) των βιομηχανιών ενός κλάδου (οικονομίες κλίμακας), έναντι εκείνου της *πλησιέστερης παραγωγής στις τελικές αγορές*. Κατά συνέπεια, οι διαταραχές που υφίσταται ένας κλάδος (π.χ. Αυτοκινητοβιομηχανία) μπορεί να μεταφράζονται στην υπόψη χ-μ NE. Επομένως, αυτή μπορεί να έχει όφελος να χρησιμοποιεί τη συναλλαγματική ισοτιμία ως εργαλείο διόρθωσής τους. Τελικώς, αυτό που αποδέχονται οι περισσότεροι οικονομολόγοι είναι ότι τα αποτελέσματα συγκέντρωσης των κλάδων είναι πιθανότερο να συμβούν ανεξάρτητα τα εθνικά σύνορα αλλά μάλλον θα αναφέρονται στις περιφέρειες της NE (π.χ. αυτοκινητοβιομηχανία στην περιφέρεια της βόρειας Ιταλίας - νότιας Γερμανίας).

Εντούτοις, η ύπαρξη των εθνών-κρατών με τις ιδιαιτερότητες τους (διαφορές σε συστήματα διαπραγματεύσεως μισθών, νομικά συστήματα, έθιμα, δημοσιονομική πολιτική- προϋπολογισμός κ.λπ.) κατά την άσκηση των εθνικών οικονομικών πολιτικών τους, θα είναι μια *συνεχής πηγή ασύμμετρων διαταραχών* στην ENE.

---

³ $I^{ov}: \nu W_A \wedge > TL^D \& TL_E \Rightarrow TYA, 4P_A(AS_1 \setminus, AD_1)$ και $TW_B \Rightarrow IL^D \& 4L_E \Rightarrow 4Y_B, TP_B$
($ASA, AD, \cdot 2^{ov}: IP_A \& TP_B \Rightarrow TAD_A (AD_2 /', AS_1) \& I(ITI < 0)_A$ και $4[(T-G) < 0]_A$. Τα αντίθετα στη Β.

⁴ Αποτέλεσμα ποσότητας εργασίας (L) και όχι αμοιβής (μισθών, W) όπως παραπάνω με την ευελιξία μισθών.

⁵ Τα αυξημένα φορολογικά έσοδα της μιας χ-μ NE μέσω μεταβιβαστικών πληρωμών να δαπανηθούν στην άλλη χ-μ NE.

Γι' αυτό πολλοί οικονομολόγοι υποστηρίζουν ότι μια NE μπορεί να λειτουργήσει αποτελεσματικά μόνο με επιπλέον πολιτική ενοποίηση.

Επομένως, η ανάλυση του Mundell (1961) υποδεικνύει ως αναγκαία αλλά όχι και ικανή συνθήκη για επωφελή ένταξη μιας χ σε NE, την *ευελιξία ή κινητικότητα των συντελεστών παραγωγής*, καταρχάς εντός των χ πριν, και διεθνώς μετά την ένταξη.

Οι Corden (1972) και Giersch (1973) αλλά και απλούστερα ο De Grauwe (1975) έδειξαν ότι η NE 2 χωρών με *διαφορετικές προτεραιότητες στον πληθωρισμό και την ανεργία* έχει επίσης κόστος. Αυτό προκύπτει από την εκούσια εγκατάλειψη του εργαλείου της συναλλαγματικής ισοτιμίας, η οποία στην NE δεν υπάρχει για να αντισταθμίσει το διαφορικό πληθωρισμό (σταθερή ισοδυναμία αγοραστικών δυνάμεων στη σχετική της μορφή $-IA\Delta^\sigma$ -) των χ -μ. Κατά συνέπεια, για να διατηρηθεί σταθερή η πραγματική ισοτιμία (σχετικές τιμές) των χ -μ απαιτείται *ευελιξία των αγορών αγαθών*, δηλαδή *διατηρήσιμη ανταγωνιστικότητα-τιμής των αγαθών τους*. Έτσι, *οι κυβερνήσεις των χ -μ έχουν ελάχιστη δυνατότητα ελεύθερης επιλογής ανάμεσα σε πληθωρισμό και ανεργία*.

Όπως έδειξαν οι Bruno and Sachs (1985) ή οι Calmfors and Driffill (1988) η NE χωρών που αντιμετωπίζουν *διαταραχές προσφοράς* (πχ. από πετρελαϊκές κρίσεις) έχει κόστος αν παρουσιάζουν *σημαντικές θεσμικές διαφορές στις αγορές εργασίας τους*.

Σε χ -μ NE με «ακραία» συστήματα αγορών εργασίας (είτε κεντρικά ελεγχόμενες, δηλ. συσπειρωμένα εργατικά συνδικάτα στη χώρα, είτε, αποκεντρωμένες διαπραγματεύσεις, δηλ. συσπείρωση μόνο σε επίπεδο μεμονωμένων επιχειρήσεων) θα υπάρχει μεγαλύτερος μετριασμός μισθών⁶ σε διαταραχές προσφοράς από ότι στις «ενδιάμεσες»⁷ χώρες. Έτσι, χ -μ NE που άλλες έχουν ακραία και άλλες ενδιάμεσα συστήματα αγορών εργασίας, δηλ. έχουν *σημαντικές θεσμικές διαφορές στις αγορές εργασίας τους*, θα βλέπουν *δαπανηρό το σχηματισμό NE*.

---

⁶ $TW < TP$: w (με σταθερή βραχυχρόνια καμπύλη Phillips, $p = tV - q$, q παραγωγικότητα εργασίας)

⁷ $TW > TP$ $Tw \Rightarrow IL^d$ ή $f u$ (ανεργία).

Μήπως η ΝΕ δεν μεταβάλλει σημαντικά τις υφιστάμενες θεσμικές διάφορες στις αγορές εργασίας των χ-μ πριν την ένταξή τους σε αυτή; Οι McDonald and Solow (1981) έδειξαν ότι η κλίση της καμπύλης ζήτησης εργασίας εξαρτάται θετικά από την αντίδραση της κυβέρνησης στις ενέργειες των εργατικών σωματείων (μεγαλύτερη αρνητική κλίση για ευαίσθητες αρχές στο πρόβλημα της ανεργίας). Αν και οι χ-μ στην ΕΝΕ δεν διαθέτουν νομισματική πολιτική, εντούτοις, μέσω της δημοσιονομικής έχουν κάποια περιθώρια να δημιουργούν νέες θέσεις εργασίας. Τελικώς, αναγνωρίζεται ότι οι εθνικές αυτές διαφορές θα συνεχίσουν να υπάρχουν για πολύ καιρό μετά την έναρξη κυκλοφορίας του ευρώ.

Διαφορές στα νομικά συστήματα είναι δυνατόν να δημιουργούν σημαντικό κόστος στη συμμετοχή χωρών-μελών σε ΝΕ. Έτσι, για παράδειγμα μια αύξηση στο επιτόκιο της κεντρικής τράπεζας (ΕΚΤ) θα επηρεάσει την καταναλωτική και επενδυτική δαπάνη των χ-μ, αφενός, με αγγλοσαξονική νομική παράδοση μέσα από το αποτέλεσμα πλούτου καταναλωτών και επιχειρήσεων, αφού έχουν ανεπτυγμένες κεφαλαιαγορές (μεγάλο % μετοχών και ομολόγων στο χαρτοφυλάκιο τους), και αφετέρου, εκείνων με νομική παράδοση της ηπειρωτικής Ευρώπης, μέσω του καναλιού των τραπεζικών δανείων, απ' όπου συνήθως ο ιδιωτικός τομέας εκεί δανειζεται.

Ο διαφορετικός τρόπος λειτουργίας των χρηματαγορών στην ΕΝΕ δεν οφείλεται μόνο στα διαφορετικά νομικά συστήματα των χ-μ αλλά και στις διαφορετικές νομισματικές πολιτικές που αυτές ακολουθούσαν πριν την ένταξή τους στην ΕΕ. Εκεί εστιάζεται η ασύμμετρη αντίδραση των χ-μ ΕΝΕ στις ίδιες μεταβολές των επιτοκίων. Είναι π.χ. η συστηματική διαφορά στον πληθωρισμό μεταξύ χ-μ, που εξηγεί γιατί χώρες με παράδοση σε υψηλούς ρυθμούς πληθωρισμού έχουν σχεδόν ανύπαρκτη αγορά μακροπρόθεσμων ομολόγων (αρνητική συσχέτιση μεταξύ τρέχουσας τιμής ομολόγων και προσδοκώμενου πληθωρισμού). Στην ΕΝΕ, λόγω κοινής νομισματικής πολιτικής από την ΕΚΤ (ουσιαστικά ΕΣΚΤ), αναμένεται σύντομα να συγκλίνουν οι ρυθμοί πληθωρισμού των χωρών και επομένως αυτός ο λόγος για τη διαφορετική λειτουργία των χρηματαγορών να εκλείψει. Εντούτοις, η περαιτέρω πολιτική ενοποίηση των χ-μ, προκαλώντας σύγκλιση των εθνικών τους νομικών συστημάτων, θεωρείται ως η μόνη ουσιαστική απάντηση για την εξομάλυνση του τρόπου λειτουργίας των χρηματαγορών στην ΕΝΕ.

Οι διαφορετικοί ρυθμοί μεγέθυνσης των εθνικών εισοδημάτων 2 υπό ένταξη χωρών σε ΝΕ, μπορεί να οδηγήσει σε σημαντικό κόστος προσαρμογής εκείνη με τον υψηλότερο ρυθμό μεγέθυνσης. Ακόμα και αν οι δύο χ-μ ΝΕ έχουν την ίδια

εισοδηματική ελαστικότητα ζήτησης για εισαγωγές, εκείνη που καταγράφει υψηλότερο ρυθμό μεγέθυνσης θα αντιμετωπίσει και έλλειμμα εμπορικού ισοζυγίου. Για τη διόρθωση του τελευταίου, έξω από τη ΝΕ θα υποτιμούσε το νόμισμα της, ενώ τώρα η προσαρμογή θα γίνει μέσω αντιπληθωρισμού (κενό ανεργίας), δηλαδή με χειροτέρευση των καθαρών όρων εμπορίου της (PX/PM).

Εντούτοις, οι εμπειρικές ενδείξεις είναι υπέρ της άποψης ότι *οι ρυθμοί μεγέθυνσης των υψηλά αναπτυσσόμενων χωρών δεν είναι περιοριστικός παράγοντας της νομισματικής ολοκλήρωσης*. Ο Krugman (1989) αναφέρει 2 λόγους γι' αυτό. Πρώτον, οι εισοδηματικές ελαστικότητες εξαγωγών των υψηλά αναπτυσσόμενων χωρών είναι γενικά μεγαλύτερες από εκείνες των λιγότερα αναπτυσσόμενων, ενώ επίσης μεγαλύτερες και από εκείνες των εισαγωγών τους (ϵ^A), επειδή η οικονομική μεγέθυνση συνίσταται κυρίως στην ανάπτυξη νέων προϊόντων. Δεύτερον, οι πρώτες αυτές χώρες παρουσιάζουν υψηλότερη μέση παραγωγικότητα κεφαλαίου (APK) και επομένως θα προκαλούν ροές κεφαλαίων, από τις χαμηλότερα αναπτυσσόμενες, οι οποίες θα χρηματοδοτούν τα όποια ελλείμματα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών τους.

Οι υπό ένταξη σε ΝΕ χώρες είναι δυνατόν να διαφέρουν σε δημοσιονομικά συστήματα. Με βάση αυτά επιλέγουν και *διαφορετικούς συνδυασμούς χρηματοδότησης του κρατικού τους προϋπολογισμού* {τιτλοποίηση χρέους (έκδοση κρατικών ομολόγων) - νομισματοκοπή}. Κατά συνέπεια οι υποψήφιας χ-μ ΝΕ θα έχουν και διαφορετικά άριστα ύψη πληθωρισμών. Έτσι είναι λογικό να αναμένουμε ότι οι μικρότερες χώρες με λιγότερο ανεπτυγμένα δημοσιονομικά συστήματα (κύρια φορολογικά) όταν συμμετέχουν σε ΝΕ με μεγαλύτερες και καλύτερα δημοσιονομικά οργανωμένες χώρες, θα πρέπει επίσης να μειώσουν τον πληθωρισμό τους, δηλαδή, για δεδομένο ύψος συνολικής ζήτησης θα χρειαστεί να αυξηθούν οι καθαροί φόροι. Ο Dornbusch (1987) έδειξε ότι οι νότιες μεσογειακές χ-μ της ΕΟΚ για να ενταχθούν στη βόρεια νομισματική ζώνη του χαμηλού πληθωρισμού θα χρειαστεί να αυξήσουν τους φόρους ή να αφήσουν το έλλειμμα να αυξηθεί ακόμα περισσότερο.

Τη θεωρία της άριστης νομισματικής περιοχής, ως βάση για τη συζήτηση της θεωρίας των νομισματικών ενώσεων, την αμφισβήτησε ο Goodhart (1995). Ο Goodhart ισχυρίζεται ότι στα κριτήρια των Mundell, McKinnon και Kennen πρέπει να προστεθεί και αυτό της δημοσιονομικής πολιτικής σε επίπεδο νομισματικής ένωσης. Το δημοσιονομικό κριτήριο κατά τον Goodhart θα αντισταθμίσει την απώλεια άσκησης ανεξάρτητης εθνικής νομισματικής και συναλλαγματικής πολιτικής, στην προσπάθεια αντιμετώπισης των ασυμμετρικών διαταραχών (Demopoulos and Prodromidis, 1994).

Η θέση όμως αυτή σε συνδυασμό με τα προταθέντα κριτήρια οδηγεί προφανώς στην οικονομική ένωση.

Επίσης, τα προταθέντα κριτήρια της θεωρίας της άριστης νομισματικής περιοχής υπόκεινται στην εξής κριτική: Πρώτον, είναι δύσκολο να μετρηθούν επακριβώς τα οικονομικά χαρακτηριστικά των οικονομιών των υποψήφιων χωρών που επιθυμούν να σχηματίσουν μια επιτυχή και σταθερά νομισματική ένωση. Δεύτερον, καμιά υποψήφια χώρα δεν είναι δυνατό να έχει όλα τα χαρακτηριστικά που θα την κάνουν την ιδανική χώρα συμμετοχής της σε μια νομισματική ένωση. Επιβάλλεται επομένως η γνώση των καλύτερων. Επίσης, η θεωρία της άριστης νομισματικής περιοχής δεν παρέχει το πλαίσιο της αξιολογικής διάκρισης του ενός κριτηρίου (χαρακτηριστικού) από το άλλο. Έτσι, προκύπτει η εναλλακτική προσέγγιση της θεωρίας της άριστης νομισματικής περιοχής, η θεωρία κόστους και οφέλους και αυτή των νεότερων προσεγγίσεων.

Χωρίς να αγνοεί κανείς τις αδυναμίες των προταθέντων κριτηρίων, δεν μπορεί να αμφισβητήσει το γεγονός ότι αυτά παρέχουν το κατάλληλο πλαίσιο για σκέψεις και συζητήσεις στο θέμα των νομισματικών ενώσεων (Krugman 1993, 1995).

Την αναζήτηση μεμονωμένων κριτηρίων ως βάση για την προσέγγιση του προβλήματος της άριστης νομισματικής περιοχής την αμφισβήτησε ο Melitz (1995,1996). Ο Melitz, χωρίς να αμφισβητεί την αναγκαιότητα της θεωρίας της άριστης νομισματικής περιοχής, υπεστήριξε ότι η αναζήτηση μεμονωμένων κριτηρίων για τον προσδιορισμό της άριστης έκτασης (μεγέθους) της νομισματικής περιοχής, οδήγησε σε αδιέξοδο.

Θα μπορούσε να παρατηρηθεί ότι τα κριτήρια των Mundell, McKinnon και Kennen αναφέρονται στην οικονομική διάρθρωση των οικονομιών που επιθυμούν να μετάσχουν σε μια νομισματική ένωση. Η οικονομική διάρθρωση των χωρών, όπως είναι ευνόητο, προσδιορίζει σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό και το κόστος συμμετοχής μιας χώρας σε μια νομισματική ένωση.

Από τα προηγηθέντα είναι ευνόητο ότι όσο περισσότερο ανοικτή είναι μια οικονομία, για να αναφερθούμε στο κριτήριο McKinnon, τόσο μικρότερο θα είναι το κόστος από τη συμμετοχή της σε μια νομισματική ένωση. Επίσης, εάν η κινητικότητα των συντελεστών της παραγωγής είναι περιορισμένη και εάν δεχθούμε ότι οι τιμές είναι άκαμπτες, τότε δεν θα υπάρχει τρόπος αντιμετώπισης των ασυμμετρικών διαταραχών και συνεπώς το κόστος από τη συμμετοχή μιας οικονομίας σε μια ένωση θα είναι υψηλό.

2.1.5 Η ΕΝΕ από τη σκοπιά της θεωρίας των άριστων νομισματικών περιοχών

Η ΕΝΕ έθεσε τη νομισματική πολιτική ενόπιον μοναδικών προκλήσεων. Οι σκεπτικιστές θεωρούσαν ότι μια ενιαία νομισματική πολιτική είναι καταδικασμένη να αποτύχει. Ο σκεπτικισμός αυτός ενισχυόταν από τα επιχειρήματα της παραδοσιακής θεωρίας των άριστων νομισματικών περιοχών, σύμφωνα με την οποία η νομισματική ενοποίηση ενδείκνυται μόνο για οικονομίες με ευέλικτες αγορές, κινητικότητα της εργασίας, κεντρική άσκηση της δημοσιονομικής πολιτικής και χαμηλή συχνότητα εμφάνισης ασύμμετρων διαταραχών. Είναι εμφανές ότι οι προϋποθέσεις αυτές δεν ίσχυαν -και δεν ισχύουν- για τη ζώνη του ευρώ. Εξάλλου, η ζώνη του ευρώ χαρακτηρίζεται από σημαντικά στοιχεία δυσκαμψίας στις αγορές εργασίας και προϊόντων, από έλλειψη ενός ισχυρού κεντρικού μηχανισμού δημοσιονομικών μεταβιβάσεων και από εθνικές οικονομίες που η καθεμιά τους έχει τα δικά της θεσμικά και οικονομικά χαρακτηριστικά. Εξαιτίας των συνθηκών αυτών, η συχνότητα εμφάνισης ασύμμετρων διαταραχών είναι υψηλή και οι επιδράσεις τους έντονες.

Σύμφωνα με την ίδια επιχειρηματολογία, υπό τις συνθήκες αυτές οι ασύμμετρες διαταραχές είναι πιθανό να προκαλούν διεύρυνση των διαφορών των τιμών, με αποτέλεσμα η ύπαρξη ενός κοινού ονομαστικού επιτοκίου στη νομισματική ένωση να οδηγεί στη διαμόρφωση διαφορετικών πραγματικών επιτοκίων στις επιμέρους χώρες. Σε χώρες-μέλη με σχετικά ισχυρή εγχώρια ζήτηση και πληθωρισμό υψηλότερο του μέσου όρου, η ύπαρξη χαμηλότερων πραγματικών επιτοκίων πυροδοτεί την εγχώρια ζήτηση και τον πληθωρισμό. Αντίστροφα, σε χώρες με σχετικά ασθενή εγχώρια ζήτηση και πληθωρισμό χαμηλότερο του μέσου όρου, η ύπαρξη υψηλών πραγματικών επιτοκίων ασκεί περαιτέρω καθοδικές πιέσεις στην εγχώρια ζήτηση και τον πληθωρισμό. Με άλλα λόγια, η εφαρμογή μιας νομισματικής πολιτικής κοινής για όλους δεν ανταποκρίνεται στις ανάγκες όλων των μελών της ένωσης.

Όμως, αυτή η παραδοσιακή θεωρία των άριστων νομισματικών περιοχών παραβλέπει ορισμένους σημαντικούς παράγοντες, καθώς προσπαθεί να εντοπίσει τις προϋποθέσεις που πρέπει να πληροί μια χώρα εκ των προτέρων, δηλαδή προτού ενταχθεί σε μια νομισματική ένωση.

Γνωρίζουμε, όμως, ότι η συμμετοχή σε μια νομισματική ένωση μπορεί να επιφέρει αφ' εαυτής αλλαγές στη διάρθρωση της οικονομίας και τις οικονομικές επιδόσεις εκ των υστέρων, μέσω τουλάχιστον δύο διαύλων: αφενός της αυξημένης αξιοπιστίας και αφετέρου του εμπορίου και της χρηματοοικονομικής ολοκλήρωσης.

Πώς λειτουργεί ο διάλογος της αξιοπιστίας; Ιδίως για χώρες όπως η Ελλάδα, η Ιταλία, η Πορτογαλία και η Ισπανία, οι οποίες έχουν πρόσφατο ιστορικό σχετικά υψηλών ρυθμών πληθωρισμού, ένα από τα σημαντικότερα οφέλη της συμμετοχής στην ΟΝΕ ήταν η αύξηση της αξιοπιστίας επειδή διασφαλίστηκε χαμηλότερος πληθωρισμός σε σχέση με την περίοδο κατά την οποία η άσκηση της νομισματικής πολιτικής ήταν στη δικαιοδοσία των εθνικών Αρχών. Καθώς διαμορφώθηκαν σε χαμηλά επίπεδα και σταθεροποιήθηκαν τόσο ο πληθωρισμός όσο και οι πληθωριστικές προσδοκίες, σχεδόν εξαλείφθηκαν οι διαφορές των ονομαστικών επιτοκίων μεταξύ αυτών των χωρών και των χωρών με ιστορικό σχετικά χαμηλών ρυθμών πληθωρισμού, όπως η Γερμανία.

Επίσης, δεν υπάρχει πλέον ο κίνδυνος υποτίμησης των νομισμάτων μεταξύ των χωρών που συμμετέχουν στη νομισματική ένωση, ούτε και το αντίστοιχο «ασφάλιστρο κινδύνου» στα επιτόκια. Παράλληλα, με την υποχώρηση των ονομαστικών επιτοκίων στις χώρες που κατά παράδοση είχαν υψηλό πληθωρισμό περιορίστηκε και το κόστος εξυπηρέτησης του δημόσιου χρέους, με αποτέλεσμα να διευκολυνθεί η δημοσιονομική προσαρμογή και να αποδεσμευθούν πόροι για άλλες χρήσεις. Επιπλέον, σε συνθήκες χαμηλού και σταθερού πληθωρισμού επιμηκύνεται ο χρονικός ορίζοντας για τις οικονομικές αποφάσεις, γεγονός που ενθαρρύνει το μετασχηματισμό του χρηματοπιστωτικού τομέα. Η επιμήκυνση του χρονικού ορίζοντα των οικονομικών αποφάσεων και η μείωση των επιτοκίων ευνοούν τις ιδιωτικές επενδύσεις και την ανάληψη κινδύνων, δημιουργώντας έτσι ευνοϊκές προϋποθέσεις για ταχύτερους ρυθμούς ανάπτυξης.

2.2. Τα οφέλη κοινού νομίσματος, με έμφαση στον περιορισμό της διακριτικής τιμολογιακής πολιτικής των επιχειρήσεων

Όταν ιδρύθηκε η ΕΕ το 1957, τα κράτη μέλη επικέντρωσαν τις προσπάθειές τους στη δημιουργία μιας «κοινής αγοράς» για το εμπόριο. Με τον καιρό έγινε, ωστόσο, σαφές ότι χρειαζόταν στενότερη οικονομική και νομισματική συνεργασία για να μπορέσει η εσωτερική αγορά να αναπτυχθεί και να λειτουργήσει αποδοτικότερα, ώστε το σύνολο της ευρωπαϊκής οικονομίας να σημειώνει καλύτερες επιδόσεις, με περισσότερες θέσεις απασχόλησης και μεγαλύτερη ευημερία για τους Ευρωπαίους. Το 1991, τα κράτη μέλη ενέκριναν τη συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (συνθήκη του Μάαστριχτ) και αποφάσισαν ότι η Ευρώπη θα είχε ένα ισχυρό και σταθερό νόμισμα τον 21^ο αιώνα.

Η δημιουργία του ευρώ ως ενιαίο νόμισμα προσφέρει πολλά πλεονεκτήματα και οφέλη σε σχέση με την προηγούμενη κατάσταση, όπου κάθε κράτος μέλος είχε το δικό του νόμισμα.

Το ενιαίο νόμισμα προσφέρει νέα ώθηση και ευκαιρίες λόγω της ολοκλήρωσης και του μεγέθους της οικονομίας της ευρωζώνης, καθιστώντας αποτελεσματικότερη την ενιαία αγορά.

Πριν από το ευρώ, η ανάγκη μετατροπής νομισμάτων δημιουργούσε επιπλέον κόστος, κινδύνους και έλλειψη διαφάνειας στις διασυνοριακές συναλλαγές. Με το ενιαίο νόμισμα οι συναλλαγές στην ευρωζώνη είναι αποτελεσματικότερες και εμπερικλείουν λιγότερους κινδύνους.

Στο μεταξύ, η δυνατότητα εύκολης σύγκρισης των τιμών ενθαρρύνει το διασυνοριακό εμπόριο και τις επενδύσεις κάθε είδους από μεμονωμένους καταναλωτές που αναζητούν προϊόντα χαμηλού κόστους, από επιχειρήσεις που αγοράζουν υπηρεσίες με την καλύτερη τιμή, καθώς και από μεγάλους θεσμικούς επενδυτές που επενδύουν αποτελεσματικότερα στην ευρωζώνη χωρίς τους κινδύνους που συνεπάγονται οι συναλλαγματικές διακυμάνσεις. Στο εσωτερικό της ευρωζώνης, λειτουργεί σήμερα μια μεγάλη ολοκληρωμένη αγορά που χρησιμοποιεί το ίδιο νόμισμα.

Η σημασία του ενιαίου νομίσματος και το μέγεθος της ευρωζώνης δημιουργούν νέες ευκαιρίες για την παγκόσμια οικονομία, το ενιαίο νόμισμα καθιστά την ευρωζώνη περιοχή ελκυστική για επιχειρήσεις τρίτων χωρών με αποτέλεσμα την προώθηση του εμπορίου και των επενδύσεων. Η συνετή οικονομική διαχείριση καθιστά το ευρώ

ελκυστικό αποθεματικό νόμισμα για τέτοιες χώρες και ενισχύει την παρουσία της ευρωζώνης στην παγκόσμια οικονομία.

Το μέγεθος της ευρωζώνης και η συνετή διαχείριση εξασφαλίζουν, επίσης, οικονομική σταθερότητα, καθιστώντας την ευρωζώνη ανθεκτικότερη στους εξωτερικούς οικονομικούς κραδασμούς, όπως ενδεχόμενες ξαφνικές οικονομικές αλλαγές εκτός της ευρωζώνης, που διαταράσσουν τις εθνικές οικονομίες, π.χ. παγκόσμιες αυξήσεις της τιμής του πετρελαίου ή διαταραχές στις παγκόσμιες συναλλαγματικές αγορές. Το μέγεθος και ισχύς της ευρωζώνης της επιτρέπουν να απορροφά καλύτερα αυτούς τους εξωτερικούς κραδασμούς χωρίς απώλειες θέσεων απασχόλησης και μείωση των ρυθμών ανάπτυξης.

Τα οφέλη που προκύπτουν από το ευρώ είναι πολλαπλά και γίνονται αισθητά σε διαφορετικά επίπεδα, στους ιδιώτες, τις επιχειρήσεις καθώς και στις οικονομίες ως σύνολο και συνίσταται μεταξύ άλλων στα εξής:

- Περισσότερες επιλογές και σταθερές τιμές για τους καταναλωτές
- Μεγαλύτερη ασφάλεια και περισσότερες ευκαιρίες για τις επιχειρήσεις και τις αγορές
- Βελτίωση της οικονομικής σταθερότητας και ανάπτυξης
- Βελτίωση της ενοποίησης των χρηματοπιστωτικών αγορών
- Ισχυρότερη παρουσία της ΕΕ στην παγκόσμια οικονομία
- Απτό σημάδι της ευρωπαϊκής ταυτότητας

Πολλά από τα οφέλη αυτά είναι αλληλένδετα. Για παράδειγμα, η οικονομική σταθερότητα ωφελεί την οικονομία ενός κράτους μέλους επειδή διευκολύνει τον κυβερνητικό σχεδιασμό για το μέλλον, ωφελεί, όμως, και τις επιχειρήσεις διότι μειώνει την αβεβαιότητα και τις ενθαρρύνει να πραγματοποιούν επενδύσεις. Ταυτόχρονα, ωφελεί και τους πολίτες καθώς δημιουργούνται περισσότερες και ποιοτικότερες θέσεις απασχόλησης.

Ενώ το κόστος ενός κοινού νομίσματος έχει μεγάλη σχέση με τη μακροοικονομική διαχείριση της οικονομίας, τα οφέλη εντοπίζονται, κυρίως σε μικροοικονομικό επίπεδο. Η κατάργηση των εθνικών νομισμάτων και η υιοθέτηση ενός κοινού νομίσματος οδηγούν σε οφέλη οικονομικής αποτελεσματικότητας. . Όχι μόνο καταργούνται οι κίνδυνοι συναλλαγματικών διακυμάνσεων και οι συναλλαγματικές

προμήθειες και ενισχύεται η ενιαία αγορά, αλλά προωθείται και η συνεργασία των κρατών μελών με στόχο ένα σταθερό νόμισμα και μια για όλους επωφελή οικονομία.

Στα οικονομικά οφέλη των νομισματικών ενώσεων περιλαμβάνονται:

- Η εξάλειψη του συναλλαγματικού κινδύνου και της αβεβαιότητας που συνοδεύει τις διακυμάνσεις των συναλλαγματικών ισοτιμιών των νομισμάτων.
- Η μείωση του κόστους των συναλλαγών.
- Η ελαχιστοποίηση των τιμών αγαθών και υπηρεσιών.
- Η εξοικονόμηση διατηρήσεως συναλλαγματικών αποθεμάτων για παρεμβάσεις στις διεθνείς αγορές συναλλάγματος.
- Η πλήρης συμμετοχή σε ένα μεγάλο ενοποιημένο χρηματοπιστωτικό χώρο που συμβάλλει στην ενίσχυση ανταγωνισμού και στη μείωση των επιτοκίων.
- Η εξάλειψη των κερδοσκοπικών επιθέσεων επί των εθνικών νομισμάτων των χωρών.

Αναλυτικότερα:

1. Η εξάλειψη του συναλλαγματικού κινδύνου και της αβεβαιότητας που συνοδεύει τις διακυμάνσεις των συναλλαγματικών ισοτιμιών των εθνικών νομισμάτων:
  - i. κάνει τις τιμές των προϊόντων περισσότερο προβλέψιμες, γεγονός που ευνοεί την αύξηση των συναλλαγών, του διεθνούς εμπορίου και των επενδύσεων.
  - ii. Μειώνει το κόστος που συνεπάγεται για τις εθνικές συναλλαγές η λήψη μέτρων για την αντιστάθμιση του κινδύνου (hedging) στις διεθνείς αγορές.
  - iii. Επηρεάζει ευμενώς τη λειτουργία των αγορών χρήματος και κεφαλαίου με αποτέλεσμα τη μείωση των επιτοκίων. Η μείωση των επιτοκίων οδηγεί σε αύξηση των επενδύσεων, και δι' αυτών στην αύξηση του εισοδήματος και κατά συνέπεια στην αύξηση της οικονομικής ευημερίας των χωρών μελών της νομισματικής ένωσης.
  - iv. Επηρεάζει τις αποφάσεις των επιχειρηματιών για την εγκατάσταση των επιχειρήσεών τους. Οι επιχειρήσεις που επιθυμούσαν να εγκατασταθούν στον ευρωπαϊκό χώρο (πριν από την καθιέρωση του κοινού νομίσματος) ήταν υποχρεωμένες να «διασκορπίσουν» τις μονάδες παραγωγής τους, στην

προσπάθειά τους να μειώσουν τους κινδύνους από τις μεταβολές των συναλλαγματικών ισοτιμιών. Η καθιέρωση ενός ενιαίου νομίσματος επιτρέπει στους επιχειρηματίες να επιλέξουν τον τόπο εγκαταστάσεώς τους σύμφωνα με τις οικονομίες κλίμακας και συνεπώς να δημιουργήσουν οικονομικές μονάδες, το μέγεθος των οποίων να πλησιάζει το άριστο.

- v. Αυξάνει την αποτελεσματικότητα λειτουργίας του μηχανισμού των τιμών και των αγορών. Η ύπαρξη της αβεβαιότητας που προκύπτει από τις μεταβολές των συναλλαγματικών ισοτιμιών και οι κίνδυνοι που αυτές συνεπάγονται, αυξάνουν τα πραγματικά επιτόκια (πριμ κινδύνου). Τα αυξημένα όμως (με το πριμ κινδύνου) πραγματικά επιτόκια προκαλούν προβλήματα στην επενδύσεων και στην κατανομή των πόρων. Πράγματι, οι δανειζόμενοι υποχρεούνται εκ των πραγμάτων να αναλάβουν επενδυτικά προγράμματα με υψηλό βαθμό κινδύνου (αλλά και υψηλής σχετικά αποδόσεως) γιατί δεν μπορούν, όπως είναι φυσικό, να καταβάλουν υψηλά πραγματικά επιτόκια για επενδύσεις χαμηλού κινδύνου και σχετικά χαμηλής αποδόσεως (περίπτωση δυσμενούς επιλογής – adverse selection).

Στις περιπτώσεις αυτές παρουσιάζεται και το πρόβλημα του ηθικού κινδύνου (moral hazard). Ο δανειζόμενος έχει κίνητρο να επενδύσει σε προγράμματα υψηλού κινδύνου, στα οποία ωφελείται περισσότερο εάν η επένδυση είναι επιτυχής, αλλά ο δανειστής φέρει το μεγαλύτερο βάρος εάν το επενδυτικό πρόγραμμα αποτύχει. Αυτή η σύγκρουση συμφερόντων μεταξύ δανειστών και δανειζόμενων, υποχρεώνει πολλές φορές τους δανειστές να επιβάλλουν περιοριστικούς όρους στους δανειζόμενους, με αποτέλεσμα οι επενδύσεις να διαμορφώνονται σε επίπεδα χαμηλότερα του κανονικού.

Το ενιαίο νόμισμα με την απομάκρυνση του συναλλαγματικού κινδύνου που συνεπάγεται, περιορίζει τα φαινόμενα του ηθικού κινδύνου και της δυσμενούς επιλογής κατά το μέτρο που αυτά προκαλούνται από τα υψηλότερα επιτόκια που συνεπάγεται η παρουσία συναλλαγματικού κινδύνου.

2. Η μείωση του κόστους των συναλλαγών. Το κόστος των συναλλαγών μέσα στη νομισματική ένωση μειώνεται αφού δεν υπάρχει η ανάγκη μετατροπής ενός νομίσματος σε άλλο για την πραγματοποίηση των συναλλαγών. Η απουσία της ανάγκης μετατροπής του ενός νομίσματος σε άλλο και η συνακόλουθη μείωση του κόστους των συναλλαγών ευνοεί την αύξηση

του εμπορίου και αυξάνει τις λειτουργίες του χρήματος ως μέσου συναλλαγών και ως μονάδα μέτρησης (Mundell, 1968).

3. Η διαφοροποίηση των αγαθών και υπηρεσιών μεταξύ των χωρών μελών της ενώσεως θα ελαχιστοποιηθεί. Η μείωση του κόστους των συναλλαγών θα έχει ως έμμεσο (αν και λιγότερο εύκολα ποσοτικοποιήσιμο) όφελος και την ελαχιστοποίηση των τιμών ομοειδών αγαθών και υπηρεσιών μεταξύ των χωρών μελών της νομισματικής ένωσης. Οι ενοποιημένες εθνικές αγορές και η τιμολόγηση των αγαθών και υπηρεσιών στο κοινό νόμισμα εξασφαλίζουν τη συγκρισιμότητα των τιμών και συμβάλλουν στη σύγκλισή τους.

Υπάρχουν ενδείξεις ότι η διαφοροποίηση των τιμών συνεχίζει να εφαρμόζεται ευρέως στην Ευρώπη.

Όπως είναι γνωστό από τη Μικροοικονομική ως ατελής ή μονοπωλιακός ανταγωνισμός χαρακτηρίζονται οι αγορές εκείνες που ικανοποιούν τις παρακάτω συνθήκες:

- υπάρχει σχετικά μεγάλος αριθμός πωλητών του προϊόντος (στοιχείο ανταγωνισμού).
- Υπάρχει τόσο διαφοροποιημένο προϊόν που να προσφέρει στους παραγωγούς του ορισμένη μονοπωλιακή δύναμη.
- Από την προηγούμενη συνθήκη προκύπτει, η επίσης περιορισμένη δυνατότητα επηρεασμού της τιμής του αγαθού (στοιχείο μονοπωλίου).
- Είναι «σχετικά» εύκολη η δυνατότητα εισόδου νέων παραγωγών στον κλάδο (στοιχείο τέλειου ανταγωνισμού).

Η εφαρμογή στο Διεθνές Εμπόριο των υποδειγμάτων του ατελούς ανταγωνισμού έχει δημιουργήσει τις δυο τελευταίες δεκαετίες ένα νέο «ρεύμα», μια νέα σχολή ερμηνείας των σύγχρονων διεθνών ανταλλαγών.

Στο χώρο αυτό ξεχωρίζουν ιδιαίτερα δύο αμερικάνοι οικονομολόγοι, οι Κ. J. Lancaster και Ρ. R. Krugman. Για τον Lancaster η επέκταση των δραστηριοτήτων μιας εθνικής επιχείρησης που λειτουργεί βέβαια σε ατελή ανταγωνισμό στο Διεθνές Εμπόριο της επιτρέπει να επωφεληθεί επιπλέον από τις οικονομίες κλίμακας παραγωγής με αποτέλεσμα να βελτιώσει την ανταγωνιστικότητα-τιμής της. Για τον Krugman το όφελος από τη διεθνή

ανταλλαγή περιορίζεται μόνο στη διεύρυνση των δυνατοτήτων επιλογής των καταναλωτών.

Μια από τις στρατηγικές ανάπτυξης που ακολουθούν οι επιχειρήσεις σε αυτές τις αγορές είναι η «Διακριτική Τιμολογιακή Πολιτική». Ο καθορισμός δηλαδή διαφορετικών τιμών πώλησης του προϊόντος τους στις διάφορες αγορές που συμμετέχουν. Το dumping είναι μια τέτοια Διακριτική Τιμολογιακή Πολιτική που συνίσταται στην εφαρμογή χαμηλότερης τιμής στις αγορές του εξωτερικού από ότι στην εγχώρια.

Οι Διακριτικές Τιμολογιακές Πολιτικές στηρίζονται στο γεγονός του διαφοροποιημένου προϊόντος αυτών των αγορών. Παρενθετικά μόνο αξίζει να σημειωθεί ότι το διαφοροποιημένο προϊόν συνεπάγεται τη δημιουργία από τον παραγωγό του μιας διαφοράς (ιδιομορφίας) μη – φυσικής από τα άλλα προϊόντα. Αυτή η διαφορά μάλιστα μπορεί να μονιμοποιηθεί εξαιτίας της διεθνούς νομικής προστασίας της «μάρκας» της εταιρείας.

Σαν παράδειγμα αναφέρουμε ότι κάθε καλοκαίρι η Γαλλία εξάγει καρότα ενώ κάθε χειμώνα τα εισάγει από άλλες χώρες που τα παράγουν τότε σε φυσιολογικές για εκείνες κλιματολογικές συνθήκες. Το ερώτημα που εδώ τίθεται είναι αν αυτή η περίπτωση εκφράζει διαφοροποιημένο προϊόν και επομένως το Διεθνές Εμπόριο που διενεργείται ανήκει στην κατηγορία του ενδοκλαδικού. Η απάντηση είναι αρνητική. Τα δυο αγαθά, εξαγόμενα κι εισαγόμενα καρότα, είναι απλά διαφορετικά όχι όμως και διαφοροποιημένα.

Το φαινόμενο της διαφοροποίησης των τιμών παρουσιάζεται και στην αγορά αυτοκινήτων, όπου τα ίδια αυτοκίνητα τιμολογούνται με πολύ διαφορετικό τρόπο (χωρίς τους φόρους) στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Μια τέτοια διαφοροποίηση των τιμών είναι δυνατή μόνο επειδή οι εθνικές αγορές συνεχίζουν να είναι κατατεταγμένες. Υπάρχει, δηλαδή, σχετικά υψηλό κόστος συναλλαγών για τον καταναλωτή που θα αγοράσει ένα αυτοκίνητο σε κάποια άλλη χώρα. Αν δεν υπήρχε αυτό το κόστος συναλλαγών, (π.χ., κανονισμοί διαχείρισης, διαφορές στη φορολογία) και η εξάλειψη του κόστους αγοραπωλησίας ξένων νομισμάτων πιθανόν να μην είναι το πλέον σημαντικό. Ωστόσο, σε συνδυασμό με τα άλλα μέτρα για τη δημιουργία μιας ενιαίας αγοράς, θα κάνουν πολύ πιο δύσκολη τη διακριτική πολιτική των τιμών. Αυτό θα είναι ένα όφελος για τον Ευρωπαϊκό καταναλωτή.

Δεν πρέπει όμως να υποτιμηθεί ο σπουδαίος ρόλος της ύπαρξης εθνικών νομισμάτων στην κατάτμηση των αγορών. Σε μελέτη οι Charles Engel και Richard Rogers ανέλυσαν τους παράγοντες που επηρεάζουν τη διαφορά στην τιμή ίδιων αγαθών σε διαφορετικές χώρες ή περιφέρειες. Οι πιο πάνω ερευνητές μελέτησαν τη διαφορά στην τιμή των ίδιων ομάδων αγαθών σε διάφορες πόλεις της Βόρειας Αμερικής (στις ΗΠΑ και στον Καναδά). Οι διαπιστώσεις τους είναι αρκετά αποκαλυπτικές. Πρώτον, είναι η απόσταση που παίζει ρόλο. Οι διαφορές στις τιμές ανάμεσα στο Λος Άντζελες και στη Νέα Υόρκη είναι μεγαλύτερες απ' ότι ανάμεσα στο Λος Άντζελες και στο Σαν Φρανσίσκο. Δεύτερον, και πιο σημαντικό, είναι η διέλευση των συνόρων (στην προκειμένη περίπτωση εννοούμε τα αμερικανό-καναδικά σύνορα), η οποία ισοδυναμεί με ταξίδι 2.500 μιλίων μέσα στην ίδια την χώρα. Με άλλα λόγια, οι διαφορές στις τιμές ανάμεσα στο Ντιτρόιτ και στο Ουίντσορ (που βρίσκεται λίγο μετά τα σύνορα) είναι του ίδιου μεγέθους με τις διαφορές στις τιμές ανάμεσα στη Νέα Υόρκη και στο Λος Άντζελες. Συνεπώς, τα σύνορα είναι ένας αρκετά ισχυρός παράγοντας που οδηγεί στην κατάτμηση των αγορών και στην ύπαρξη μεγάλων διακυμάνσεων στις τιμές. Φυσικά, η διέλευση των συνόρων δεν συνεπάγεται μόνο ανταλλαγή χρημάτων. Όπως προαναφέρθηκε, τα σύνορα δημιουργούν και άλλα εμπόδια στο εμπόριο. Παρ' όλα αυτά, το γεγονός ότι στα σύνορα τα χρήματα πρέπει να ανταλλάγουν αποτελεί σημαντικό παράγοντα που εξηγεί γιατί οι αγορές παραμένουν κατατετμημένες.

Η προηγηθείσα συζήτηση αποσαφηνίζει, επίσης, ότι μια νομισματική ένωση εμπεριέχει τη δυνατότητα περαιτέρω ενοποίησης των αγορών στην Ευρωπαϊκή Ένωση, με τον ίδιο τρόπο που η ύπαρξη του δολαρίου έπαιξε πολύ σημαντικό ρόλο για τη δημιουργία μιας πραγματικά ενιαίας αγοράς στις Ηνωμένες Πολιτείες.

4. Εξοικονόμηση των αναγκών διατηρήσεων συναλλαγματικών αποθεμάτων σε σύγκριση με το σύνολο αυτών που χρειάζονται οι χώρες μέλη εκτός νομισματικής ένωσης. Ο πρώτος λόγος είναι ότι η ένωση δεν χρειάζεται να κρατεί συναλλαγματικά αποθέματα για την κάλυψη ελλειμμάτων του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών με τις χώρες μέλη της. Διατηρεί συναλλαγματικά αποθέματα μόνο για παρεμβάσεις της στις διεθνείς αγορές

συναλλάγματος προς ευθυγράμμιση της συναλλαγματικής ισοτιμίας του νομίσματός της. Οι παρεμβάσεις της αυτές θα είναι πάντοτε περισσότερο αποτελεσματικές από εκείνες που θα διενεργούντο από τις κεντρικές τράπεζες των χωρών μελών εκτός της ένωσης. Επίσης, είναι απίθανο οι χώρες μέλη της ένωσης να τρέχουν ταυτόχρονα όλες, την ίδια περίοδο, ελλείμματα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών τους με χώρες εκτός της ένωσης.

5. Ο ενοποιημένος χρηματοπιστωτικός χώρος σηματοδοτεί τη μεταφορά των αποταμιευτικών πόρων μεταξύ των χωρών μελών της νομισματικής ένωσης, με αποτέλεσμα το μέγεθος των επενδύσεων μιας χώρας μέλους να μην εξαρτάται απόλυτα από τις αποταμιεύσεις της. Επομένως, η προσφορά των επενδυτικών ευκαιριών από μια χώρα μέλος σηματοδοτεί και την προσέλκυση των αποταμιευτικών πόρων από άλλες χώρες της ένωσης. Η διαδικασία αυτή ενισχύει τον ανταγωνισμό στον ενοποιημένο χρηματοπιστωτικό χώρο της ένωσης και –σε συνδυασμό με την εξάλειψη του συναλλαγματικού κινδύνου– συμβάλλει στη μείωση των επιτοκίων.

Τα οικονομικά οφέλη θα είναι μεγαλύτερα όσο μεγαλύτερο θα είναι το ενδοκοινοτικό εμπόριο των χωρών μελών της ένωσης και όσο περισσότερο ανοιχτές είναι οι οικονομίες τους.

2.3. Σύγκριση Κόστους – Οφέλους ΝΕ

➤ Οικονομικά οφέλη των νομισματικών ενώσεων

Στα οικονομικά οφέλη των νομισματικών ενώσεων περιλαμβάνονται:

- Η εξάλειψη του συναλλαγματικού κινδύνου και της αβεβαιότητας που συνοδεύει τις διακυμάνσεις των συναλλαγματικών ισοτιμιών των νομισμάτων.
- Η μείωση του κόστους των συναλλαγών.
- Η ελαχιστοποίηση των τιμών αγαθών και υπηρεσιών.
- Η εξοικονόμηση διατηρήσεως συναλλαγματικών αποθεμάτων για παρεμβάσεις στις διεθνείς αγορές συναλλάγματος.
- Η πλήρης συμμετοχή σε ένα μεγάλο ενοποιημένο χρηματοπιστωτικό χώρο που συμβάλλει στην ενίσχυση ανταγωνισμού και στη μείωση των επιτοκίων.
- Η εξάλειψη των κερδοσκοπικών επιθέσεων επί των εθνικών νομισμάτων των χωρών.

➤ Οικονομικό κόστος των νομισματικών ενώσεων

Το οικονομικό κόστος προκύπτει:

- από την απώλεια ασκήσεως ανεξάρτητης εθνικής νομισματικής και συναλλαγματικής πολιτικής για την αντιμετώπιση των ασυμμετρικών οικονομικών διαταραχών που ενδεχομένως να πλήξουν την εθνική οικονομία στο πλαίσιο της νομισματικής ένωσης.
- Από την απώλεια της δυνατότητας των εθνικών κυβερνήσεων να ασκήσουν βραχυχρόνια πολιτική αντιμετώπισης του πληθωρισμού και της ανεργίας. Δηλαδή, οι εθνικές κυβερνήσεις δεν ελέγχουν τον πληθωρισμό της χώρας τους στο πλαίσιο λειτουργίας της νομισματικής ένωσης και δι' αυτής της πολιτικής να ελέγξουν την ανεργία βραχυχρόνια, όπως το συνηθίζουν.
- Από την απώλεια εσόδων για την εθνική κυβέρνηση από τη νομισματική επέκταση (πληθωριστικό χρήμα), με αποτέλεσμα την αδυναμία μείωσης του δημοσίου χρέους ως ποσοστού του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος.

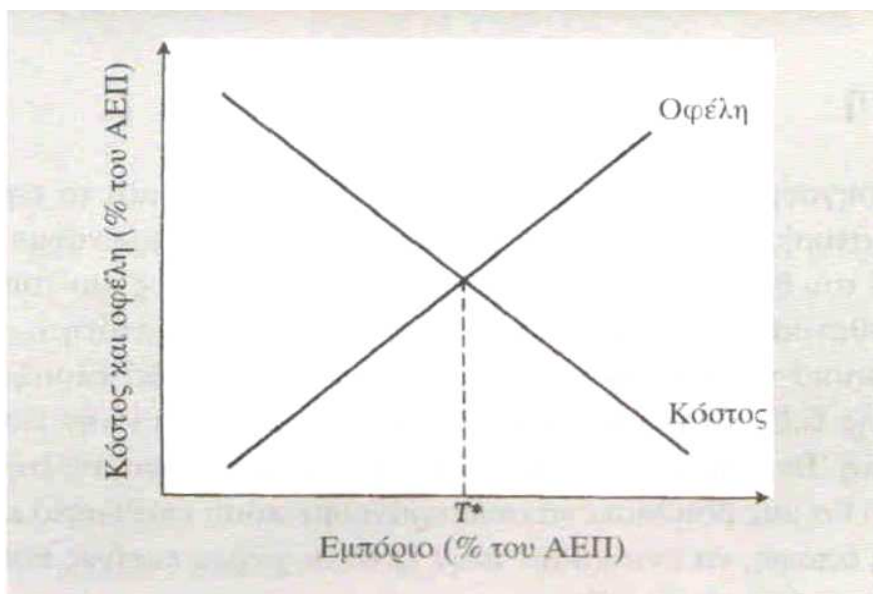

➤ Σύγκριση κόστους και οφέλους

Κάνοντας σύγκριση του οφέλους και του κόστους, θα μας δώσει τη δυνατότητα να συνάγουμε μερικά γενικά συμπεράσματα για το πόσο ορθά έπραξαν οι χώρες-μέλη της Ε.Ε., όταν αποφάσισαν να δημιουργήσουν την Ευρωπαϊκή Νομισματική Ένωση, καθώς και για τους κινδύνους που ανέλαβαν. Επιπλέον, αυτό θα μας βοηθήσει να συμπεράνουμε πόσο επιθυμητό είναι, από οικονομική άποψη, να ενταχθούν στην ΕΝΕ οι χώρες εκείνες που σήμερα συνεχίζουν, ακόμη, να διατάζουν.

Το αναλυτικό εργαλείο το οποίο χρησιμοποιείται για τη σύγκριση κόστους και ωφελειών, από τη χρήση του κοινού νομίσματος δυνητικά χ-μ ΝΕ, είναι το διάγραμμα των γραμμών κόστους και οφέλους, στο επίπεδο εμπόριο-κόστος ,οφέλη (ως % ΑΕΠ), που εισηγήθηκε ο Krugman (1989). Στο σχήμα 2.3.1, το σημείο τομής της καμπύλης οφέλους και της καμπύλης κόστους καθορίζει το κρίσιμο ύψος της εξωστρέφειας μιας χώρας πέραν του οποίου αξίζει η χώρα αυτή να ενταχθεί σε μια νομισματική ένωση με τους εμπορικούς της εταίρους. Στα αριστερά αυτού του σημείου η χώρα είναι σε καλύτερη θέση αν διατηρήσει το εθνικό της νόμισμα, ενώ στα δεξιά του σημείου έχει συμφέρον να εγκαταλείψει το εθνικό της νόμισμα και να το αντικαταστήσει με το νόμισμα των εμπορικών της εταίρων.

Σχήμα 2.3.1 Κόστος και οφέλη μιας νομισματικής ένωσης

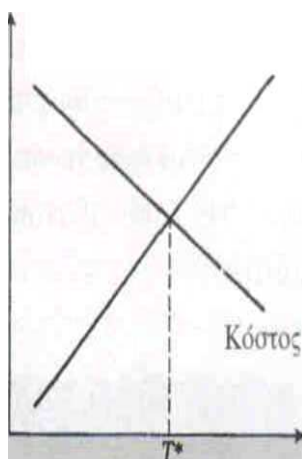

Το σχήμα 2.3.1 μας δίνει τη δυνατότητα να εξάγουμε μερικά ποιοτικής φύσεως συμπεράσματα, για το πόσο σημαντικά είναι το κόστος και τα οφέλη. Το σχήμα και η θέση της καμπύλης κόστους εξαρτώνται, σε μεγάλο βαθμό, από το πώς αντιλαμβάνεται κανείς την αποτελεσματικότητα της συναλλαγματικής ισοτιμίας ως εργαλείου για τη διόρθωση των επιπτώσεων των διαφόρων αλλαγών στη ζήτηση και στο κόστος ανάμεσα στις εμπλεκόμενες χώρες.

Καμπύλη κόστους μεγάλης κλίσης και κοντά στην αρχή των αξόνων υιοθετούν οι συντάκτες της έκθεσης «μια αγορά ένα νόμισμα» της Επιτροπής της ΕΕ (1990). Η μορφή αυτής καμπύλης κόστους εκφράζει τη *μονεταριστική* αντίληψη για την αποτελεσματικότητα της διαχείρισης των εθνικών νομισμάτων. Σύμφωνα με αυτή, οι μεταβολές της συναλλαγματικής ισοτιμίας είναι αναποτελεσματικές ως εργαλεία για τη διόρθωση αυτών των διαφορετικών εξελίξεων στις επιμέρους χώρες. Αλλά ακόμη κι αν είναι αποτελεσματικές, η χρήση συναλλαγματικής ισοτιμίας επιδεινώνει τη θέση των χωρών. Παρουσιάζετε η περίπτωση αυτή στο σχήμα 2.3.2 α, όπου η καμπύλη κόστους βρίσκεται πολύ κοντά στην αρχή των αξόνων. Το κρίσιμο σημείο που καθιστά επιθυμητή τη δημιουργία μιας νομισματικής ένωσης βρίσκεται κοντά στην αρχή των αξόνων. Συνεπώς, σύμφωνα με αυτή την άποψη, πολλές χώρες θα ωφεληθούν αν εγκαταλείψουν το εθνικό τους νόμισμα και ενταχθούν σε μια νομισματική ένωση (κοινό νόμισμα).

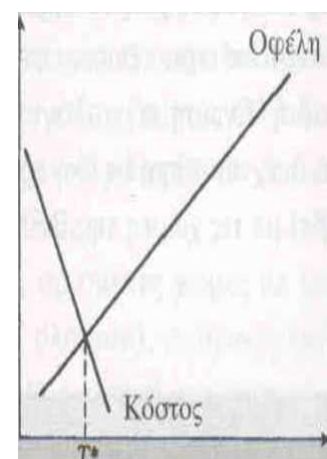
Σχήμα 2.3.2 Κόστος και οφέλη μιας νομισματικής ένωσης

(α) Η μονεταριστική άποψη

Εμπόριο (% του ΑΕΠ)

(β) Η κείνσιανή άποψη

Εμπόριο (% του ΑΕΠ)

Στο άλλο άκρο βρίσκεται η κείνσιανή άποψη, σύμφωνα με την οποία ο κόσμος είναι γεμάτος ακαμψίες (οι μισθοί και οι τιμές παρουσιάζουν ακαμψία ,η εργασία δεν παρουσιάζει κινητικότητα)και, επομένως, η συναλλαγματική ισοτιμία είναι ένα ισχυρό εργαλείο για την εξάλειψη ανισορροπιών. Η κείνσιανή άποψη για τις ακαμψίες των αγορών εργασίας, που εξέφρασε ο Mundell (1961), τοποθετεί την μέτριας κλίσης καμπύλη κόστους ΝΕ μακριά από την αρχή των αξόνων, κάτι που δικαιολογεί όχι μόνο πολλές χώρες να μην έχουν όφελος από την ΝΕ, αλλά και ορισμένες μεγάλες να έχουν μεγαλύτερο όφελος από την έκδοση δύο ή περισσότερων νομισμάτων εντός της επικρατείας τους.

Τα διδάγματα που μπορούμε να πάρουμε από αυτήν την ανάλυση σχετικά με το αν οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα ωφεληθούν από μια νομισματική ένωση, απαντάμε αφού μελετηθούν ορισμένα στοιχεία για το πόσο σημαντικό είναι το εντός των ορίων της ένωσης εμπόριο για καθεμία χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα στοιχεία παρουσιάζονται στον πίνακα 2.3.1, του οποίου το πιο εκπληκτικό χαρακτηριστικό είναι η μεγάλη διαφορά εξωστρέφειας μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτό οδηγεί αμέσως στο συμπέρασμα ότι ο υπολογισμός του κόστους και του οφέλους είναι πιθανόν να παράγει πολύ διαφορετικά αποτελέσματα για τις διάφορες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Για μερικές χώρες, που είναι περισσότερο εξωστρεφείς σε σχέση με τις άλλες εταίρους τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ο υπολογισμός του κόστους και του οφέλους είναι πιθανόν να δείχνει σαφή οφέλη από την ένταξη στην ΕΝΕ.

Τα εμπειρικά δεδομένα για την περίπτωση της ευρωπαϊκής νομισματικής ένωσης (ΕΝΕ) δείχνουν Βέλγιο, Ολλανδία, Λουξεμβούργο και Ιρλανδία να αποτελούν Άριστη νομισματική περιοχή με κριτήριο την εξωστρέφεια. Αντίθετα, με το ίδιο κριτήριο, Γαλλία και Γερμανία δεν θα είχαν όφελος από την ΕΝΕ, αφού τόσο οι εξαγωγές τους όσο και οι εισαγωγές τους ως ποσοστό του ΑΕΠ είναι τα χαμηλότερα της Ευρώπης (11-13%, για το 1996).

Πίνακας 2.3.1 Ενδοευρωπαϊκές εξαγωγές και εισαγωγές των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (% του ΑΕΠ) το 1996		
	Εξαγωγές	Εισαγωγές
Ιρλανδία	45,7	27,8
Βέλγιο και Λουξεμβούργο	41,9	40,8
Ολλανδία	32,1	24,9
Πορτογαλία	19,4	25,5
Σουηδία	18,4	17,0
Φινλανδία	16,9	14,3
Δανία	16,3	16,6
Ε.Ε.-15	14,7	14,0
Αυστρία	14,3	21,6
Ηνωμένο Βασίλειο	12,8	13,3
Γερμανία	12,7	10,9
Ισπανία	12,2	13,7
Γαλλία	11,7	11,1
Ιταλία	11,0	10,0
Ελλάδα	5,7	16,1
Σημείωση : Ως ποσοστό του ΑΕΠ σε τιμές της αγοράς		
Πηγή : Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, European Economy, 61 (1996)		

Η μείωση της ακαμψίας των τιμών και των μισθών, όπως και η αύξηση στην κινητικότητα της εργασίας (Mundell, 1961), μεταξύ των χ-μ, μετατοπίζει την καμπύλη κόστους από την ένταξη σε ΝΕ προς τα κάτω και αριστερά, με συνέπεια να γίνεται περισσότερο ελκυστική η ένταξη στην ΝΕ.

Αντίθετα, η καμπύλη του κόστους από την ένταξη σε ΝΕ μετατοπίζεται δεξιά, και επομένως αυξάνει το κόστος ένταξης στη ΝΕ, στην περίπτωση που παρατηρείται περιφερειακή συγκέντρωση της βιομηχανικής παραγωγής, που προκαλούν οι ασύμμετρες διαταραχές στη ζήτηση. Το μέγεθος και η συχνότητα των τελευταίων,

εξαρτάται θετικά από το βαθμό ανομοιογένειας στη διάρθρωση της παραγωγής των υποψηφίων χ -μ της ΝΕ. Χώρες που παρουσιάζουν υψηλό «βαθμό πραγματικής απόκλισης», στο ρυθμό μεγέθυνσης και απασχόλησης, χρειάζονται σημαντικό «βαθμό ευελιξίας των αγορών εργασίας» αν θέλουν να σχηματίσουν ΝΕ χωρίς να υπόκεινται σε ασύμμετρες διαταραχές είτε ζήτησης είτε προσφοράς. Το γράφημα της σχέσης αυτής στο επίπεδο ευελιξία-απόκλιση απεικονίζεται ως αύξουσα γραμμική συνάρτηση. Χώρες που βρίσκονται κάτω από αυτή τη γραμμή μπορούν να ενταχθούν σε ΝΕ χωρίς «υπερβολικό κόστος προσαρμογής», δηλαδή τα οφέλη υπερβαίνουν το κόστος της ΝΕ, δηλαδή συνιστούν άριστη νομισματική περιοχή.

Εμπειρικές έρευνες έχουν δείξει ότι η Ε.Ε.-15 δεν είναι άριστη νομισματική περιοχή. Εντούτοις, θεωρητικά επικρατεί η μονεταριστική αντίληψη σύμφωνα με την οποία η νομισματική πολιτική είναι ανίσχυρη να επηρεάσει πραγματικές μεταβλητές, όπως η παραγωγή (q) και η απασχόληση (L). Κατά συνέπεια, ακόμα και αν χώρες της Ε.Ε. αντιμετώπιζαν ασύμμετρες διαταραχές, το εργαλείο της συναλλαγματικής πολιτικής θα ήταν αναποτελεσματικό, σε καθεστώς νομισματικής ανεξαρτησίας (δηλαδή εκτός ΝΕ), δηλαδή αυξάνει η ελκυστικότητα της ΝΕ. Ασύμμετρες διαταραχές που προκλήθηκαν από διαφορετικές νομισματικές πολιτικές, η ΝΕ έχει τη δυνατότητα να τις περιορίσει. Επίσης, εμπειρικά έχει αποδειχθεί ότι υποσύνολα της Ε.Ε.-15 συνιστούν άριστη νομισματική περιοχή, πχ Ε.Ε.-5 ή Ε.Ε.-11 κλπ.

Σε κάθε περίπτωση αυτά που δεν μπορούν να πετύχουν οι χώρες-μέλη της Ε.Ε. στο επίπεδο του εμπορίου ή της διάρθρωσης της παραγωγής τους μπορούν να επιτευχθούν μέσω της πολιτικής ενοποίησης. Όχι μόνο το θεσμικό και το νομικό πλαίσιο των αγορών αλλά επιπλέον και οι διαφορές στις δημοσιονομικές πολιτικές, οι οποίες συνιστούν σημαντική πηγή ασυμμετρικών διαταραχών μπορούν να περιοριστούν σημαντικά μόνο μέσα από κεντρικό συντονισμό και ευθυγράμμιση.

Η αύξουσα συνάρτηση (καμπύλη) εξωστρέφεια – Οφέλους Νομισματικής Αποτελεσματικότητας (ΟΝΑ, GG) εκφράζει τη θετική συσχέτιση των δυο μεγεθών, η οποία εξηγείται από τα οφέλη από την υιοθέτηση κοινού νομίσματος, όπως τη μείωση του κόστους των συναλλαγών, και των διακριτικών τιμολογιακών πολιτικών, της αβεβαιότητας σε όλες τις αγορές (αγαθών, συντελεστών και χρήματος – κεφαλαίου), η οποία μέσω της βελτίωσης του ανταγωνισμού, αυξάνει την αποτελεσματικότητα του μηχανισμού των τιμών στην άριστη κατανομή των πόρων.

Στοιχεία Νομισματικής και Δημοσιονομικών πολιτικών σε Νομισματικές Ένωσης

3.1. Νομισματική Πολιτική της ΕΝΕ

Κατά τη διάρκεια μετάβασης προς την ΕΝΕ, αλλά ακόμα περισσότερο μετά την έναρξη λειτουργίας της ΕΝΕ και της εισαγωγής του ευρώ, οι νομισματικές συνθήκες των εθνικών οικονομιών και ειδικά ο μηχανισμός άσκησης νομισματικής πολιτικής έχουν υποστεί σημαντικές αλλαγές. Ειδικότερα, πριν την έναρξη της ΕΝΕ, η νομισματική και συναλλαγματική πολιτική ήταν υπό τον έλεγχο των κεντρικών τραπεζών και κυβερνήσεων. Στην διάρκεια της μεταβατικής περιόδου, για τις χώρες της ΕΕ οι οποίες επιθυμούσαν την ένταξη τους στην ΕΝΕ, οι στόχοι, τα μέσα, και γενικότερα η άσκηση της νομισματικής πολιτικής καθορίζονταν ωστόσο σε μεγάλο βαθμό από τις δεσμεύσεις που ανέλαβαν βάσει της Συνθήκης του Μάαστριχτ και τους περιορισμούς που δημιουργούσε ο Μηχανισμός Συναλλαγματικών Ισοτιμιών του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος(ΕΝΣ).

Με την έναρξη λειτουργίας της ΕΝΕ οι εθνικές κεντρικές τράπεζες και κυβερνήσεις παραιτήθηκαν της δυνατότητάς τους για άσκηση αυτόνομης νομισματικής και συναλλαγματικής πολιτικής ως εργαλείο μακροοικονομικής ρύθμισης και παρέμβαση στην διαμόρφωση των οικονομικών συνθηκών των χωρών τους. Η άσκηση της κοινής και συναλλαγματικής πολιτικής, η διαχείριση των συναλλαγματικών διαθεσίμων και η εξασφάλιση της ομαλής λειτουργίας των συστημάτων πληρωμών στην ζώνη του ευρώ πέρασε στον έλεγχο της κεντρικής ευρωπαϊκής νομισματικής αρχής, δηλαδή του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών(ΕΣΚΤ). Το ΕΣΚΤ περιλαμβάνει την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα(ΕΚΤ) και τις Κεντρικές Τράπεζες των χωρών μελών της ΕΝΕ. Η νομισματική πολιτική στην ζώνη του ευρώ αποφασίζεται πλέον από την ΕΚΤ και εφαρμόζεται από την ίδια σε συνεργασία με τις εθνικές κεντρικές τράπεζες. Σημειώνεται ότι οι κεντρικές τράπεζες των χωρών – μελών της ΕΝΕ δεν έχουν δικαίωμα διαφοροποίησης της πολιτικής του, απλώς εφαρμόζουν τις κατευθύνσεις και τις επιλογές νομισματικής πολιτικής της ΕΚΤ.

Πρέπει ωστόσο να επισημάνουμε το γεγονός ότι οι απορρυθμισμένες παγκόσμιες αγορές χρήματος και κεφαλαίου και η υψηλή κινητικότητα του χρηματικού και κυρίως

του κερδοσκοπικού κεφαλαίου έχει περιορίσει σημαντικά τα περιθώρια άσκησης αυτόνομης νομισματικής πολιτικής, ανεξάρτητα από την ύπαρξη της ONE. Το ιδιαίτερο στοιχείο έγκειται στο γεγονός ότι με την ONE δημιουργείται ένα νέο υπερεθνικό θεσμικό οικοδόμημα το οποίο αφαιρεί την άσκηση νομισματικής πολιτικής από την εθνική της βάση. Αντίθετα, στην περίπτωση των επιπτώσεων της παγκοσμιοποίησης, ο βαθμός ανεξαρτησίας της νομισματικής πολιτικής θα μπορούσε να αυξηθεί στην υποτιθέμενη περίπτωση ρυθμιστικών παρεμβάσεων στις αγορές χρήματος και κεφαλαίου.

Η επίτευξη υψηλού βαθμού σταθερότητας των τιμών αντιπροσωπεύει το κεντρικό χαρακτηριστικό και τη βασική επιδίωξη της νομισματικής και της συναλλαγματικής πολιτικής. Η σταθερή και μακροχρόνια επίτευξη του στόχου αυτού κρίνεται από τη Συνθήκη του Μάαστριχτ ως αναγκαία για την εμπέδωση της κουλτούρας της νομισματικής σταθερότητας στην ζωή του ευρώ και για την διαμόρφωση αντιπληθωριστικών προσδοκιών (Buti και Sapir 1988). Πρέπει να σημειωθεί ότι ο στόχος της διατήρησης της σταθερότητας των τιμών είναι περισσότερο σημαντικός από τη διαφύλαξη της σταθερότητας της ισοτιμίας του ευρώ έναντι τρίτων νομισμάτων. Η ΕΚΤ δεσμεύεται από το καταστατικό της να μην ασκεί νομισματική πολιτική και να μην παρεμβαίνει στις αγορές με επιλογές στήριξης του ευρώ. Στον βαθμό που ο στόχος της νομισματικής σταθερότητας πραγματοποιείται μακροχρόνια και δεν υπάρχει κίνδυνος πληθωριστικών πιέσεων, μόνο τότε η ΕΚΤ, από το καταστατικό λειτουργίας της, έχει την υποχρέωση να υποστηρίξει τη γενικότερη οικονομική πολιτική της ΕΕ για την επίτευξη εναλλακτικών οικονομικών στόχων, όπως υψηλή απασχόληση, οικονομική και κοινωνική συνοχή κ.ά.

Για την επίτευξη του στόχου της νομισματικής σταθερότητας η Συνθήκη του Μάαστριχτ κατοχυρώνει με συγκεκριμένες διατάξεις τη θεσμική ανεξαρτησία του ΕΣΚΤ, δηλαδή των εθνικών κεντρικών τραπεζών και της ΕΚΤ. Η ανεξαρτησία του ΕΣΚΤ υποθετικά θα λειτουργήσει ως προστατευτικό κάλυμμα του μηχανισμού άσκησης οικονομικής πολιτικής από κυβερνητικές παρεμβάσεις. Αυτό θα πρέπει να συμβεί ακόμη και στην περίπτωση που οι νομισματικές επιλογές της ΕΚΤ είναι αντίθετες με κυβερνητικές επιδιώξεις και στόχους οικονομικής πολιτικής. Ως ανεξάρτητο όργανο της ΕΣΚΤ υποτίθεται ότι εξομαλύνει τη λειτουργία των αγορών και θα αποσπάσει τη νομισματική πολιτική και κατά προέκταση και τα υπόλοιπα εργαλεία μακροοικονομικής διαχείρισης από τους πολιτικούς-εκλογικούς κύκλους.

Πόσο όμως ανεξάρτητη είναι η ΕΚΤ και τι έλλειμμα δημοκρατίας δημιουργεί στην θεσμική και στην πολιτική συγκρότηση της ΕΕ ; Στη σχετική οικονομική βιβλιογραφία υπάρχουν διαφορετικοί ορισμοί της ανεξαρτησίας. Ο Fischer (1995) και οι Buti και Sapir (1998) υποστηρίζουν, για παράδειγμα, ότι για την εκτίμηση του βαθμού ανεξαρτησίας κάθε Κεντρικής Τράπεζας (ΚΤ) πρέπει να γίνει βασικός διαχωρισμός ανάμεσα στην ανεξαρτησία που έχει η ΚΤ στη λήψη αποφάσεων και στον προσδιορισμό των στόχων της νομισματικής πολιτικής της (στην ουσία να ορίζει αυτόνομα την αντιπληθωριστική πολιτική της), και στην ανεξαρτησία της να επιλέγει εκείνη τα μέσα επίτευξης των στόχων της νομισματικής της πολιτικής (προσφορά χρήματος, καθορισμός επιτοκίων, συναλλαγματική ισοτιμία)

Η Συνθήκη του Μάαστριχτ παραχωρεί στην ΕΚΤ υψηλή ανεξαρτησία με βάση και τα δύο παραπάνω κριτήρια. Η Συνθήκη δεν επιβάλλει καμίας μορφής θεσμικό περιορισμό και έλεγχο στην λειτουργία της ΕΚΤ. Η τελευταία έχει την ελευθερία να αποφασίζει αυτό εκείνη που θεωρεί κατάλληλο στόχο πληθωρισμού για την επίτευξη νομισματικής σταθερότητας, όπως επίσης και την ελευθερία επιλογής των νομισματικών εργαλείων που εκείνη θεωρεί απαραίτητα για την επίτευξη νομισματικής σταθερότητας. Η μόνη υποχρέωση της ΕΚΤ είναι η δημοσίευση της ετήσιας έκθεσης για τα χαρακτηριστικά της ασκούμενης νομισματικής πολιτικής. Βάσει των παραπάνω παρατηρήσεων η Συνθήκη του Μάαστριχτ ουσιαστικά παραχωρεί στη ΕΚΤ ίσως τον υψηλότερο βαθμό ανεξαρτησίας στην ιστορία του θεσμού των Κεντρικών Τραπεζών. Η έλλειψη ωστόσο κάθε μορφής ελέγχου των αποφάσεων της ΕΚΤ και ειδικά από τον περιορισμένο σε δυνατότητα παρέμβασης Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο δημιουργεί έλλειμμα δημοκρατικής νομιμοποίησης στο μηχανισμό νομισματικής πολιτικής της ζώνης του ευρώ.

Η αξιοπιστία της ανεξάρτητης ΕΚΤ, όσον αφορά τον αντιπληθωριστικό χαρακτήρα της νομισματικής της πολιτικής, αποτελεί βασικό περιοριστικό παράγοντα των επιλογών της απέναντι στις αγορές. Η ΕΚΤ καλείται να ασκήσει μία αυστηρή νομισματική πολιτική σε μια προσπάθεια οικοδόμησης της αξιοπιστίας της. Το κριτήριο της φερεγγυότητας της στην καταπολέμηση του πληθωρισμού θα κρίνει την φήμη της στις αγορές και την εμπιστοσύνη αυτών στη σταθερότητα του ευρώ. Στο εσωτερικό της ΕΕ ωστόσο διατηρούνται ακόμη επιφυλάξεις και φόβοι για την δυνατότητα της ΕΚΤ να ανταποκριθεί στον καθήκον της αυτό. Η αμφιβολία συνδέεται κυρίως με τις επιπτώσεις από την προοπτική διεύρυνσης της ΕΕ. Οι υποστηρικτές της ΕΚΤ αντιπαραθέτουν το κριτήριο της σταθερότητας των τιμών για την ένταξη στην

ENE και την δέσμευση άσκησης αντιπληθωριστικής πολιτικής από τις εθνικές, ανεξάρτητες κεντρικές τράπεζες, για να υποστηρίξουν την αισιοδοξία τους για την επιτυχή συνεισφορά της ΕΚΤ στην νομισματική σταθερότητα της ζώνης του ευρώ. Συνεπώς, η ανεξαρτησία των επιλογών πολιτικής της ΕΚΤ από τις επιθυμίες και τις πολιτικές επιδιώξεις των ευρωπαϊκών κυβερνήσεων είναι η άλλη όψη της εξάρτησης της πολιτικής της ΕΚΤ από τις επιθυμίες και τα συμφέροντα των αγορών.

Ο βαθμός αυστηρότητας της νομισματικής πολιτικής προσδιορίζεται άμεσα από τον επιδιωκόμενο στόχο του πληθωρισμού που επιλέγει η ΕΚΤ. Η έλλειψη συγκεκριμένου ορισμού σταθερότητας των τιμών από την Συνθήκη του Μάαστριχτ αφήνει ανοιχτό το ζήτημα ερμηνείας του επιθυμητού και επιδιωκόμενου από την ΕΚΤ ρυθμού πληθωρισμού. Στο εσωτερικό της ΕΕ έχει αναπτυχθεί έντονη αντιπαράθεση απόψεων για το κατά πόσο ο μηδενικός πληθωρισμός ή ένας πολύ χαμηλός ρυθμός πληθωρισμού ανταποκρίνεται καλύτερα στον στόχο της νομισματικής σταθερότητας (Buti και Sapir 1998). Η άποψη που ωστόσο φαίνεται να υπερισχύει είναι ότι ένας θετικός μεν αλλά μικρός ρυθμός πληθωρισμού θα πρέπει να είναι ο κεντρικός στόχος της νομισματικής πολιτικής. Το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Ινστιτούτο είχε προσδιορίσει ένα ρυθμό πληθωρισμού μεταξύ 0-2% ως πιο κατάλληλη επιλογή της νομισματικής πολιτικής. Ο στόχος αυτός έχει υιοθετηθεί από την ΕΚΤ.

Ολοκληρώνοντας, η νομισματική πολιτική στην ζώνη του ευρώ επιδιώκει την επίτευξη του βασικού στόχου της σταθερότητας των τιμών μέσω των επιδράσεων της στις πληθωριστικές προσδοκίες και στην οικονομική δραστηριότητα. Ένα από τα σημαντικά προβλήματα στην άσκηση της κοινής νομισματικής πολιτικής είναι αυτό που παρατηρούν οι Buti και Sapir (1998), ότι οι διαφορές στα μέσα άσκησης νομισματικής πολιτικής και στις δομές των χρηματοπιστωτικών αγορών μεταξύ των χωρών –μελών είναι παράγοντες που θα μεταβάλλουν την ταχύτητα των επιπτώσεων της νομισματικής πολιτικής στην συμπεριφορά των αγορών στο σύνολο του, που πολύ πιθανά θα διαφέρει από χώρα σε χώρα. Αφού η κάθε μία εθνική κεντρική τράπεζα έχει αναπτύξει το δικό της σύστημα εργαλείων άσκησης νομισματικής πολιτικής και παρέμβασης, τότε είναι πολύ πιθανόν να υπάρχουν σημαντικές διαφορές στους μηχανισμούς μετάδοσης των νομισματικών επιδράσεων μεταξύ των χωρών. Η κατάσταση αυτή δημιουργεί φόβους για πιθανή διαφοροποίηση των ωφελειών και του κόστους των συνεπειών της νομισματικής πολιτικής της ΕΚΤ μεταξύ των χωρών-μελών (Allsopp και Vines 1998, Bean 1998).

3.2. Δημοσιονομικές Πολιτικές των χωρών μελών της ΕΝΕ

Έχουμε ήδη επισημάνει ότι η συμμετοχή κάθε χώρας-μέλους της ΕΕ στην ΕΝΕ οδηγεί στην απώλεια της νομισματικής και συναλλαγματικής πολιτικής της. Η υιοθέτηση του ενιαίου νομίσματος προϋποθέτει και συνεπάγεται αμετάκλητο καθορισμών των συναλλαγματικών ισοτιμιών μεταξύ των κρατών-μελών της νομισματικής ένωσης και αδυναμία διαφοροποίησης της νομισματικής πολιτικής. Η απώλεια των δύο αυτών βασικών εργαλείων μακροοικονομικής ρύθμισης σημαίνει ότι δεν υπάρχει πλέον δυνατότητα εξουδετέρωσης οικονομικών διαταραχών με προσαρμογή της συναλλαγματικής ισοτιμίας. Το κρίσιμο ερώτημα που προκύπτει άμεσα αφορά τον ρόλο της δημοσιονομικής πολιτικής. Οι νομισματικές εξελίξεις στο περιβάλλον της ΕΝΕ και η ανάγκη σταθερότητας του ευρώ αναβαθμίζουν το ρόλο της δημοσιονομικής πολιτικής και την καθιστούν βασικό μακροοικονομικό εργαλείο ρύθμισης της εθνικής οικονομίας.

Δεδομένης της έλλειψης μιας κεντρικής δημοσιονομικής αρχής, που θα χρησιμοποιεί τον κοινοτικό προϋπολογισμό για την αντιμετώπιση κυκλικών διακυμάνσεων και εξωγενών διαταραχών, δημιουργούνται σοβαρά ερωτήματα ως προς τα χαρακτηριστικά του νέου ρόλου της δημοσιονομικής πολιτικής. Πως θα διαμορφώνεται σε εθνικό επίπεδο η δημοσιονομική πολιτική και με τι βαθμούς ελευθερίας; Είναι εφικτός ο συντονισμός της σε ευρωπαϊκό επίπεδο μεταξύ των χωρών-μελών της ΕΝΕ; Πώς θα συνδυάζεται με την νομισματική πολιτική της ΕΚΤ; Όπως παρατηρούν οι Allsopp και Vines (1996), η απάντηση στα ερωτήματα αυτά είναι δύσκολη λόγω του γεγονότος ότι δεν υπάρχει η κατάλληλη εμπειρία από κάποιου ανάλογου της ΕΝΕ εγχειρήματος. Όπως θα αναλύσουμε στην συνέχεια, η αξιολόγηση του ρόλου της δημοσιονομικής πολιτικής στο περιβάλλον της ΕΝΕ προϋποθέτει την κατανομή τριών βασικών στοιχείων : α) την αναβάθμιση του βραχυχρόνιου σταθεροποιητικού ρόλου της δημοσιονομικής πολιτικής στις περιπτώσεις κυκλικών διακυμάνσεων και κυρίως ασύμμετρων εθνικών οικονομικών διαταραχών. Η εξέλιξη αυτή κρίνεται αναγκαία ως μέσο αντιστάθμισης των αρνητικών επιπτώσεων στην παραγωγή και την απασχόληση από την άσκηση κοινής αντιπληθωριστικής νομισματικής πολιτικής, β) τα μακροχρόνια προβλήματα φερεγγυότητας των εθνικών δημοσιονομικών αρχών που δημιουργούν τα υψηλά δημόσια ελλείμματα και το μεγάλο δημόσιο χρέος και γ) την υπονόμευση του σταθεροποιητικού ρόλου της εξαιτίας

σημαντικών περιορισμών που δημιουργεί η αρχιτεκτονική της ENE και η παγκοσμιοποίηση.

Στην σημερινή δομή της ENE, ο χαρακτήρας της δημοσιονομικής πολιτικής σε επίπεδο σε επίπεδο ΕΕ καθορίζεται από το άθροισμα των ελλειμμάτων και πλεονασμάτων των εθνικών προϋπολογισμών. Αυτό συμβαίνει εξαιτίας του γεγονότος ότι δεν υπάρχει αφενός κεντρική δημοσιονομική αρχή που να ασκεί πολιτική στο σύνολο της ΕΕ και αφετέρου λόγω του περιορισμένου ρόλου του ευρωπαϊκού προϋπολογισμού που αδυνατεί να στηρίξει το σχεδιασμό κοινής ευρωπαϊκής δημοσιονομικής πολιτικής. Η κατάσταση αυτή είναι πολύ φυσικό να οδηγεί σε αδυναμία εφαρμογής, σε επίπεδο εθνικής οικονομίας, συγκεκριμένης δημοσιονομικής πολιτικής που να λαμβάνει υπόψη τις επιπτώσεις της στην δημοσιονομική ισορροπία του συνόλου της ΕΕ. Από την άλλη πλευρά, ο συνδυασμός της συνάθροισης των εθνικών δημοσιονομικών πολιτικών με τη νομισματική πολιτική της ΕΚΤ καθορίζει το μείγμα της μακροοικονομικής πολιτικής της ΕΕ, η οποία με τη σειρά της προκαλεί συγκεκριμένες επιπτώσεις στις ευρωπαϊκές οικονομίες μέσω των επιτοκίων και της συναλλαγματικής ισοτιμίας του ευρώ. Σε αντίθεση με την έκθεση Delors, η Συνθήκη του Μάαστριχτ απέκλεισε τη δυνατότητα εφαρμογής ενεργητικών εθνικών δημοσιονομικών πολιτικών. Η Συνθήκη ουσιαστικά επέβαλε αυστηρά κριτήρια δημοσιονομικής συμπεριφοράς και επικεντρώθηκε σε θέματα εποπτείας και ελέγχου των εθνικών δημοσιονομικών αρχών με στόχο τη μακροχρόνια δημοσιονομική προσαρμογή χωρών που συμμετέχουν σήμερα στην ENE.

Δύο είναι οι βασικοί λόγοι που η Συνθήκη του Μάαστριχτ και, όπως θα δείξουμε παρακάτω, το Σύμφωνο Σταθερότητας επιβάλλουν αυστηρούς κανόνες δημοσιονομικής πειθαρχίας στην διάρκεια του μεταβατικού σταδίου προς την ENE και στο μετά-ENE οικονομικό περιβάλλον. Οι εξωτερικές επιβαρύνσεις που πιθανά θα προκαλέσει το χρέος μίας χώρας-μέλους και η αποφυγή συνθηκών έλλειψης φερεγγυότητας από την πλευρά της εθνικής δημοσιονομικής αρχής. Και οι δυο αυτοί παράγοντες, στη φιλοσοφία των σχεδιαστών της ENE, εκτιμάται ότι μπορούν να λειτουργήσουν αποσταθεροποιητικά για το ευρώ, συνεπώς και για την ίδια την ENE. Παρακάτω δίνουμε ένα παράδειγμα μιας κατάστασης σωρευτικών αρνητικών εξελίξεων που συνθέτουν το απαισιόδοξο σενάριο αποσταθεροποίησης της ENE.

Οι εξωτερικές επιβαρύνσεις συνδέονται με την αύξηση των επιτοκίων ως αποτέλεσμα της δημοσιονομικής ανισορροπίας σε μία ή περισσότερες χώρες. Υποθετικά, εάν μια μεγάλη ευρωπαϊκή χώρα εφαρμόσει επεκτατική δημοσιονομική

πολιτική είτε για να υποστηρίξει το εισόδημα και την απασχόλησή της είτε για να αντιμετωπίσει μια ασύμμετρη διαταραχή, θα δημιουργήσει υψηλά ελλείμματα στον προϋπολογισμό της. Η εξέλιξη αυτή, χωρίς μεταβολή της νομισματικής πολιτικής της ΕΚΤ, θα προκαλέσει αυξημένη ζήτηση δανειακών κεφαλαίων στις ευρωπαϊκές χρηματαγορές που θα πιέσει τα ευρωπαϊκά επιτόκια σε αύξηση προκαλώντας παραγκωνισμό των ιδιωτικών επενδύσεων σε όλη την ΕΕ και όχι μόνο στην χώρα με τον δημοσιονομική ανισορροπία. Παράλληλα είναι πολύ πιθανή η δημιουργία πληθωριστικών πιέσεων και αύξησης του πληθωρισμού. Η αύξηση των ευρωπαϊκών επιτοκίων μπορεί επίσης να προκαλέσει εισροή κεφαλαίων και ανατίμηση του ευρώ με αρνητικές επιπτώσεις στις ευρωπαϊκές εξαγωγές. Οι επιπτώσεις αυτές ίσως να μην είναι αρκετά σημαντικές να προκαλέσουν μείωση και της παραγωγής και της απασχόλησης στην χώρα που έχει το έλλειμμα, εάν η αύξηση της εσωτερικής ζήτησης που θα χρηματοδοτηθεί από την αύξηση του δημόσιου ελλείμματος αντισταθμίσει την μείωση των επενδύσεων και το αρνητικό αποτέλεσμα του εξωτερικού εμπορίου. Το ίδιο όμως μπορεί να μην συμβεί στις υπόλοιπες χώρες οι οποίες δεν θα έχουν αναλογική αύξηση στην εσωτερική τους ζήτηση, αλλά θα γνωρίσουν αναλογική μείωση των επενδύσεων και επιδείνωση του εξωτερικού ισοζυγίου τους.

Πέρα από τις αρνητικές επιπτώσεις σε επενδύσεις και εσωτερική ζήτηση, η αύξηση των επιτοκίων θα προκαλέσει μείωση στον ρυθμό μεταβολής του κεφαλαιακού αποθέματος και αύξηση των φόρων για την εξυπηρέτηση του δημοσίου χρέους. Ανάλογες πιθανά θα είναι οι εξελίξεις και στις υπόλοιπες χώρες οι κάτοικοι των οποίων θα πληρώσουν ένα μέρος του κόστους της αύξησης του δημοσίου ελλείμματος της χώρας που ασκεί επεκτατική δημοσιονομική πολιτική. Επίσης το υψηλό εθνικό δημόσιο χρέος δημιουργεί προβλήματα φερεγγυότητας στις δημοσιονομικές αρχές, διαταράσσοντας τη σταθερότητα της ΕΝΕ (Buiter, Corsetti και Roubini 1993). Η έλλειψη φερεγγυότητας από αδυναμία αποπληρωμής του χρέους μπορεί επίσης να θέσει σε λειτουργία μια σωρευτική διαδικασία αστάθειας και κρίσης στο τραπεζικό τομέα και στις αγορές χρήματος και κεφαλαίου στη ζώνη του ευρώ με δυσχερείς συνέπειες στην αξιοπιστία της ΕΚΤ και τη σταθερότητα της ΕΝΕ (Buti και Sapir 1998, Eichengrenn και Wyplosz 1998).

Το πρόβλημα της φερεγγυότητας συνδέεται άμεσα με την εφαρμογή επεκτατικών δημοσιονομικών πολιτικών και με τη δυνατότητα των δημοσιονομικών αρχών να αποπληρώσουν το χρέος τους. Η κυβέρνηση της χώρας που έχει το έλλειμμα δεν θα μπορεί να δανειστεί εύκολα όταν το δημόσιο έλλειμμα και χρέος της είναι κοντά στον

περιορισμό φερεγγυότητας. Το πρόβλημα της φερεγγυότητας αποκτά περιεχόμενο στην περίπτωση που το χρέος μίας χώρας δημιουργεί μεγάλες εξωτερικές επιβαρύνσεις. Εκείνο όμως που φαίνεται να δημιουργεί μεγαλύτερη ανησυχία και προβληματισμό είναι η πιθανότητα να εκδηλωθούν πολιτικές πιέσεις για βοήθεια στην διαχείριση του χρέους από την πλευρά μίας υπερχρεωμένης κυβέρνησης προς την ΕΚΤ, καθώς και πιέσεις από την αγορά της οποίας οι φόβοι για χρηματοπιστωτική αστάθεια αυξάνονται στην προοπτική που η υποχρεωμένη κυβέρνηση δεν θα μπορέσει να αποπληρώσει το χρέος της. Στο σενάριο αυτό, η ανεξαρτησία της ΕΚΤ διαδραματίζει σημαντικό ρόλο αφού υποθετικά μειώνει αισθητά την πιθανότηταπραγμάτωσής.

Η Συνθήκη του Μάαστριχτ θέσπισε το διττό δημοσιονομικό κριτήριο καθιερώνοντας δεσμευτικούς δημοσιονομικούς κανόνες για τις χώρες-μέλη, οι οποίες θα πρέπει να ασκούν τη δημοσιονομική τους πολιτική έχοντας ανώτατα και πολύ περιορισμένα όρια στις τιμές του δημόσιου ελλείμματος και χρέους. Στόχος της Συνθήκης του Μάαστριχτ είναι η επιβολή μίας αξιόπιστης κατάστασης δημοσιονομικής πειθαρχίας και προσαρμογής στις χώρες μέλη της ΕΕ που επιθυμούν την ένταξη τους στην ΟΝΕ (Allsopp και Vines 1996). Η αυστηρή δημοσιονομική πειθαρχία που επιβάλλει η Συνθήκη ουσιαστικά υπομονεύει την αναβάθμιση του ρόλου της δημοσιονομικής πολιτικής και την αναγκαία αύξηση της αυτονομίας της σε εθνικό επίπεδο για την αντιμετώπιση αποσταθεροποιητικών ασύμμετρων διαταραχών, ενώ παράλληλα αποκλείει την επιλογή οποιουδήποτε εναλλακτικού σεναρίου δημοσιονομικής πολιτικής.

Εκείνο που έχει σημασία για την κατανόηση του νέου πλαισίου άσκησης οικονομικής πολιτικής και πρέπει να επισημάνουμε είναι ότι η κατανόηση του ρόλου και των επιπτώσεων της δημοσιονομικής πολιτικής γίνεται μέσω της απόλυτης παραδοχής των υποθέσεων και των ισχυρισμών του νεοκλασικού οικονομικού υποδείγματος. Δεδομένης της κυριαρχίας του νεοφιλελεύθερου υποδείγματος οικονομικής διαχείρισης και ενός συνόλου νεοκλασικών υποθέσεων, η δημοσιονομική πειθαρχία και προσαρμογή καταλήγει σε μια σειρά από θετικές συνέπειες πάνω στην οικονομική μεγέθυνση και στη σταθερότητα της ΕΝΕ.

Υποστηρίζεται ότι μέσω της δημοσιονομικής πειθαρχίας δύναται να αποτραπούν οι προαναφερόμενες περιπέτειες από μια κατάσταση δημοσιονομικής αποσταθεροποίησης, οι οποίες με την σειρά τους θα παρήγαγαν αρνητικά σημάδια στις αγορές για την αξιοπιστία της νομισματικής πολιτικής της ΕΚΤ, θέτοντας, εμπόδια στην επίτευξη του στόχου της νομισματικής σταθερότητας. Η δημοσιονομική πειθαρχία

(η οποία στην συνηθέστερη εκδοχή της ταυτίζεται με μία κατάσταση ισοσκελισμένου προϋπολογισμού) δημιουργεί δυνατότητες μείωσης των επιτοκίων και αύξησης των ιδιωτικών επενδύσεων. Οι εξελίξεις αυτές μπορεί μεσοχρόνια να οδηγήσουν σε υψηλότερους ρυθμούς συσσώρευσης και οικονομικής μεγέθυνσης. Η συστηματική και μακροχρόνια δημοσιονομική πειθαρχία απελευθερώνει την εθνική αποταμίευση από την πίεση του δημοσίου δανεισμού, εξέλιξη η οποία θα προκαλέσει διαχρονικά χαμηλότερα πραγματικά επιτόκια. Η δημοσιονομική πειθαρχία συνδέεται συνεπώς με ένα μηχανισμό ανατροφοδότησης της οικονομικής μεγέθυνσης. Επίσης, ένα μικρό δημόσιο έλλειμμα και χρέος αποκλιμακώνει τις όποιες πληθωριστικές προσδοκίες συμβάλλοντας στην σταθερότητα των τιμών. Επιπλέον, αυξάνει την αυτοπεποίθηση των αγορών και την εμπιστοσύνη τους στην πολιτική της ΕΚΤ, η οποία απελευθερώνεται από την πίεση που της ασκεί η ίδια η προσπάθεια της να είναι φερέγγυα και αξιόπιστη.

Όπως παρατηρούν οι Byti και Sapir(1998), η δημιουργία δημοσιονομικών πλεονασμάτων και η αύξηση της δημόσιας αποταμίευσης είναι επίσης σημαντική για την χρηματοδότηση κοινωνικών δαπανών και την διαφύλαξη της κοινωνικής συνοχής, όπως επίσης και για την χρηματοδότηση και δαπανών που προκαλούνται ως αποτέλεσμα δημογραφικών αλλαγών. Επίσης, η μείωση του δημόσιου χρέους και των τόκων αποπληρωμής δίνει την δυνατότητα αναδιάρθρωσης των δημοσίων δαπανών και απελευθερώνει πόρους για τη χρηματοδότηση επενδύσεων υποδομής. Βάσει της υποθετικής λειτουργίας των παραπάνω μηχανισμών, η διατήρηση του δημόσιου ελλείμματος και χρέους σε πολύ χαμηλά επίπεδα κατανοείται ως το απαραίτητο μέσο αύξησης της ικανότητας απορρόφησης ασύμμετρων διαταραχών από τις χώρες μέλη της ΕΝΕ και άσκησης ενός περισσότερο αποτελεσματικού μείγματος οικονομικής πολιτικής (European Economy 1998).

Η δημοσιονομική πειθαρχία με τον παραπάνω τρόπο συνδέεται με θετικές επιπτώσεις στην λειτουργία των αγορών και στο ρυθμό δυναμισμού των εθνικών οικονομιών και της ευρωπαϊκής οικονομίας στο σύνολό της. Εάν η δημοσιονομική πειθαρχία θα συμβάλει τελικά στην δημοσιονομική σταθερότητα και προσαρμογή των χωρών της ΕΕ κάθε άλλο παρά δεδομένη είναι. Οι Allsopp και Vines(1996) ισχυρίζονται ότι η δημοσιονομική προσαρμογή δεν πρέπει να θεωρείται δεδομένη για τις οικονομίες της ζώνης του ευρώ ως αποτέλεσμα του αυστηρού ρυθμιστικού πλαισίου της Συνθήκης του Μάαστριχτ. Σύμφωνα με την άποψη τους, η δημοσιονομική προσαρμογή θα επιτευχθεί μόνο με την κατάλληλη συνεργασία της

νομισματικής πολιτικής και της μείωσης των επιτοκίων, ώστε να σημειωθεί σημαντική μεσοχρόνια αύξηση των ιδιωτικών επενδύσεων.

Οι Buti και Sapir(1998) επίσης αναφέρονται σε τρεις παράγοντες που είναι πολύ πιθανό να προκαλέσουν όξυνση των δημοσιονομικών προβλημάτων στο εσωτερικό της ΕΝΕ. Πρώτον, το δημογραφικό πρόβλημα της γήρανσης που αντιμετωπίζουν πολλές ευρωπαϊκές χώρες, το οποίο θα οδηγήσει αναπόφευκτα σε αύξηση των δημόσιων κοινωνικών δαπανών στα επόμενα χρόνια. Δεύτερον, η μέχρι τώρα αδυναμία εναρμόνισης της φορολογίας μεταξύ των χωρών της ΕΕ. Αυτό σε συνδυασμό με τις πιέσεις που θα ασκηθούν στα φορολογικά συστήματα, ως αποτέλεσμα του ανταγωνισμού που θα προκαλέσει η υιοθέτηση του ευρώ και η ενιαία αγορά, πιθανά θα περιορίσουν τη φορολογική ικανότητα και τα δημόσια έσοδα των χωρών-μελών. Τρίτον, η απώλεια της συναλλαγματικής και νομισματικής πολιτικής με την έναρξη της ΕΝΕ θα αυξήσει το σταθεροποιητικό ρόλο της δημοσιονομικής πολιτικής, η οποία θα αναλάβει όλο το βάρος της διαχείρισης των οικονομικών διακυμάνσεων και των επιπτώσεων εξωτερικών διαταραχών.

Παρά το γεγονός ότι υπάρχει έντονη επιστημονική (θεωρητική και εμπειρική) και τελευταία και πολιτική αμφισβήτηση της αυστηρής δημοσιονομικής πειθαρχίας, αυτή γίνεται πλήρως αποδεκτή από τις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις στο όνομα των θετικών επιπτώσεων που η αξιόπιστη δημοσιονομική προσαρμογή θα προκαλέσει στον πραγματικό τομέα της οικονομίας μέσω της θετικής επίδρασης των επιτοκίων στις ιδιωτικές επενδύσεις και στο επιχειρηματικό κλίμα. Στην διαμόρφωση των συνθηκών αποδοχής της δημοσιονομικής πειθαρχίας, σημαντική είναι η συμβολή της κυρίαρχου ιδεολογικά σήμερα νεοφιλελεύθερου μοντέλου οικονομικής διαχείρισης και οι εκθέσεις και προτροπές διεθνών οργανισμών όπως του ΔΝΤ και του ΟΟΣΑ.

Όπως παρατηρούν οι Arrowsmith και Taylor(1996), το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης αποτελεί κεντρική στρατηγική επιλογή της ΕΕ, κάτω από γερμανικές κυρίως πιέσεις, για την απόλυτη εφαρμογή της δημοσιονομικής πειθαρχίας από όλες τις χώρες-μέλη της ΕΝΕ. Οι Eichengreen και Wyplosz(1998)σημειώνουν ότι το περισσότερο σημαντικό επιχείρημα υπέρ του Συμφώνου Σταθερότητας είναι το γεγονός ότι προμηθεύει με επιπλέον προστασία την ΕΚΤ από πληθωριστικές κρίσεις δημοσιονομικών χρεών αφερέγγυων εθνικών κυβερνήσεων με προεκτάσεις στην σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού τομέα της ζώνης του ευρώ. Η βασική αρχή του Συμφώνου είναι ότι, για να μπορέσει μια χώρα να διαχειριστεί το δημοσιονομικό στόχο που θέτει η Συνθήκη του Μάαστριχτ για το 3% ποσοστό δημόσιου ελλείμματος, θα

πρέπει ο προϋπολογισμός της να είναι ισοσκελισμένος ή πλεονασματικός μεσοχρόνια. Η υπέρβαση του κριτηρίου του ελλείμματος, σε περίπτωση ευνοϊκών οικονομικών συνθηκών, θα δημιουργήσει δημοσιονομική αστάθεια με όλες τις προαναφερόμενες συνέπειες.

ΜΕΡΟΣ ΙΙ:
ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Η Ελλάδα στην ΕΝΕ

4.1. Ο δρόμος της Ελλάδας προς την Ενωμένη Ευρώπη

Ο δρόμος της Ελλάδας προς την Ενωμένη Ευρώπη ξεκινά στις 8 Ιουνίου του 1959 με την υποβολή της αίτησης για Σύνδεση με την νεοϊδρυθείσα τότε Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (Ε.Ο.Κ.). Η αίτηση εγκρίνεται και οι διαπραγματεύσεις μεταξύ της Ελλάδας και της Ε.Ο.Κ καταλήγουν στην υπογραφή Συμφωνίας Σύνδεσης τον Ιούλιο του 1961. Αξίζει να σημειωθεί ότι η Ελλάδα ήταν το πρώτο κράτος που υπέγραψε Συμφωνία Σύνδεσης με την Ε.Ο.Κ.

Η πορεία της Ελλάδας στην Ε.Ο.Κ παγώνει το 1967 λόγω της επιβολής της δικτατορίας. Μετά την πτώση της δικτατορίας το 1974, η Ελλάδα συνέχισε τον ευρωπαϊκό της προσανατολισμό και στις 12 Ιουνίου 1975 καταθέτει αίτηση για πλήρη ένταξη στην Ε.Ο.Κ. Παρά τις αρχικές επιφυλάξεις της Επιτροπής, η οποία είχε εκφραστεί θετικά για την ένταξη της Ελλάδας αλλά θεωρούσε απαραίτητη μια προενταξιακή περίοδο, οι ενταξιακές διαπραγματεύσεις ξεκινούν ένα χρόνο αργότερα έπειτα από απόφαση του Συμβουλίου Υπουργών. Οι διαπραγματεύσεις λήγουν επιτυχώς και στις 28 Ιουνίου του 1979 υπογράφεται η Πράξη Προσχώρησης της Ελλάδας στην Ε.Ο.Κ. , η οποία τίθεται σε ισχύ από την 1 Ιανουαρίου του 1981.

4.1.1 Λόγοι που η Ελλάδα επέλεξε την πλήρη ένταξη στην Κοινότητα

Οι λόγοι για τους οποίους η Ελλάδα θεωρούσε σημαντική την συμμετοχή της στην Ε.Ο.Κ. ποικίλουν και μπορούν να συνοψισθούν στους εξής:

- Θεώρησε την Κοινότητα ως το θεσμικό πλαίσιο μέσα στο οποίο θα μπορούσε να σταθεροποιήσει το δημοκρατικό πολιτικό της σύστημα και θεσμούς.
- Επεδίωκε την ενίσχυση της ανεξαρτησίας και της θέσης της στο περιφερειακό και διεθνές σύστημα καθώς και της «διαπραγματευτικής της δύναμης», ιδιαίτερα σε σχέση με την Τουρκία η οποία εμφανιζόταν ως η μείζων απειλή για την Ελλάδα μετά την εισβολή και κατάληψη μέρους της Κύπρου (Ιούλιος 1974). Στα πλαίσια αυτά, η Ελλάδα επεδίωκε επίσης τη χαλάρωση της έντονης εξάρτησης που είχε αναπτύξει μεταπολεμικά από τις Ηνωμένες Πολιτείες (ΗΠΑ).
- Θεώρησε την ένταξη στην Κοινότητα ως ισχυρό παράγοντα που θα συνέβαλε στην ανάπτυξη και εκσυγχρονισμό της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας.
- Επιθυμούσε ως ευρωπαϊκή χώρα, να είναι «παρούσα» και να επηρεάσει τις διεργασίες για την ευρωπαϊκή ενοποίηση και το πρότυπο της Ευρώπης, στο οποίο η διαδικασία αυτή θα μπορούσε να οδηγήσει.

4.1.2 Η υιοθέτηση του ευρώ στην Ελλάδα

Την 1 Ιανουαρίου 1999, άρχισε το τρίτο στάδιο της Ευρωπαϊκής Νομισματικής Ένωσης. Το τρίτο στάδιο χαρακτηριζόταν από το αμετάκλητο καθορισμό των ισοτιμιών έναντι του ευρώ των νομισμάτων των κρατών μελών που συμμετέχουν στη ζώνη του ευρώ και από τη χάραξη και εφαρμογή ενιαίας νομισματικής πολιτικής στη ζώνη του ευρώ με ευθύνη της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ).

Τα έντεκα κράτη-μέλη που συμμετείχαν στη ζώνη του ευρώ από την αρχή (Αυστρία, Βέλγιο, Γαλλία, Γερμανία, Ιρλανδία, Ισπανία, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Πορτογαλία και Φινλανδία) επιλέχθηκαν με απόφαση του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης ο Μάιο του 1998, καθώς πληρούσαν τα κριτήρια σύγκλισης.

Η Ελλάδα εντάχθηκε στη ζώνη του ευρώ την 1 Ιανουαρίου 2001. η εκπλήρωση των κριτηρίων σύγκλισης εξετάστηκε στο δεύτερο τρίμηνο του 2000 με βάση τις επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας στη διάρκεια του 1999 και τους πρώτους μήνες του 2000.

Από την 1 Ιανουαρίου 2001 η Ελλάδα είναι πλήρες μέλος της Ευρωπαϊκής Νομισματικής Ένωσης με αμετάκλητη ισοτιμία μετατροπής της δραχμής σε ευρώ : 1 ευρώ=340,750 δραχμές.

Η τράπεζα της Ελλάδος είναι από την 1 Ιανουαρίου 2001 μέρος του Ευρωσυστήματος, το οποίο αποτελείται από την Ευρωπαϊκή κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) και τις εθνικές κεντρικές τράπεζες των χωρών που έχουν υιοθετήσει το ευρώ. Σύμφωνα με διατάξεις του Καταστατικού του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών και της ΕΚΤ, η Τράπεζα της Ελλάδος κατέβαλε το υπόλοιπο της συμμετοχής της στο μετοχικό κεφάλαιο της ΕΚΤ και το μερίδιο της στα αποθεματικά της ΕΚΤ. Επίσης, μεταβίβασε το ποσό που αντιστοιχεί στη συμμετοχή της στα συναλλαγματικά διαθέσιμα της ΕΚΤ.

Από τις 2 Ιανουαρίου 2001, όλες οι διατραπεζικές συναλλαγές στην αγορά χρήματος διενεργούνται σε ευρώ και η εγχώρια αγορά αποτελεί μέρος της ενοποιημένης αγοράς της ζώνης του ευρώ. Οι ελληνικές τράπεζες μπορούν να συμμετέχουν στις πράξεις νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος.

Η επιτυχής εισαγωγή του ευρώ σε λογιστική μορφή κατέστη δυνατή μετά την ολοκλήρωση στην Τράπεζα της Ελλάδος, κατά το τριήμερο 30 Δεκεμβρίου 2000- 1 Ιανουαρίου 2001, πολλών αναγκαίων τεχνικών και λειτουργικών προσαρμογών. Στις προσαρμογές αυτές συνέβαλαν τα Υπουργεία Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, η Ένωση Ελληνικών Τραπεζών και η ειδική επιτροπή (GRECO task force) που είχε συσταθεί για το σκοπό αυτό στην ΕΚΤ.

Αμέσως μετά την υιοθέτηση του ενιαίου νομίσματος από την Ελλάδα ακολούθησε η λεγόμενη “μεταβατική” περίοδος, η οποία για την Ελλάδα ήταν μονοετής (1/1/2001-31/12/2001). Κατά την περίοδο αυτή η νομισματική πολιτική ασκούνταν σε ευρώ και οι σχετικοί λογαριασμοί των πιστωτικών ιδρυμάτων στην Τράπεζα της Ελλάδος άρχισαν να τηρούνται σε ευρώ.

Η δημοσιονομική πολιτική (δηλαδή οι εισπράξεις και οι πληρωμές του Δημοσίου) εκτελείτο, κατά τη μεταβατική περίοδο, σε δραχμές, αν και οι βασικοί λογαριασμοί του Δημοσίου τηρούνταν και σε ευρώ.

Σύμφωνα με τις διατάξεις του Νόμου 2948/2001, που εξειδίκευσε το πλαίσιο προεφοδιασμού για την Ελλάδα, το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ είχε αποφασίσει να επιτρέψει τον προεφοδιασμό των τραπεζών και των εμπορικών επιχειρήσεων με τραπεζογραμμάτια και κέρματα ευρώ, προκειμένου να διασφαλίσει την ομαλή λειτουργία της αγοράς κατά τις πρώτες ημέρες.

Η κυκλοφορία των τραπεζογραμμάτων και των κερμάτων ευρώ στην Ελλάδα πραγματοποιήθηκε ομαλά και απρόσκοπτα. Το ελληνικό κοινό εξοικειώθηκε πολύ γρήγορα με το ευρώ και ήδη από την πρώτη εβδομάδα κυκλοφορίας του.

4.1.3 Η εμπειρία της Ελλάδας από την προσχώρησή της στην ΕΕ

Η εμπειρία της Ελλάδας στην ΕΕ χαρακτηρίζεται από μία σειρά θεαματικών αλλαγών προς όφελος της χώρας. Η ελληνική οικονομία και η χώρα συνολικά σημείωσαν αλματώδη πρόοδο, με αποκορύφωμα την ένταξη στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση και την καθιέρωση του ευρώ ως επισήμου νομίσματος. Παράλληλα, σημειώθηκε γενική άνοδος του βιοτικού επιπέδου, που είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση του εισοδήματος και του ΑΕΠ. Ένας συνοπτικός απολογισμός της πρώτης εικοσιπενταετίας της παρουσίας της Ελλάδας στην ΕΕ, που παρατίθεται παρακάτω, δημιουργεί την κοινή πεποίθηση ότι η προσχώρηση της χώρας ωφέλησε τόσο την Ένωση όσο και την ίδια.

- *Σταθεροποίηση της δημοκρατίας και των θεσμών*
Η ένταξη της Ελλάδας στην ΕΕ δημιούργησε ένα θεσμικό πλαίσιο μέσα στο οποίο η χώρα κατόρθωσε να σταθεροποιήσει το δημοκρατικό πολιτικό της σύστημα και τους θεσμούς που το διέπουν, μετά τη περίοδο της δικτατορίας.
- *Ενίσχυση της πολιτικής θέσης*
Με την ένταξή της στην ΕΕ, η Ελλάδα ενίσχυσε την ανεξαρτησία και τη θέση της στο περιφερειακό και διεθνές σύστημα.
- *Εδραίωση της εθνικής ασφάλειας*
Ως κράτος μέλος της ΕΕ η Ελλάδα είχε την ευκαιρία να αναδειχθεί σε παράγοντα σταθερότητας, ειρήνης και συνεργασίας στην περιοχή των Βαλκανίων και, παράλληλα, να στηρίζει τη διεύρυνση της ΕΕ με γνώμονα τις αρχές του διεθνούς δικαίου και τη δημοκρατία.

- *Αναδιάρθρωση της εθνικής οικονομίας*
Προσχωρώντας στην ΕΕ, η Ελλάδα έλαβε πρόσθετη οικονομική ενίσχυση, μέσω των προγραμμάτων ΜΟΠ και ΚΠΣ, για την αναδιάρθρωση της ελληνικής οικονομίας.
- *Δημιουργία περιφερειακών αναπτυξιακών κοινωνικών υποδομών*
Η ένταξη της Ελλάδας στην ΕΕ είχε ως αποτέλεσμα την κοινοτική χρηματοδότηση μέσω προγραμμάτων τα οποία πρόσφεραν πρόσθετα κίνητρα για την ανάπτυξη της περιφέρειας.
- *Νέες προοπτικές ανάπτυξης για την οικονομία*
Η Ελλάδα κατόρθωσε, με την ένταξή της στην ΟΝΕ, να δημιουργήσει νέες προοπτικές και δυνατότητες για την ελληνική οικονομία και κοινωνία.
- *Ισότιμη συμμετοχή στις αποφάσεις για το μέλλον της Ευρώπης*
Η Ελλάδα κατόρθωσε να ενδυναμώσει τη θέση και το κύρος της και να συμμετέχει ισότιμα στις αποφάσεις για το μέλλον της Ευρώπης.

4.2 Ο τιμάρημος και ο πληθωρισμός στην Ευρωζώνη

Για το ευρώ όλοι λίγο-πολύ είχαν προβλέψει ότι θα αυξήσει τις πληθωριστικές πιέσεις στις χώρες της Ευρωζώνης λίγο πριν και αρκετούς μήνες μετά τη μετάβαση στο κοινό νόμισμα. Το απρόβλεπτο όμως ήταν ότι η μετάβαση συνοδεύτηκε από έναν δριμύ χειμώνα που ενέτεινε τα προβλήματα και έδωσε «ωφέλιμο χώρο» στους κάθε λογής κερδοσκόπους. Ο κ. Tim Eales, industry insight director της IRI EUROPE, με μία πρωτότυπη ανάλυση υπό τον τίτλο «Οι πληθωριστικές τάσεις στη Δυτική Ευρώπη», η οποία παρουσιάζεται αποκλειστικά στο ΠΑΝΟΡΑΜΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΟΥΠΕΡ ΜΑΡΚΕΤ 2003 από την INFORMATION RESOURCES HELLAS AEE (σε CD που συνοδεύει την έκδοση), επιχειρεί να «ζωγραφίσει» τον χάρτη της ακρίβειας στην Ευρώπη, να αναλύσει τις πληθωριστικές τάσεις στη γηραιά ήπειρο και να απαντήσει στο ερώτημα σε ποιο βαθμό συνέβαλε το ευρώ σε αυτές.

Από τα στοιχεία της Eurostat, αλλά και της IRI που χρησιμοποιεί ο αναλυτής κ. Tim Eales, προκύπτουν ανάγλυφα όλες οι μεγάλες διαφορές που χωρίζουν τις χώρες της Ευρωζώνης, διαφορές που σχετίζονται με τον «βαθμό ευστάθειας» των εθνικών διαφορών, το βιοτικό επίπεδο των λαών, την αγοραστική δύναμη των καταναλωτών, το

εύρος των διακυμάνσεων των τιμών κλπ. Η Ελλάδα σε όλες τις συγκρίσεις καταλαμβάνει συνήθως μία εκ των πρώτων θέσεων σε ότι αφορά τον τιμάρημο – ιδιαίτερα στον κρίσιμο τομέα των ειδών διατροφής– και μία εκ των τελευταίων θέσεων σε ότι αφορά τις καταναλωτικές δαπάνες.

Τα βασικά συμπεράσματα στα οποία καταλήγει ο κ. Tim Eales, είναι συνοπτικά τα εξής:

- Από τον Ιανουάριο του 1999 έως τον Δεκέμβριο του 2002 οι τιμές στην Ευρωζώνη αυξήθηκαν κατά μέσο όρο 8%. Ο αναλυτής θεωρεί ως φυσιολογική μια μέση ετήσια αύξηση 1,2%, που σημαίνει ότι μετά το 1999 οι τιμές θα έπρεπε να είχαν αυξηθεί μόνο 3,6%. Η επίπτωση της κακοκαιρίας υπολογίζεται σε 0,7%, κατά συνέπεια το ερώτημα που προκύπτει είναι αν το υπόλοιπο –λίαν σημαντικό– ποσοστό οφείλεται στο νέο νόμισμα. Ο τιμάρημος έφτασε σε επίπεδα-ρεκόρ για το εξεταζόμενο διάστημα την άνοιξη του 2001 (3,4%), ενώ η δεύτερη μεγάλη έξαρση σημειώθηκε τους πρώτους μήνες του 2002, η οποία αποδίδεται στην κακοκαιρία. Σε υψηλά επίπεδα κρατήθηκε ο πληθωρισμός όλο το μετέπειτα διάστημα, μέχρι και την άνοιξη του 2003, δηλαδή τους πρώτους μήνες κυκλοφορίας του ευρώ.
- Σε ό,τι αφορά τα τρόφιμα, οι τιμές τους ήταν σχετικά σταθερές το 2002, αλλά –σημειώνει ο αναλυτής– αυτό αποκρύπτει τη δραματική διαφορά του επιπέδου των τιμών μεταξύ των χωρών. Το πρώτο εξάμηνο του 2003 οι τιμές αυξήθηκαν εκ νέου. Θα πρέπει να σημειωθεί πάντως, ότι ενώ το 2000 ο δείκτης των ειδών διατροφής κινείτο σε επίπεδα χαμηλότερα του γενικού δείκτη τιμών καταναλωτή, από τα μέσα του 2001 βρίσκεται σταθερά πάντα πάνω από αυτόν.
- Στο δείγμα του ο κ. Tim Eales έχει συμπεριλάβει έξι χώρες της Ευρωζώνης (Γερμανία, Ιταλία, Ελλάδα, Ολλανδία, Ισπανία, Γαλλία) και τη Μεγάλη Βρετανία. *Ο Ιούλιος του 2003 βρίσκει την Ελλάδα στο υψηλότερο σκαλοπάτι του πληθωρισμού*, ενώ κοντά της βρίσκονται η Ολλανδία, η Ισπανία και η Ιταλία. Στην καλύτερη μοίρα βρίσκεται η Γερμανία, στην οποία το 2002 ο πληθωρισμός μειώθηκε και οι τιμές των τροφίμων το δεύτερο εξάμηνο του έτους έπεσαν χαμηλότερα από τα επίπεδα του 2001.

- Η Ελλάδα συμπεριλαμβάνεται στις χώρες που παρουσιάζουν αυξανόμενα ποσοστά πληθωρισμού από τα μέσα του 2002 μέχρι και το καλοκαίρι του 2003.
- Η χώρα μας κατέχει επίσης το ρεκόρ αυξήσεων στα τρόφιμα (πάνω από 12% το χειμώνα του 2002 και γύρω στο 10% την άνοιξη του 2003). Ο βαρύς χειμώνας το 2002, σημειώνεται στη μελέτη, προκάλεσε μεγάλη αύξηση στις τιμές των φρέσκων προϊόντων στις περισσότερες χώρες. Ειδικότερα στην Ελλάδα, το χιόνι και η ανάγκη να διατεθούν τα παλιά νομίσματα οδήγησε τους καταναλωτές στο οργανωμένο λιανεμπόριο, αυξάνοντας τις πωλήσεις του.
- Η κακοκαιρία και το ευρώ προκάλεσε μεγάλες ετήσιες αυξήσεις τιμών και σε άλλους τομείς, όπως στα αλκοολούχα ποτά, στα ξενοδοχεία-εστιατόρια-καφετέριες κλπ.
- Από το 1996 οι τιμές στην Ευρωζώνη αυξήθηκαν κατά μέσο όρο 13%. Οι τομείς αλκοόλ-καπνός και ξενοδοχεία-εστιατόρια βρίσκονται στην κορυφή του σχετικού πίνακα με αυξήσεις σχεδόν διπλάσιες του μέσου όρου, ενώ τα τρόφιμα «τρέχουν» με ρυθμό που δεν αποκλίνει και πολύ από τον μέσο όρο (14,4%).

Πρώτοι στον πληθωρισμό, τελευταίοι στις δαπάνες

Ένα στοιχείο το οποίο θεωρούμε ότι εικονίζει παραστατικότερα την απόσταση που χωρίζει την ελληνική οικονομία από τους εταίρους μας, είναι αυτό που κατατάσσει τη χώρα μας στην τελευταία θέση στις καταναλωτικές δαπάνες. Όπως μάλιστα σημειώνεται χαρακτηριστικά, «η χώρα με τον υψηλότερο πληθωρισμό το 2002 βρίσκεται στη χαμηλότερη θέση όσον αφορά τις δαπάνες του καταναλωτή». Κι αυτή η χώρα, βέβαια, είναι η Ελλάδα, με πληθωρισμό 3,6% το 2002 και κατά κεφαλή δαπάνες 8.100 ευρώ. Κοντά σχετικά βρίσκονται οι δύο άλλοι εκπρόσωποι του ευρωπαϊκού Νότου, η Ισπανία και η Ιταλία, με κατά κεφαλή δαπάνες 9.100 και 12.200 ευρώ αντίστοιχα, ενώ τις πρώτες θέσεις καταλαμβάνουν η Μεγάλη Βρετανία (16.900) και η Γερμανία (14.400), που –καθόλου τυχαία– έχουν και τα μικρότερα ποσοστά πληθωρισμού.

4.2.1 Εναρμονισμένος δείκτης

Στη ζώνη του ευρώ, ο πληθωρισμός τιμών καταναλωτή μετρείται με βάση τον "Εναρμονισμένο Δείκτη Τιμών Καταναλωτή", ο οποίος συχνά αναφέρεται με το ακρωνύμιο "ΕνΔΤΚ". Ο όρος "εναρμονισμένος" δηλώνει ότι όλες οι χώρες στην Ευρωπαϊκή Ένωση ακολουθούν την ίδια μεθοδολογία. Έτσι διασφαλίζεται ότι τα στοιχεία για μία χώρα μπορούν να συγκριθούν με τα στοιχεία άλλης.

Ποίος υπολογίζει τον ΕνΔΤΚ:

... στις διάφορες χώρες; Σε κάθε χώρα της ζώνης του ευρώ υπάρχει εθνική στατιστική υπηρεσία. Η υπηρεσία αυτή υπολογίζει τον ΕνΔΤΚ της συγκεκριμένης χώρας.

... στη ζώνη του ευρώ; Κάθε εθνική στατιστική υπηρεσία αποστέλλει τα στοιχεία της στη Eurostat, τη στατιστική υπηρεσία των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Στη συνέχεια, η Eurostat υπολογίζει τον ΕνΔΤΚ για το σύνολο της ζώνης του ευρώ. Η Eurostat διασφαλίζει επίσης την ποιότητα των εθνικών στοιχείων ελέγχοντας τη συμβατότητά τους με τα νομικά δεσμευτικά πρότυπα.

Αρα έχουμε:

Συλλογή τιμών – Κάθε μήνα, τιμολήπτες συλλέγουν περίπου 1,8 εκατομμύρια τιμές σε περισσότερα από 200.000 εμπορικά καταστήματα. Αυτό συμβαίνει σε σχεδόν 1.600 πόλεις και κωμοπόλεις στη ζώνη του ευρώ. Σε κάθε χώρα συλλέγονται τιμές για περισσότερα από 700, κατά μέσο όρο, αντιπροσωπευτικά αγαθά και υπηρεσίες. Ο ακριβής αριθμός των δειγμάτων αυτών διαφέρει από χώρα σε χώρα. Για κάθε προϊόν, συλλέγονται διάφορες τιμές από διαφορετικά καταστήματα και διαφορετικές περιοχές. Παράδειγμα: οι τιμές των βιβλίων λαμβάνουν υπόψη τα διάφορα είδη βιβλίων (λογοτεχνική και φιλολογική πεζογραφία, βιβλία αναφοράς κ.λπ.) που πωλούνται σε βιβλιοπωλεία, σούπερ μάρκετ και μέσω διαδικτύου.

Στάθμιση των ομάδων προϊόντων – Οι ομάδες προϊόντων σταθμίζονται σύμφωνα με τη βαρύτητά τους στο μέσο προϋπολογισμό των νοικοκυριών. Οι συντελεστές στάθμισης αναπροσαρμόζονται τακτικά, προκειμένου ο δείκτης να παραμένει έγκυρος και να αντανakλά τις μεταβαλλόμενες καταναλωτικές τάσεις. Υπολογίζονται με βάση τα αποτελέσματα ερευνών στις οποίες τα νοικοκυριά καλούνται να καταγράψουν πού ξοδεύουν τα χρήματά τους. Οι συντελεστές στάθμισης

είναι εθνικοί μέσοι όροι που αντανακλούν τις δαπάνες όλων των καταναλωτών (πλούσιων και φτωχών, νέων και ηλικιωμένων κ.λπ.).

Στάθμιση χωρών – Οι χώρες σταθμίζονται σύμφωνα με το μερίδιό τους στη συνολική καταναλωτική δαπάνη της ζώνης του ευρώ.

4.2.2 Οι διαφορές του δείκτη τιμών ανά χώρα

Από την ανάλυση του «καλαθιού» της IRI, στο οποίο περιέχονται 15 κοινές κατηγορίες προϊόντων για όλες τις χώρες και 5 «τοπικές» κατηγορίες (τρόφιμα, είδη προσωπικής καθαριότητας, αναλώσιμα νοικοκυριού, ποτά, αυτοκίνητα), προκύπτουν τα εξής:

- Οι διαφορές του δείκτη τιμών παρουσιάζονται ιδιαίτερα μεγάλες από χώρα σε χώρα. Οι τιμές σε συσκευασμένα προϊόντα αυξήθηκαν ταχύτατα σε Ολλανδία και Ισπανία. Στην Ελλάδα και τη Γαλλία μεγαλύτερες αυξητικές τάσεις παρατηρήθηκαν την άνοιξη του 2002, ενώ στην Ιταλία οι τιμές παρέμειναν σχετικά σταθερές το 2002, σε αντίθεση με τη Μεγάλη Βρετανία και τη Γερμανία που οι τιμές κυμάνθηκαν σε χαμηλά επίπεδα.
- Στη Γερμανία ο πόλεμος των τιμών προκάλεσε αύξηση του όγκου των πωλήσεων στο τέλος του 2001 και κατά τη διάρκεια του 2002. Στη Γαλλία η αύξηση των τιμών οδήγησε σε απώλειες στις πωλήσεις. Στην Ιταλία η σταθερότητα των τιμών το 2002 επέφερε αύξηση των πωλήσεων, αλλά από το 2003 οι τιμές αυξάνονται και οι πωλήσεις μειώνονται. Στην Ισπανία που το 2003 παρατηρείται αποκλιμάκωση των τιμών, οι πωλήσεις αρχίζουν να ανακάμπτουν. Αντιστρόφως ανάλογες των τιμών ήταν οι πωλήσεις και στην Ολλανδία, όπως επίσης και στη Βρετανία.
- Για την Ελλάδα επισημαίνεται ότι στις αρχές του 2002 σημειώθηκε μεγάλη αύξηση των πωλήσεων λόγω της κακοκαιρίας και των χαμηλών θερμοκρασιών αλλά και εξαιτίας της προσφυγής των καταναλωτών στο οργανωμένο λιανεμπόριο για την αλλαγή των παλιών νομισμάτων. Στη συνέχεια όμως οι αυξήσεις των τιμών επέφεραν μείωση των πωλήσεων.

Μελέτες περιπτώσεων αγαθών:

Φαρμάκων και Αυτοκινήτων

5.1 Μελέτη περίπτωσης φαρμάκων στην ΕΝΕ

Αντίδραση «φαρμάκων» από την ένταξη της χώρας στην Ε.Ε. σύμφωνα με μελέτη του Ι.Ο.Β.Ε.

Σύμφωνα με πρόσφατες μελέτες (Κοντοζαμάνης, 2000, υπεύθυνος ερευνών-τμήμα Οικονομικών Υγείας, IOBE), η εκτίμηση των φαρμακευτικών δαπανών στην Ελλάδα, εμφανίζει σημαντικά μεθοδολογικά προβλήματα. Επιπλέον, ο τρόπος καταγραφής της φαρμακευτικής κατανάλωσης και δαπάνης διαφέρει από τον αντίστοιχο που υιοθετείται σε διάφορους διεθνείς και ευρωπαϊκούς οργανισμούς. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα τη μη ακριβή καταγραφή της χώρας μας σχετικά με τη δαπάνη φαρμάκων και ακόμα περισσότερο την εξαγωγή συμπερασμάτων και τη λήψη αποφάσεων που στηρίζονται σε λάθος πολλές φορές βάση.

Στην Ελλάδα, τα τελευταία χρόνια επιχειρείται ο εξορθολογισμός του συστήματος φαρμακευτικής περίθαλψης. Για να πετύχει αυτή η προσπάθεια θα πρέπει να είναι διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία που αφορούν τη φαρμακευτική κατανάλωση και δαπάνη, κοινώς αποδεκτά από όλους τους ενδιαφερόμενους φορείς. Τα στοιχεία αυτά επιτρέπουν να απεικονιστεί στο μέγιστο βαθμό η πραγματικότητα, να εξαχθούν συμπεράσματα και να ληφθούν αποφάσεις, έχοντας υπόψη και τις λανθασμένες συγκρίσεις λόγω μεθοδολογικών σφαλμάτων σε διακρατικό επίπεδο. Την τελευταία δεκαετία, τόσο στην Ελλάδα όσο και διεθνώς, παρατηρείται αύξηση των δαπανών υγείας ως ποσοστό του ΑΕΠ (Jacobzone, 2000). Παράλληλα, αυξημένη εμφανίζεται και η φαρμακευτική δαπάνη, η οποία καταλαμβάνει συνεχώς πιο σημαντικό μερίδιο επί του συνόλου των δαπανών υγείας και επί του ΑΕΠ.

Διαχρονικά αναλύονται σε μελέτες οι μεταβολές των τιμών των φαρμάκων που κυκλοφορούν στην ελληνική αγορά. Σε μελέτη αποτυπώθηκαν οι αυξήσεις και

μειώσεις τιμών που έλαβαν χώρα την τελευταία δεκαετία(1998-2008) και η διερεύνηση της επίπτωσης των τιμών στη διαμόρφωση της φαρμακευτικής δαπάνης. Για τους σκοπούς της μελέτης, εξετάστηκε η διαχρονική πορεία του Δείκτη Τιμών Φαρμάκων κάνοντας σύγκριση με την αντίστοιχη πορεία Δεικτών άλλων αγαθών τόσο στην Ελλάδα όσο και στην ΕΕ-27. Επίσης, προκειμένου να υπολογισθούν οι μεταβολές στις τιμές των φαρμάκων, δημιουργήθηκε κοινή βάση δεδομένων η οποία περιλαμβάνει όλα τα φάρμακα που κυκλοφόρησαν στην αγορά από το 1994 μέχρι το 2008 .

Ειδικότερα, για να υπολογισθεί η μεταβολή της τιμής ενός φαρμάκου, ως αρχική τιμή του προϊόντος θεωρείται η χονδρική τιμή με την οποία τιμολογήθηκε το φάρμακο από το Υπουργείο Οικονομίας, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας (πρώην Υπουργείο Ανάπτυξης), όταν αυτό κυκλοφόρησε για πρώτη φορά στην Ελληνική αγορά. Ωστόσο, για λόγους ομοιογένειας των τιμών, για όσα φάρμακα κυκλοφόρησαν στην αγορά πριν από το 1998, θεωρήθηκε ως αρχική τιμή η χονδρική τιμή αυτών που αναγράφεται στο τελευταίο Δελτίο Τιμών Φαρμάκων του 1997 (Δεκέμβρης 1997)¹ .

Συνοπτικά, κάποια από τα αποτελέσματα που προέκυψαν από το Δείκτη Τιμών Φαρμάκων είναι τα ακόλουθα:

- οι τιμές των φαρμάκων μεταβάλλονται με χαμηλότερο ρυθμό από ότι οι τιμές της νοσοκομειακής περίθαλψης, της συνολικής αγοράς υγείας, αλλά και από το σύνολο των αγαθών της αγοράς.
- Συγκεκριμένα, στην Ελλάδα οι ετήσιες μεταβολές που παρουσιάζει ο Δείκτης Τιμών Φαρμάκων, με βάση τα στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας Ελλάδος (ΕΣΥΕ), κινούνται σε επίπεδα κάτω του 1% από το 2003 μέχρι σήμερα.
- Τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Ευρώπη των 27, οι τιμές των φαρμάκων αυξάνονται με χαμηλότερο βαθμό από ότι οι τιμές άλλων αγαθών, όπως είναι η διατροφή και η στέγαση, των οποίων η ζήτηση είναι ανελαστική όπως και του φαρμάκου. Συγκρίνοντας το Δείκτη Τιμών Φαρμάκων, με τους δείκτες τιμών δύο κατηγοριών αγαθών πολυτελείας, στην Ελλάδα και τις χώρες –μέλη της Ε.Ε.- 27, διαπιστώνεται ότι και σε αυτή την περίπτωση τα φάρμακα

---

¹ Το 1997, άλλαξε το σύστημα τιμολόγησης των φαρμάκων (χαμηλότερη τιμή της Ε.Ε.) και καταργήθηκαν οι εισφορές υπέρ τρίτων επί της τιμής των φαρμάκων.

αυξάνονται με χαμηλότερο ρυθμό από ότι οι τιμές αυτών των δευτερευόντων αγαθών, δηλαδή από τις τιμές των περιοδικών, εφημερίδων και καπνού.

- Στα 2,9 δισ. ευρώ ανήλθε η φαρμακευτική δαπάνη, παρουσιάζοντας μέση ετήσια αύξηση 12,6% την περίοδο 2002-2003. Από το σύνολο της φαρμακευτικής δαπάνης, το 78% αποτελεί δημόσια δαπάνη και το υπόλοιπο 22% ιδιωτική.
- Τα παραπάνω στοιχεία προκύπτουν από την τότε μελέτη του IOBE, σύμφωνα με την οποία το συνολικό κόστος συνταγογραφούμενων φαρμάκων το 2003 και ύστερα από ένα χρόνο του νέου νομίσματος στην χώρα μας ανήλθε στα 2,7 δισ. ευρώ, ενώ η κατά κεφαλή φαρμακευτική δαπάνη υπολείπεται του μέσου όρου της ευρωζώνης κατά 73,6%. Σύμφωνα με την ίδια μελέτη, την υψηλότερη μηνιαία φαρμακευτική δαπάνη πραγματοποιούν τα νοικοκυριά των αγροτικών περιοχών, η οποία υπερβαίνει το μέσο όρο της χώρας κατά 22%.
- Σύμφωνα με την ίδια έρευνα (του IOBE) υπήρχαν αυξήσεις μέσα σε ένα **χρόνο έως και 100%**, ίσως και παραπάνω σε περισσότερα από 250 φθηνά φάρμακα, των οποίων η τιμή σήμερα είναι μικρότερη από 4 ευρώ. Ανάμεσα στα φάρμακα αυτά περιλαμβάνονται η ασπιρίνη, το σαλοσπίρ, το ντεπόν, το πονσταν, το σιντρόμ (αντιπηκτικό) και δεκάδες ακόμη φάρμακα ευρείας κυκλοφορίας, τα οποία οι καταναλωτές τα αγοράζουν χωρίς συνταγή. Σε αυτά λοιπόν κυρίως τα φάρμακα οι Έλληνες καταναλωτές βίωσαν άμεσα μια αύξηση μεγάλη από τις στρογγυλοποιήσεις και την αναλογία της δραχμής σε ευρώ και όχι μόνο.

5.1.1 Προσπάθειες συγκράτησης των τιμών

Τα δημοσιεύματα του Τύπου για το θέμα τότε ήταν καθημερινά. Έγιναν καταγγελίες από την Ομοσπονδία των συνταξιούχων και την ΟΕΦΣΕΕ. Υπήρξε και εισαγγελική παρέμβαση, το πόρισμα της οποίας άγνωστο πού βρίσκεται.

Επίσημα, η κοστολόγηση των φαρμάκων σταμάτησε. Οι εταιρίες όμως με βάση τα όσα αναφέρονται στην παρ. 1 του άρθρου 2 της Οδηγίας 89/105/ΕΟΚ είχαν το δικαίωμα εφόσον δεν τους δοθεί απάντηση στο αίτημά τους μέσα σε 90 μέρες, μπορούν να κυκλοφορήσουν το φάρμακο με την τιμή που ζήτησαν.

Με απόφαση του υπουργείου Ανάπτυξης, το Νοέμβριο του 2003 φτιάχτηκε καινούρια επιτροπή με πρόεδρο τον κ. Τσιφτσόγλου, η οποία σε 2 μήνες θα έπρεπε να δώσει τις προτάσεις της για την ανακοστολόγηση.

Στις δύο πρώτες συνεδριάσεις, έγινε συζήτηση για ανακοστολόγηση των φαρμάκων με βάση πίνακες για το κόστος εργασίας βιομηχανοποίησης κατά μορφή και συσκευασία, την αξία των υλικών συσκευασίας, τα έξοδα διοίκησης, διάθεσης, διάδοσης κλπ.

Οι πίνακες αυτοί φτιάχτηκαν με βάση στοιχεία που οι ίδιες οι εταιρίες παρουσίαζαν για να πάρουν τιμές. Με βάση αυτούς τους πίνακες και την πραγματική τιμή της πρώτης ύλης, θα μπορούσε να γίνει κατά βάση σωστή ανακοστολόγηση. Όμως οι φαρμακοβιομήχανοι, αλλά και κάποιοι υπηρεσιακοί παράγοντες ήταν αντίθετοι και πολύ σύντομα οι πίνακες ξεχάστηκαν. Ακόμα πρέπει να αναφερθεί ότι οι πίνακες αφορούσαν μόνο τα παραγόμενα. Για τα εισαγόμενα, συνέχιζε η παλιά κατάσταση, δηλαδή ίσχυε ο μέσος όρος των τριών φθηνότερων ευρωπαϊκών χωρών ή η μικρότερη τιμή στην ΕΕ. Δηλαδή για τα εισαγόμενα να μη γίνεται κοστολόγηση.

Αφού εγκαταλείφθηκαν οι πίνακες, άρχισε να συζητιέται η τιμολόγηση με βάση και το ΑΕΠ, τελικά και αυτό εγκαταλείφθηκε. Εξάλλου ο τρόπος αυτός δεν έδινε στην κυβέρνηση αυτό που επιδίωκε, **(δηλαδή μείωση της φαρμακευτικής δαπάνης και συγκράτησης των τιμών στην άνοδο που είχαν πάρει από την μετατροπή της δραχμής σε ευρώ)**, ούτε βραχυπρόθεσμα. Αυτός ο τρόπος κοστολόγησης έβγαζε μια μείωση γύρω στο 3 - 4% για τα εισαγόμενα και μια αύξηση 10 - 12% για τα παραγόμενα. Οι τιμές αυτές προέκυπταν χωρίς μείωση του ποσοστού του ΕΟΦ, ΤΕΑΥΦΕ, ΤΣΑΥ και των ποσοστών κέρδους των φαρμακεμπόρων και φαρμακοποιών.

5.1.2 Μεταβολές τιμών φαρμάκων σύμφωνα με το υπουργείο εμπορείου

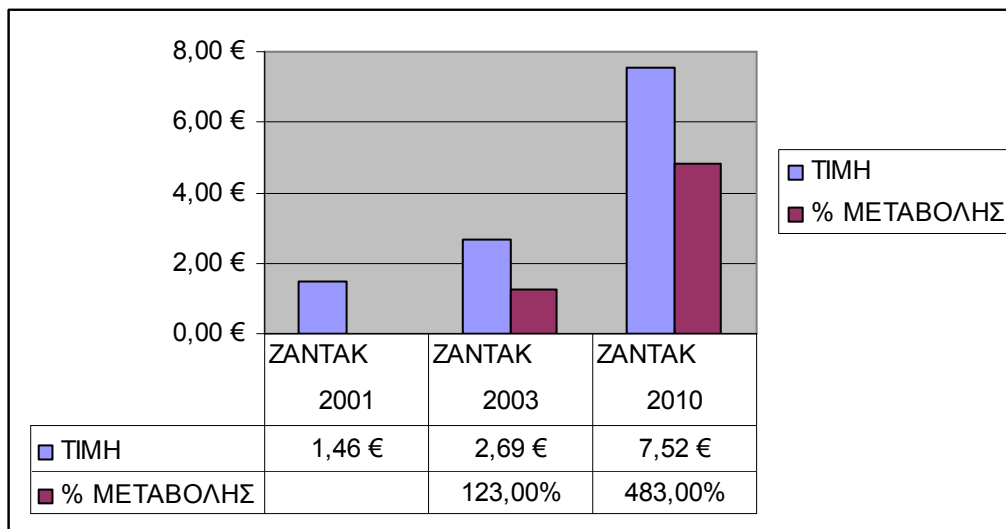
Οι τιμές με βάση τους πίνακες του υπουργείου Εμπορίου το 2001π. χ. για το ZANTAK ήταν 500 δρχ. για το ιδιοσκεύασμα tabl. coat 20x150 mg. Τον Δεκέμβριο του 2003(μετά από ένα σχεδόν χρόνο από την εισαγωγή της χώρας μας στο ευρώ) η τιμή ήταν 2,69€ που αντιστοιχεί σε 916,61 δραχμές. Ενώ σήμερα η χονδρική τιμή για

τα αντίστοιχα ιδιοσκευάσματα σύμφωνα με τον ενιαίο δελτίο τιμών φαρμάκων του υπουργείου εμπορείου και αναδημοσιεύεται και στο www.e-database.gr είναι 7,52 € που αντιστοιχεί σε 2.562,44 σε δραχμές . Για το ιδιοσκεύασμα ADALAT caps 50x10 mg βγαίνει χονδρική τιμή 500 δρχ. και σήμερα έχει 1.625 κλπ.

5.1.2.1 Πίνακας μεταβολών τιμής των φαρμάκων

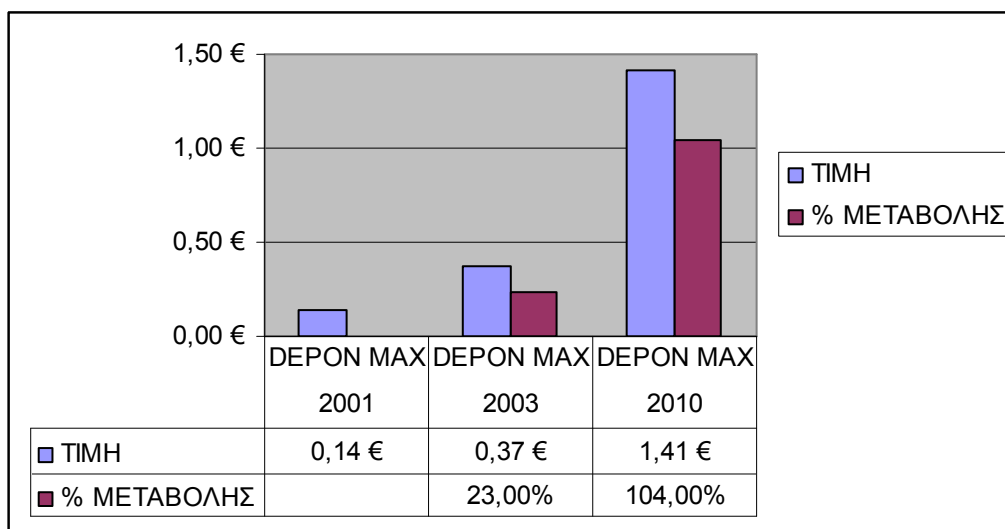
A) ZANTAK

Ας δούμε σε πίνακα μερικών γνωστών φαρμάκων τις μεταβολές στις τιμές τους σε τρία τυχαία έτη(2001-2003-2010) μετατρέποντας και τις τιμές του 2001 που ήταν σε δραχμές σε ευρώ πάντα στην τιμή χονδρικής.

Παρατηρούμε λοιπόν ότι το Ζαντάκ από 2001 έως το 2003 είχε μία αύξηση της τάξεως του 123% ενώ από το 2003 έως σήμερα είχε μια αύξηση της τάξεως του 483%.

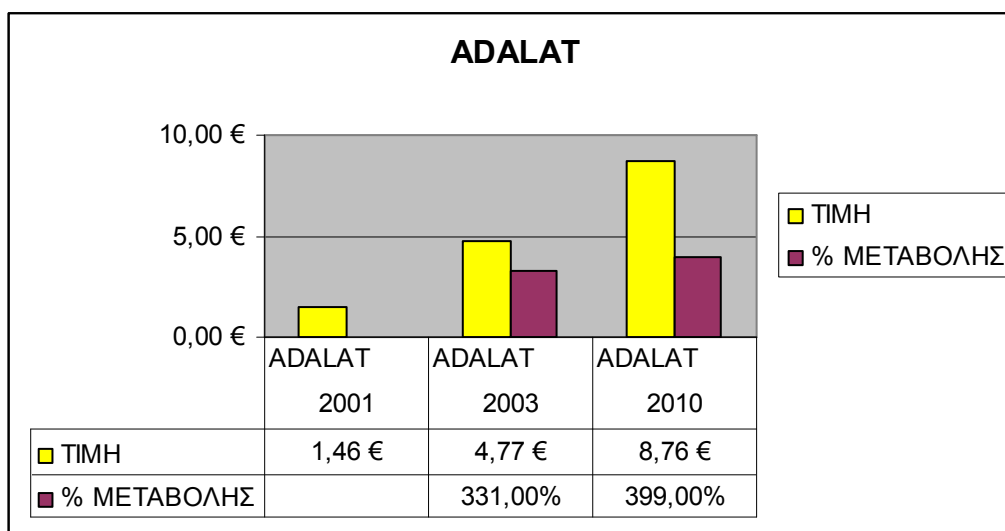
B) DEPON MAXIMUM EF.TAB 1G/TAB BTxTUBx8TAB

Παρατηρούμε λοιπόν ότι το DEPON MAXIMUM από 2001 έως το 2003 είχε μία αύξηση της τάξεως του 23% ενώ από το 2003 έως σήμερα είχε μια αύξηση της τάξεως του 104%.

Γ) ADALAT caps 50x10 mg

Για το ιδιοσκεύασμα ADALAT caps 50x10 mg η χονδρική τιμή το 2001 ήταν 500 δρχ. (1.46€) το 2003 1.625δραχμές (4.77€) ενώ σύμφωνα με το ενιαίο δελτίο τιμών φαρμάκων (www.e-database.gr) τον Ιανουάριο του 2010 η τιμή είναι 8,76€.

Παρατηρούμε λοιπόν ότι το ADALAT από 2001 έως το 2003 είχε μία αύξηση της τάξεως του 331% ενώ από το 2003 έως σήμερα είχε μια αύξηση της τάξεως του 399%.

5.1.3 Συμπεράσματα-Διαπιστώσεις της Έκτακτης Επιτροπής Τιμών του υπουργείου Εμπορίου

Οι διαπιστώσεις της Έκτακτης Επιτροπής Τιμών του υπουργείου Εμπορίου, που μελέτησε την «αντίδραση» στην τιμή του φαρμάκου από την δραχμή στο ευρώ αποδίδει σε μια σειρά γεγονότων την «αντίδραση» αυτή...

Αναλυτικά στην έκθεση που δημοσιεύτηκε το Μάρτη του 2004 αναφέρεται:

Κατά το 2003 είχε υποβληθεί μεγάλος αριθμός αιτήσεων για αυξήσεις φαρμάκων. Οι ζητούμενες αυξήσεις ανέρχονται από 3 - 353%. Μετά από έρευνα για το όλο φάσμα του φαρμάκου προέκυψε μεταξύ άλλων ότι:

1. Από τα 6.200 φάρμακα που είχαν τότε εγκεκριμένες τιμές κυκλοφορούσαν τα 3.200.
2. Δεν είχε εφαρμοστεί η διάταξη 19/92 που προβλέπει ότι οι τιμές για τα αντίγραφα δεν μπορεί να υπερβαίνουν το 86% της τιμής των πρωτοτύπων. Υπήρχαν αντίγραφα με τιμές ανώτερες του πρωτοτύπου.
3. Υπήρχε μεγάλη διαφορά στις τιμές μεταξύ των φαρμάκων με την ίδια δραστική ουσία και δεν υπήρχαν στοιχεία για τα πρωτότυπα φάρμακα (κατάλογος κλπ).
4. Παρατηρήθηκε συνεχής απόσυρση από την αγορά φθηνών φαρμάκων, συνήθως εγχώριων, διότι, ως αναφέρουν οι ενδιαφερόμενοι, είχαν πολύ χαμηλές τιμές, οι δε προσπάθειες και αιτήσεις τους για αναθεώρηση δεν απέδωσαν.
5. Παρατηρήθηκε συνεχής αντικατάσταση παραγομένων φαρμάκων από εισαγόμενα, πάντοτε ακριβότερα.
6. Ζητούνταν από τις εταιρίες και δίδονταν συνεχώς εγκρίσεις αδειών κυκλοφορίας από τον ΕΟΦ φαρμάκων που στην ουσία δεν ήταν πάντα νέα φάρμακα, αλλά σε πολλές περιπτώσεις επρόκειτο για αλλαγή περιεκτικότητας και συσκευασίας, με σκοπό την επίτευξη υψηλότερης τιμής.

Επίσης, ζητούνταν από τις εταιρίες και εκδίδονταν νέες άδειες για νέα προϊόντα που στην ουσία διέφεραν από τα προηγούμενα σε κάποιο έκδοχο, που ελάχιστα επηρέαζε το πραγματικό κόστος του φαρμάκου, με στόχο και πάλι την επίτευξη ανώτερης τιμής από την ήδη υπάρχουσα.

7. Δεν υπήρχε αρχείο με τις εταιρίες παραγωγής και διακίνησης των δραστικών ουσιών, ούτε αρχείο με τις τιμές τους.

8. Υπήρχαν μεγάλες αποκλίσεις στις τιμές της ίδιας δραστικής ουσίας στην ίδια περίπου χρονική περίοδο. Αναφέρονται αποκλίσεις μέχρι και 5.000%.

Σχεδόν όλα ισχύουν και σήμερα με μόνη διαφορά τη διαπίστωση 2, που εφαρμόστηκε, αλλά η μείωση απ' την εφαρμογή της ουδόλως επηρέασε τη συνολική φαρμακευτική δαπάνη.

Άρα λοιπόν από τη μια υπάρχει η φιλοσοφία ότι το φάρμακο είναι κοινωνικό αγαθό, παίζει αναντικατάστατο ρόλο στην υγεία και άρα πρέπει να είναι άριστης ποιότητας και προσιτό σε όλους όσοι το έχουν ανάγκη. Κατά βάση αυτή ήταν και η φιλοσοφία του ιδρυτικού νόμου του ΕΟΦ.

Από την άλλη υπάρχει η άποψη ότι ζούμε στην κοινωνία της αγοράς, ζούμε την παγκοσμιοποίηση, δεν μπορεί να πάει κανείς κόντρα στις εξελίξεις, άρα πρέπει και στο φάρμακο να εφαρμοστούν οι νόμοι της αγοράς, όπως και έγινε στα φάρμακα-αυτοκίνητα (και τόσα άλλα προϊόντα) από την είσοδο της Ελλάδος στην Ε.Ε.

5.1.4 Μέτρα ελληνικής κυβέρνησης στις εξελίξεις

Αναμφισβήτητα οι επιδράσεις στην τιμή των φαρμάκων από την είσοδο της χώρας στην Ε.Ε. ήταν ραγδαίες όπως είδαμε και παραπάνω. Για τον λόγο αυτό η Ελληνική Κυβέρνηση προέβη σε μια σειρά μέτρων που είχαν απώτερο σκοπό την προστασία του καταναλωτή και ταυτόχρονα την ομαλή είσοδο της χώρας στις νέες απαιτήσεις των καιρών και στην ομαλή ένταξη της χώρας στην Ε.Ε.

Στις 12.12.2005 ψηφίστηκε αγορανομική διάταξη με αριθμό 6 , αριθμό πρωτοκόλλου Α3/3525 και θέμα «ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 27 "ΦΑΡΜΑΚΑ" ΤΗΣ ΑΔ 14/89» που την υπόγραψε ο τότε υφυπουργός Γιάννης Παπαθανασίου σε συνεργασία με την ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΕΜΠΟΡΙΟΥ-ΓΕΝΙΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ Δ/ΝΣΗ ΤΙΜΩΝ ΒΙΟΜ/ΚΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ-ΦΑΡΜΑΚΩΝ ΤΜΗΜΑ Γ' .

Τα σπουδαιότερα άρθρα της τροποποίησης ήταν τα παρακάτω:

ΑΡΘΡΟ 437

Διαμόρφωση τιμών γενικά

1. Ανώτατη Χονδρική τιμή των φαρμάκων είναι η τιμή πώλησης προς τους φαρμακοποιούς. Στην τιμή αυτή συμπεριλαμβάνονται το κέρδος του φαρμακέμπορου και οι υποχρεωτικές εκπτώσεις.

2. Η Ανώτατη Λιανική τιμή των φαρμάκων καθορίζεται με βάση τη Χονδρική τιμή, προσθέτοντας το νόμιμο κέρδος φαρμακοποιού και το Φόρο Προστιθέμενης Αξίας. Οι λιανικές τιμές είναι ενιαίες σε όλη τη χώρα, με εξαίρεση τις περιοχές που ισχύει μειωμένος συντελεστής ΦΠΑ.

3. Ανώτατη Νοσοκομειακή τιμή των φαρμάκων είναι η τιμή πώλησης προς το Δημόσιο, τα Κρατικά

Νοσηλευτικά Ιδρύματα, τα Ιδρύματα που εποπτεύονται από τα Υπουργεία Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας.

Η Νοσοκομειακή τιμή καθορίζεται με βάση την χονδρική τιμή μειωμένη κατά 13%.

3. Ανώτατη Ασφαλιστική τιμή είναι το 96% της καθαρής τιμής του κάθε φαρμακευτικού προϊόντος, όπως αυτή ορίζεται στο άρθρο 438, μειωμένη κατά το ποσοστό συμμετοχής του ασφαλισμένου.

ΑΡΘΡΟ 438

Ποσοστά κέρδους

1. Για τους φαρμακέμπορους, ποσοστό μικτού κέρδους 8%, που υπολογίζεται πάνω στην καθαρή τιμή παραγωγού ή εισαγωγέα.

Ως καθαρή τιμή νοείται η χονδρική τιμή μειωμένη κατά τις υποχρεωτικές εκπτώσεις.

Το ως άνω ποσοστό κέρδους παρέχεται ως υποχρεωτική έκπτωση.

2. Για τους φαρμακοποιούς, ποσοστό μικτού κέρδους 35% που υπολογίζεται πάνω στην χονδρική τιμή.

ΑΡΘΡΟ 439

Εκπτώσεις

1. Σε περιπτώσεις πωλήσεων προς επαρχιακά φαρμακεία, που βρίσκονται εκτός Νομού και σε πόλεις με λιγότερους από 5.000 κατοίκους (εξαιρείται ο Νομός Αττικής και ο τέως Δήμος Θεσσαλονίκης), παρέχεται από τους παρασκευαστές, συσκευαστές, εισαγωγείς και φαρμακέμπορους υποχρεωτική έκπτωση 4% επί της χονδρικής τιμής.

Για να έχουν τη δυνατότητα οι φαρμακέμποροι να παρέχουν τις εκπτώσεις αυτές προς τα επαρχιακά φαρμακεία, οι παρασκευαστές, συσκευαστές, εισαγωγείς χορηγούν προς αυτούς υποχρεωτικά πρόσθετη έκπτωση 0,4% επί της χονδρικής τιμής για όλες τις πωλήσεις.

2. Επιτρέπεται στους παρασκευαστές, συσκευαστές και εισαγωγείς να παρέχουν προς το Δημόσιο, τα Κρατικά Νοσηλευτικά Ιδρύματα, τα Ιδρύματα που εποπτεύονται από τα Υπουργεία Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας, πρόσθετη (προαιρετική) έκπτωση επί της νοσοκομειακής τιμής χωρίς περιορισμούς, καθώς και προς τους φαρμακέμπορους, τα φαρμακεία και τους συνεταιρισμούς πρόσθετη (προαιρετική) έκπτωση μέχρι 5% επί της χονδρικής τιμής, με την προϋπόθεση της αναγραφής της στο τιμολόγιο.

Τα ίδια όρια έκπτωσης επιτρέπεται να παρέχουν οι φαρμακέμποροι και οι συνεταιρισμοί προς τα φαρμακεία.

Η υπέρβαση του ορίου των ανωτέρω εκπτώσεων έχει ως συνέπεια εκτός από τις κυρώσεις που προβλέπονται στον Αγορανομικό Κώδικα, τη μείωση της τιμής σε ποσοστό ανάλογο της επιπλέον έκπτωσης που χορηγείται.

ΑΡΘΡΟ 440

Ελληνικά πρωτότυπα φαρμακευτικά προϊόντα έρευνας

1. Τα πρωτότυπα ιδιοσκευάσματα που παράγονται από ελληνικές φαρμακοβιομηχανίες, για τα οποία έχει αναπτυχθεί έρευνα δραστικής ουσίας ή φαρμακοτεχνικής μορφής ελληνικής ευρεσιτεχνίας και δεν υπάρχει αντίστοιχο όμοιο ιδιοσκεύασμα σε άλλη χώρα, θα τιμολογούνται με βάση κοστολόγιο.

Στο κοστολόγιο θα περιλαμβάνονται οι δαπάνες παραγωγής και συσκευασίας για κάθε μορφή και συσκευασία, οι δαπάνες Διοίκησης - Διάθεσης - Διάδοσης καθοριζόμενες από αντίστοιχους επικαιροποιημένους ανά διετία πίνακες, οι οποίοι υπολογίζονται με βάση τα μέσα αντίστοιχα έξοδα του κλάδου.

Επιπλέον θα λαμβάνεται υπόψη και η πραγματοποίηση νέων επενδύσεων, το κόστος έρευνας και ανάπτυξης της δραστικής ουσίας και η ελληνική τεχνογνωσία.

Εξαιρούνται οι περιπτώσεις παρεμφερών φαρμακοτεχνικών μορφών.

Δεν θεωρούνται στοιχεία κόστους τα παρακάτω:

α. Τόκοι υπερημερίας.

β. Φόροι προσωπικοί (π.χ. εισοδήματος κ.λ.π)

γ. Έξοδα για παραβάσεις διατάξεων που ισχύουν.

δ. Τιμές δραστικών ουσιών οιοδήποτε προμηθευτή (πλην ερευνητού) υψηλότερες της τιμής πώλησης από τον ερευνητή οίκο.

ε. Προμήθειες τρίτων και λοιπά έξοδα που δεν σχετίζονται με την παραγωγή και διάθεση των φαρμακευτικών προϊόντων.

2. Το ανώτατο ποσοστό καθαρού κέρδους ορίζεται σε 8,5% και υπολογίζεται στο συνολικό κόστος εκτός αποσβέσεων, τόκων και κέρδους τρίτων για φασόν.

ΑΡΘΡΟ 441

Παρασκευαζόμενα - συσκευασμένα και έτοιμα εισαγόμενα Φάρμακα

1. Η χονδρική τιμή όλων των παρασκευαζομένων-συσκευασμένων και έτοιμων εισαγομένων φαρμάκων δεν μπορεί να υπερβαίνει την τιμή έρευνας του άρθρου 442, εκτός εάν από τα κοστολογικά στοιχεία αποδειχθεί ότι η συγκεκριμένη τιμή είναι κατώτερη του κόστους.

2. Δεν εγκρίνεται τιμή σε φάρμακο που δεν κυκλοφορεί στην ίδια μορφή και περιεκτικότητα, σε δύο τουλάχιστον από 26 ευρωπαϊκά κράτη (25 κράτη της ΕΕ και Ελβετία).

ΑΡΘΡΟ 442

Έρευνα τιμών φαρμάκων

1. Από την έρευνα των τιμών πώλησης στις χώρες της Ε.Ε. που κυκλοφορεί τα φάρμακο, λαμβάνεται υπόψη η προς χονδρέμπορο τιμή πώλησης που θα προκύπτει από το μέσο όρο των τριών (3) χαμηλότερων τιμών της Ε.Ε, εκ των οποίων δύο (2) από τις 15 χώρες της Ε.Ε πλέον της Ελβετίας και μία από τις 10 χώρες που προσχώρησαν την 1.5.2004 στην Ε.Ε, στον οποίο προστίθενται τα έξοδα εισαγωγής και οι υποχρεωτικές εκπτώσεις.

2. Οι τιμές που δηλώνονται με το φύλλο έρευνας και επαλήθευσης (Λιανική-Χονδρική-Ex factory) από τους ενδιαφερόμενους, είτε για τον καθορισμό αρχικής τιμής φαρμάκου είτε για αναπροσαρμογή τιμής ήδη κυκλοφορούντος φαρμάκου, θα πρέπει να συνοδεύονται από υπεύθυνη δήλωσή τους από την οποία θα προκύπτει ότι οι τιμές αυτές είναι οι πράγματι εφαρμοζόμενες στις αντίστοιχες χώρες.

3. Η αρμόδια Υπηρεσία θα ερευνά υποχρεωτικά κάθε χρόνο και επί μία τετραετία από το επόμενο έτος της πρώτης χορήγησης της τιμής ενός φαρμάκου, αν οι τιμές επαλήθευσης διαφοροποιήθηκαν και θα προβαίνει στις αντίστοιχες αναπροσαρμογές. Για τη διενέργεια της έρευνας και ύστερα από ειδοποίηση της Υπηρεσίας, οι επιχειρήσεις υποχρεούνται στην υποβολή αντίστοιχου φύλλου έρευνας και επαλήθευσης για τα φαρμακευτικά προϊόντα τους, που εγκρίθηκαν τιμές στο υπό έλεγχο χρονικό διάστημα.

Η Υπηρεσία διατηρεί το δικαίωμα, εφόσον αυτό κρίνεται αναγκαίο, να προβαίνει σε έρευνα και πέραν της τετραετίας, βάσει αντικειμενικών εκάστοτε κριτηρίων.

4. Σε περίπτωση που οι παραπάνω δηλώσεις των παραγράφων 2 και 3 είναι ανακριβείς ή ανειλικρινείς, θα επιβάλλεται στον παραβάτη πέραν της μείωσης της τιμής, πρόστιμο ίσο προς το δεκαπλάσιο της αξίας που θα προκύπτει από τον υπολογισμό της διαφοράς μεταξύ των τιμών που δηλώθηκαν από την εταιρεία και των τιμών που διαπιστώθηκαν από την Υπηρεσία για κάθε χώρα ξεχωριστά επί τις πωληθείσες ποσότητες και για όσο διάστημα εφαρμόστηκε η εγκριθείσα τιμή.

Εκτός των ανωτέρω θεμελιώνεται από τα ασφαλιστικά ταμεία δικαίωμα διεκδίκησης αποζημίωσης για την προκύπτουσα διαφορά τιμής.

ΑΡΘΡΟ 442 Α

Φαρμακευτικά προϊόντα όμοιας δραστικής ουσίας

1. Οι τιμές των φαρμακευτικών προϊόντων όμοιας δραστικής ουσίας και φαρμακοτεχνικής μορφής καθορίζονται στο 80% της τιμής πώλησης του αντίστοιχου πρωτοτύπου, όπως αυτή διαμορφώνεται εκάστοτε μέχρι την εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 442 Β.

Σε περίπτωση που η τιμή του πρωτοτύπου έχει μειωθεί σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 442 Β, τότε οι τιμές των νέων φαρμακευτικών προϊόντων όμοιας δραστικής ουσίας καθορίζονται στα ίδια επίπεδα με εκείνες των ήδη εγκεκριμένων όμοιας δραστικής ουσίας.

Σε περίπτωση που το πρωτότυπο φάρμακο έχει διαφορετική συσκευασία γίνεται αναγωγή της συσκευασίας του πρωτοτύπου σύμφωνα με το άρθρο 445 Α παράγραφος 3, προκειμένου να προσδιοριστεί η τιμή του φαρμακευτικού προϊόντος όμοιας δραστικής ουσίας στο 80% της προκύπτουσας από τη σχετική αναγωγή.

Όταν το πρωτότυπο δεν έχει εγκεκριμένη τιμή στην ίδια περιεκτικότητα η τιμή του φαρμακευτικού προϊόντος όμοιας δραστικής ουσίας υπολογίζεται:

με βάση την τιμή της πλησιέστερης περιεκτικότητας της ίδιας φαρμακοτεχνικής μορφής, συνεκτιμώντας και την σχέση που υπάρχει στις άλλες χώρες.

Όταν το πρωτότυπο δεν έχει εγκεκριμένη τιμή στην ίδια μορφή, η τιμή του φαρμακευτικού προϊόντος όμοιας δραστικής ουσίας καθορίζεται στο 80% της τιμής που προκύπτει από την εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 442.

2. Πρωτότυπο ιδιοσκεύασμα είναι το προϊόν των οίκων που πραγματοποίησαν την έρευνα και εισήγαγαν διεθνώς την δραστική ουσία στην θεραπευτική, καθώς και το ιδιοσκεύασμα που παρασκευάζεται από άλλους κατόπιν νομίμου εκχωρήσεως των σχετικών δικαιωμάτων από τους δικαιούχους.
3. Ο χαρακτηρισμός φαρμακευτικού προϊόντος ως πρωτοτύπου (το προϊόν έχει εγκριθεί κατόπιν υποβολής πλήρους αίτησης) ή φαρμακευτικού προϊόντος όμοιας δραστικής ουσίας (το προϊόν έχει εγκριθεί με απλουστευμένη αίτηση) θα προκύπτει από σχετική βεβαίωση του Ε.Ο.Φ, εφόσον δεν προκύπτει από στοιχεία που διαθέτει η αρμόδια υπηρεσία.
4. Στα παυσίπονα και τα παρεντερικά διαλύματα (οροί) καθορίζονται ενιαίες τιμές, με βάση τις τιμές των δραστικών ουσιών και τα λοιπά στοιχεία κόστους.

ΑΡΘΡΟ 442 Β

Οι τιμές των πρωτοτύπων φαρμάκων μειώνονται κατά 20%, μετά την πιστοποίηση με κάθε πρόσφορο τρόπο της λήξης ισχύος του πρώτου Εθνικού Διπλώματος Ευρεσιτεχνίας της δραστικής ουσίας του προϊόντος και μετά την πάροδο ενός έτους από την κυκλοφορία ενός ή περισσότερων φαρμακευτικών προϊόντων όμοιας δραστικής ουσίας, υπό την προϋπόθεση ότι κυκλοφορούν σύμφωνα με τα στοιχεία του Ε.Ο.Φ. σε ικανοποιητικό βαθμό στην ελληνική αγορά. Σε κάθε περίπτωση οι τιμές των πρωτοτύπων δεν θα πρέπει να διαμορφώνονται σε επίπεδα κατώτερα των ουσιαστών ομοίων φαρμάκων (όμοιας δραστικής ουσίας).

Στην παραπάνω περίπτωση και για μία τετραετία, δεν έχει εφαρμογή η παράγραφος 1 του άρθρου 442 της παρούσας.

Η διαδικασία του παρόντος άρθρου εφαρμόζεται αυτοδικαίως από την υπηρεσία και ολοκληρώνεται μέχρι την 30^η Ιουνίου κάθε έτους, για τα φαρμακευτικά προϊόντα για τα οποία ισχύουν οι προϋποθέσεις της α' παραγράφου του παρόντος άρθρου και το πρώτο Εθνικό Δίπλωμα Ευρεσιτεχνίας της δραστικής ουσίας τους έχει λήξει μετά την 31^η Δεκεμβρίου 1997.

Τα φαρμακευτικά προϊόντα για τα οποία ισχύουν οι προϋποθέσεις της α' παραγράφου του παρόντος άρθρου και το πρώτο Εθνικό Δίπλωμα Ευρεσιτεχνίας της δραστικής ουσίας τους έχει λήξει πριν την 1η Ιανουαρίου 1998, θα εξετάζονται κατά περίπτωση.

ΑΡΘΡΟ 443

Υποχρεώσεις φαρμακευτικών επιχειρήσεων

1. Μετά τη λήξη κάθε διαχειριστικής περιόδου οι φαρμακευτικές επιχειρήσεις υποχρεούνται να υποβάλλουν στη Γ.Γ.Εμπορίου του Υπουργείου Ανάπτυξης τα εξής:

1.1. Σε προθεσμία ενός μηνός, τις πωλήσεις κατά ποσότητα και αξία για την εν λόγω διαχειριστική περίοδο.

1.2. Σε προθεσμία τεσσάρων μηνών, τον ισολογισμό και τις καταστάσεις δαπανών (αναλυτικά και συγκεντρωτικά).

Η υποβολή των ανωτέρων στοιχείων αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την εξέταση οποιουδήποτε αιτήματος έγκρισης ή και επανεξέτασης τιμής.

2. Κοστολογικός έλεγχος ή έλεγχος επί μέρους στοιχείων των επιχειρήσεων διενεργείται, εφόσον απαιτηθεί, ανεξάρτητα από τον φορολογικό ή άλλο έλεγχο, από υπαλλήλους της Γ.Γ.Εμπορίου του Υπουργείου Ανάπτυξης στην έδρα της επιχείρησης, η οποία υποχρεούται να θέσει στη διάθεσή τους όλα τα βιβλία και στοιχεία που τηρεί.

Η αρμόδια Υπηρεσία, εφόσον κρίνει αναγκαίο, μπορεί να χρησιμοποιεί στοιχεία συναφών επιχειρήσεων και άλλα στοιχεία που έχει στη διάθεσή της.

3. Οι επιχειρήσεις που παράγουν ή εισάγουν και άλλα είδη, εκτός των φαρμάκων, πρέπει να τηρούν χωριστούς λογαριασμούς για τον κλάδο φαρμάκων. Την ίδια υποχρέωση έχουν και οι επιχειρήσεις που παράγουν ή συσκευάζουν φάρμακα για λογαριασμό τρίτων (ΦΑΣΟΝ), σε ότι αφορά τα φάρμακα αυτά.

4. Οι φαρμακοβιομηχανίες υποχρεούνται να τηρούν βιβλίο για τα φάρμακα που παράγουν ή συσκευάζουν. Στο βιβλίο αυτό θα καταχωρούνται, για κάθε μορφή φαρμάκου αναλυτικά και κατά παρτίδα, οι ποσότητες και αξίες των πρώτων και βοηθητικών υλών, των υλικών συσκευασίας που χρησιμοποιήθηκαν, καθώς και τα έξοδα παραγωγής και συσκευασίας του φαρμάκου. Ακόμα θα καταχωρούνται οι ποσότητες που έχουν παραχθεί και η αξία τους με βάση την εργοστασιακή τιμή πώλησης. Στο τέλος του έτους θα καταχωρούνται τα Γενικά Βιομηχανικά Έξοδα που αναλογούν για την παραγωγή του φαρμάκου. Το βιβλίο κόστους θα θεωρείται, πριν χρησιμοποιηθεί, από την αρμόδια Αστυνομική Αγορανομική Υπηρεσία. Επιχειρήσεις, που έχουν την υποχρέωση να τηρούν τα στοιχεία αυτά σε βιβλίο ή καρτέλες από τον Κώδικα Φορολογικών Στοιχείων ή άλλο νόμο, απαλλάσσονται από την υποχρέωση για τήρηση βιβλίων κόστους.

5. Οι φαρμακοβιομηχανίες, αντιπρόσωποι-εισαγωγείς, φαρμακέμποροι και φαρμακοποιοί υποχρεούνται να παρέχουν στην αρμόδια Υπηρεσία κάθε σχετική με

τα φάρμακα πληροφορία που τους ζητείται, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 30 του Ν.Δ. 136/46 (περί Αγορανομικού Κώδικα)

ΑΡΘΡΟ 444

Υποβολή Δικαιολογητικών και Προθεσμίες Καθορισμού τιμών

1. Για τον καθορισμό της τιμής των φαρμάκων για τα οποία έχει εκδοθεί άδεια κυκλοφορίας από τον Ε.Ο.Φ ή τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Φαρμάκων (ΕΜΕΑ), ή τη μεταβολή της τιμής τους, απαιτείται η υποβολή σχετικής αίτησης με στοιχεία που δικαιολογούν το ύψος της τιμής που ζητείται.

2. Τα δικαιολογητικά που απαιτούνται για κάθε περίπτωση καθορίζονται με εγκύκλιο της αρμόδιας Υπηρεσίας της Γ.Γ.Εμπορίου του Υπουργείου Ανάπτυξης.

3. Για όλα τα φάρμακα προέλευσης εξωτερικού (παρασκευαζόμενα, συσκευαζόμενα, εισαγόμενα) πρέπει να υποβάλλεται στην αρμόδια Υπηρεσία βεβαίωση του οίκου του εξωτερικού, θεωρημένη από τις αρμόδιες αρχές, στην οποία να αναγράφεται η τιμή εργοστασίου, η χονδρική και λιανική στη χώρα προέλευσης του φαρμάκου.

4. Σε περίπτωση αίτησης για καθορισμό τιμής νέου φαρμάκου, η αρμόδια Υπηρεσία εκδίδει σχετικό Δελτίο Τιμών μέσα σε 90 ημέρες από την υποβολή αίτησης. Αν τα στοιχεία που θα υποβληθούν με την αίτηση είναι ανεπαρκή, τότε η παραπάνω προθεσμία αρχίζει από την ημερομηνία που θα υποβληθούν από τον ενδιαφερόμενο όλα τα προβλεπόμενα στοιχεία. Εφόσον η τιμή που καθορίζεται διαφέρει σημαντικά από την αιτούμενη, η Υπηρεσία θα αιτιολογεί την τιμή που καθόρισε στον ενδιαφερόμενο, ο οποίος μπορεί να ζητήσει επανεξέταση υποβάλλοντος σχετικό αίτημα στον Υπουργό Ανάπτυξης.

Σε περίπτωση που με την αίτηση για καθορισμό τιμής νέου φαρμάκου δεν συνυποβάλλεται η σχετική άδεια κυκλοφορίας, η αίτηση τίθεται στο αρχείο.

5. Σε περίπτωση αίτησης για αύξηση τιμής ισχύουν όσα αναφέρονται στην παράγραφο 4. Στην αίτησή του ο ενδιαφερόμενος πρέπει να αποδεικνύει τις μεταβολές που έχουν επέλθει και δικαιολογούν την αύξηση που ζητάει. Σε περίπτωση μεγάλου αριθμού αιτήσεων η προθεσμία μπορεί να παραταθεί για 60 ημέρες.

6. Όταν για ειδικούς λόγους είναι αναγκαία η καθήλωση των τιμών των φαρμάκων, σε εξαιρετικές περιπτώσεις μπορεί ο ενδιαφερόμενος, να ζητήσει παρέκκλιση από την καθήλωση. Και για τις περιπτώσεις αυτές ισχύουν όσα αναφέρονται στις παραγράφους 4 και 5. Οι ειδικές αυτές περιπτώσεις παρέκκλισης από την καθήλωση αφορούν περιορισμένο αριθμό φαρμάκων που αποφέρουν σημαντική ζημιά στην επιχείρηση.

ΑΡΘΡΟ 445

Γενικές Διατάξεις

1. Οι τιμές των φαρμάκων καθορίζονται για τις συσκευασίες που εγκρίνονται από τον ΕΟΦ και τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Φαρμάκων (ΕΜΕΑ). Οι μεγάλες (νοσοκομειακές) συσκευασίες δεν επιτρέπεται να πωλούνται τμηματικά από τα φαρμακεία.

2. Φάρμακα των οποίων η άδεια κυκλοφορίας έχει την ένδειξη «ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΑ ΓΙΑ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΑΚΗ ΧΡΗΣΗ», υποχρεούνται να αναγράφουν στην εξωτερική συσκευασία και στην εσώκλειστη οδηγία καθαρά και μέσα σε ειδικό πλαίσιο την ένδειξη «ΜΟΝΟ ΓΙΑ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΑΚΗ ΧΡΗΣΗ». Απαγορεύεται η διάθεση από τα φαρμακεία τέτοιων φαρμάκων στο κοινό.

3. Στην εξωτερική συσκευασία των φαρμάκων πρέπει να αναγράφεται η λιανική τιμή πώλησης.

4. Το κόστος μεταφοράς των φαρμάκων, μέχρι την έδρα των επαρχιακών φαρμακαποθηκών και φαρμακείων βαρύνει τις βιομηχανικές ή εισαγωγικές

επιχειρήσεις. Το ίδιο κόστος βαρύνει τους φαρμακέμπορους, για πωλήσεις τους προς επαρχιακά φαρμακεία. Κατ' εξαίρεση δεν βαρύνει τους φαρμακέμπορους το κόστος μεταφοράς για εκτέλεση παραγγελίας που η αξία της δεν υπερβαίνει τα 10 Ευρώ.

5. Σε περίπτωση καθήλωσης των τιμών το Υπουργείο Ανάπτυξης εξετάζει τουλάχιστον μία φορά το χρόνο αν οι μακροοικονομικές συνθήκες δικαιολογούν τη συνέχιση της καθήλωσης χωρίς μεταβολή.

6. Οι τιμές των φαρμάκων καθορίζονται με Δελτίο Τιμών που εκδίδεται σύμφωνα με τις διατάξεις του Αγορανομικού Κώδικα.

7. Οι τιμές πώλησης που έχουν δημοσιευθεί σε Δελτία Τιμών, ή έχουν ζητηθεί, ή έχουν εφαρμοσθεί από τις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις, είναι δυνατόν να μειωθούν από το Υπουργείο Ανάπτυξης εφόσον υπάρχει λόγος και στοιχεία που να δικαιολογούν την μείωση.

8. Οι φαρμακευτικές συσκευασίες που προορίζονται για εξαγωγή δεν ελέγχονται αγορανομικά.

9. Οι παρασκευαστές, συσκευαστές και εισαγωγείς φαρμάκων υποχρεούνται για τις πωλήσεις τους, προς φαρμακαποθήκες και φαρμακεία, να παρακρατούν την εισφορά υπέρ του Πανελληνίου Φαρμακευτικού Συλλόγου (4 τοις χιλίοις επί της χονδρικής τιμής πώλησεως). Η εισφορά υπέρ ΠΦΣ εισπράττεται και αποδίδεται σε αυτόν μέσω του ΤΣΑΥ. Οι φαρμακαποθήκες θα παρακρατούν αντίστοιχα την εισφορά από τους φαρμακοποιούς. Για εξαγωγές φαρμάκων από φαρμακαποθήκες, το ποσό της εισφοράς που αντιστοιχεί σε αυτές (και το οποίο έχει ήδη παρακρατηθεί από τις φαρμακευτικές επιχειρήσεις) θα επιστρέφεται στις φαρμακαποθήκες με την ίδια διαδικασία που επιστρέφονται οι λοιπές υπέρ τρίτων κρατήσεις σε ανάλογες περιπτώσεις.

10. Σε περιπτώσεις συνεκμετάλλευσης φαρμάκων (CO-MARKETING) καθορίζεται ίδια τιμή. Στην περίπτωση που προκύπτουν διαφορετικές τιμές λαμβάνεται υπόψη η χαμηλότερη.

11. Η τιμή που προκύπτει βάσει των άρθρων 440, 441, 442, και 445 θα εγκρίνεται εκτός αν η αιτούμενη τιμή είναι χαμηλότερη.

ΑΡΘΡΟ 445Α

1. Σε περίπτωση αλλαγής του παρασκευαστή ενός φαρμάκου ή του συσκευαστή ή και των δύο, λαμβάνεται, ως ανώτατο όριο, η τιμή που είχε πριν την αλλαγή.

2. Σε περίπτωση αλλαγής ή προσθήκης νέας συσκευασίας φαρμάκου ή περιεκτικότητας καθώς και σε περίπτωση προσθήκης νέας παρεμφερούς μορφής (με την προϋπόθεση η νέα μορφή να αναφέρεται στην ίδια οδό χορήγησης) για τον καθορισμό της τιμής τους γίνεται συσχετισμός με τις τιμές που καθορίστηκαν σύμφωνα με τα αναφερόμενα στο άρθρα 440, 441, 442, 442Α, 442Β και 445 της παρούσας ή με τις ισχύουσες τιμές, σε περίπτωση που δεν έχουν καθοριστεί τιμές με βάση τα ανωτέρω άρθρα.

Όσον αφορά το συσχετισμό των τιμών των φαρμάκων που η τιμή τους καθορίστηκε σύμφωνα με το άρθρο 440 της παρούσας, λαμβάνονται υπόψη και συνυπολογίζονται τυχόν διαφοροποίηση κόστους συσκευασίας και βιομηχανοποίησης.

3. Η μετατροπή των συσκευασιών θα γίνεται ως εξής:

3.1 Από τη μικρή στη μεγάλη συσκευασία η τιμή ανά μονάδα θα βαίνει μειούμενη, με ανώτατο όριο 12%, ως κατωτέρω:

Αύξηση Συσκευασίας (%)	Μείωση αναλογικής τιμής (%)
Έως 5	1,67
Από 5,01 έως 10	3,18
Από 10,01 έως 15	4,56
Από 15,01 έως 20	5,83
Από 20,01 έως 25	7,00
Από 25,01 έως 30	8,08
Από 30,01 έως 35	9,07
Από 35,01 έως 40	10,00
Από 40,01 έως 45	10,86
Από 45,01 έως 50	11,67
Από 50,01 έως 60	12,00
Από 60 και άνω	Εξέταση κατά περίπτωση σε συνδυασμό με τα διαθέσιμα στοιχεία

3.2 Από τη μεγάλη στη μικρή συσκευασία η τιμή ανά μονάδα θα βαίνει αυξανόμενη με ανώτατο όριο 12% :

Μείωση συσκευασίας (%)	Αύξηση αναλογικής τιμής (%)
Έως 5	1,32
Από 5,01 έως 10	2,78
Από 10,01 έως 15	4,41
Από 15,01 έως 20	6,25
Από 20,01 έως 25	8,33
Από 25,01 έως 30	10,71
Από 30,01 και άνω	12,00

3.3 Εξαιρούνται οι μορφές των ενέσιμων μιας δόσης, φακελίσκων και οφθαλμικών διαλυμάτων σε μεμονωμένες δόσεις, οι οποίες υπολογίζονται αναλογικά.

4. Σε περίπτωση καθορισμού τιμής δύο ή περισσότερων περιεκτικοτήτων του ιδίου φαρμάκου, εφόσον προκύπτουν τιμές δυσανάλογες μεταξύ τους, λαμβάνεται υπόψη η χαμηλότερη τιμή.

5. Οι παράγραφοι 2 και 4 του παρόντος άρθρου δεν εφαρμόζονται στα, κατά την κρίση του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, φάρμακα για τα οποία συντρέχουν αθροιστικά οι ιδιότητες των μοναδικών, αναντικατάστατων και απολύτως απαραίτητων για τη Δημόσια Υγεία.

6. Οι τιμές που εγκρίνονται δημοσιεύονται σε Δελτίο Τιμών Φαρμάκων, μετά από γνωμοδότηση της Επιτροπής Τιμών Φαρμάκων. Παρέχεται η δυνατότητα στους ενδιαφερομένους να λάβουν γνώση των προτεινόμενων τιμών εντός δύο (2) εργασίμων ημερών από την επομένη της συνεδρίασής της Επιτροπής Τιμών Φαρμάκων και εφόσον υπάρξουν αιτήματα επανεξέτασης τιμών, οι τιμές των ιδιοσκευασμάτων αυτών δεν θα συμπεριλαμβάνονται στο υπό έκδοση δελτίο αλλά σε επόμενο δελτίο.

ΑΡΘΡΟ 446

Ταινία γνησιότητας ή γραμμωτός κώδικας φαρμάκων

Η υποχρέωση της αναγραφής των στοιχείων που προβλέπονται στην ταινία γνησιότητας ή το γραμμωτό κώδικα δεν αναιρεί την υποχρέωση αναγραφής αυτών των στοιχείων και σε άλλα σημεία της συσκευασίας, όπως προβλέπεται από άλλες διατάξεις.

Ά ρ θ ρ ο 2

1. Η ανώτατη ασφαλιστική τιμή εφαρμόζεται από 1.1.2006 και μέχρι την εφαρμογή του νέου συστήματος αποζημίωσης φαρμακευτικών προϊόντων από τα ασφαλιστικά ταμεία, όπως αυτό θα καθορισθεί από τα υπουργεία Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας και Εμπορικής Ναυτιλίας.

Μέχρι το τέλος Φεβρουαρίου κάθε έτους καταβάλλεται σε ειδικό λογαριασμό από τον υπεύθυνο κυκλοφορίας κάθε φαρμακευτικού προϊόντος, όπως αυτός ορίζεται σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις, το ποσό που προκύπτει από την διαφορά μεταξύ της ανώτατης ασφαλιστικής τιμής και της καθαρής τιμής για κάθε φαρμακευτικό προϊόν επί την ποσότητα του φαρμακευτικού προϊόντος που αποδεδειγμένα διατέθηκε σε ασφαλισμένους κατά το προηγούμενο έτος.

2. Οι φαρμακευτικές επιχειρήσεις που έχουν υποβάλει αιτήματα για έγκριση τιμής νέων φαρμάκων ή αναπροσαρμογής τιμής ήδη κυκλοφορούντων φαρμάκων υποχρεούνται, εφόσον επιθυμούν την περαιτέρω εξέταση του αιτήματός τους, να επικαιροποιήσουν τα στοιχεία των αιτήσεων σύμφωνα με τα οριζόμενα στην παρούσα Αγορανομική Διάταξη.

3. Μεταβολές τιμών για τα φαρμακευτικά προϊόντα που έχουν κυκλοφορήσει πριν από την 1^η Ιανουαρίου 1998 θα εγκρίνονται κατά περίπτωση, μετά από εξέταση, είτε κατόπιν αιτήσεως των ενδιαφερομένων, είτε με πρωτοβουλία της αρμόδιας υπηρεσίας, συνεκτιμώντας, εκτός από τις διατάξεις των άρθρων 440, 442, 442 Α, 445 και 445Α, και την αναγκαιότητα των προϊόντων αυτών για τη διασφάλιση της δημόσιας υγείας.

5.2. Μελέτη περίπτωσης αυτοκινήτων στην ΕΝΕ

Οι αποκλίσεις στις τιμές των αυτοκινήτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση παραμένουν μεγάλες ιδίως στα τμήματα των μεγάλων αυτοκινήτων

Στην πλέον πρόσφατη έκθεσή της για τις τιμές των αυτοκινήτων, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διαπιστώνει ότι εξακολουθούν να υπάρχουν μεγάλες αποκλίσεις στις τιμές των νέων αυτοκινήτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η κατάσταση την 1η Μαΐου 2008 δείχνει ότι παρά την υποτίμηση της στερλίνας έναντι του ευρώ, οι τιμές στο Ηνωμένο Βασίλειο συνεχίζουν να είναι πολύ υψηλότερες από εκείνες της ζώνης του ευρώ. Η Ελλάδα, η οποία προσχώρησε στη ζώνη του ευρώ στις 2 Ιανουαρίου 2001, καθώς και η Φινλανδία, η Ισπανία, οι Κάτω Χώρες και η Δανία η οποία δεν ανήκει στη ζώνη του ευρώ είναι οι αγορές με τις χαμηλότερες, εν γένει, τιμές αυτοκινήτων προ της φορολογίας. Ο επίτροπος αρμόδιος για θέματα ανταγωνισμού κ. Mario Monti υπογράμμισε: "Η παρακολούθηση τόσο των αποκλίσεων στις τιμές των νέων αυτοκινήτων όσο και των δυνατών εμποδίων στο παράλληλο εμπόριο νέων αυτοκινήτων συνεχίζει να αποτελεί θέμα υψηλής προτεραιότητας για την Επιτροπή, ιδίως ενόψει της τρέχουσας προπαρασκευής του νομικού πλαισίου διανομής αυτοκινήτων το οποίο θα ισχύσει στο μέλλον".

Η ανάλυση της κατάστασης μεταξύ των μελών της ζώνης του ευρώ αποκαλύπτει ότι η Γερμανία και, για ορισμένα μοντέλα, η Αυστρία είναι οι ακριβότερες αγορές. Στη Γερμανία, συνολικά, 46 από τα 81 μοντέλα που καλύπτει η έκθεση είναι ακριβότερα κατά 20 % σε σχέση με τουλάχιστον μια άλλη αγορά της ζώνης του ευρώ (της Ελλάδας περιλαμβανομένης). Πρέπει να σημειωθεί, στο πλαίσιο αυτό, ότι ιδίως ο όμιλος PSA, ο όμιλος Fiat, ο όμιλος VW (Volkswagen και Seat), η Ford, η Opel και ορισμένοι Ιάπωνες κατασκευαστές εφαρμόζουν στρατηγική υψηλών τιμών στη Γερμανία. Από την άλλη πλευρά, ορισμένοι Γερμανοί κατασκευαστές (Audi, BMW και DaimlerChrysler) και η Volvo περιορίζουν γενικά τις αποκλίσεις των τιμών των αυτοκινήτων τους στη ζώνη του ευρώ σε 15%.

Όπως και στην προηγούμενη έρευνα, η Επιτροπή διαπίστωσε ότι στα πρώτα τέσσερα τμήματα της αγοράς (Α έως Δ) που περιλαμβάνουν εκείνα (Β έως Δ) στα οποία ο μεγάλος αριθμός μοντέλων θα έπρεπε κατά κανόνα να συνεπάγεται έντονο ανταγωνισμό, η μέση απόκλιση τιμής εντός της ζώνης του ευρώ είναι πολύ μεγαλύτερη (πολύ πάνω από 20 %) σε σχέση με τα τμήματα της αγοράς Ε, ΣΤ και Ζ.

Όσον αφορά το Ηνωμένο Βασίλειο, πρέπει να σημειωθεί ότι, γενικά, οι τιμές των νέων αυτοκινήτων μειώθηκαν ή παρέμειναν σταθερές. Ωστόσο, η αγορά αυτή συνεχίζει να είναι η ακριβότερη για 52 από τα μοντέλα που εξετάστηκαν. Για 18 μοντέλα που διατίθενται στο Ηνωμένο Βασίλειο, οι τιμές μειώθηκαν περισσότερο από 5 ποσοστιαίες μονάδες σε σύγκριση με την 1η Νοεμβρίου 2007. Δεδομένου ότι οι τιμές στη χώρα αυτή εξακολουθούν να είναι πολύ υψηλότερες από οπουδήποτε αλλού, πολλοί Βρετανοί καταναλωτές συνεχίζουν να αγοράζουν τα αυτοκίνητά τους από εμπόρους της ηπειρωτικής Ευρώπης. Η Επιτροπή συνεχίζει να λαμβάνει καταγγελίες Βρετανών καταναλωτών που αντιμετωπίζουν προβλήματα κατά την αγορά αυτοκινήτου σε άλλο κράτος μέλος. Πολλές από τις καταγγελίες αφορούν τις μεγάλες προσαυξήσεις για δεξιά τιμόνι και τις παρατεταμένες περιόδους αναμονής. Ο επίτροπος αρμόδιος για θέματα ανταγωνισμού κ. Monti επανέλαβε ότι είναι αποφασισμένος να διερευνήσει τις περιοριστικές πρακτικές των κατασκευαστών αυτοκινήτων οι οποίες εμποδίζουν τους πολίτες της Ένωσης να αγοράσουν αυτοκίνητο σε άλλο κράτος μέλος :

5.2.1 Μερικά χαρακτηριστικά παραδείγματα:

Οι αποκλίσεις τιμών για ένα δείγμα από τα δημοφιλέστερα μοντέλα αυτοκινήτων (ως ποσοστό των τιμών σε ευρώ προ φόρου, μεταξύ ακριβότερης και φθηνότερης αγοράς της ζώνης του ευρώ) την 1η Μαΐου 2008 είχε ως εξής (πρέπει να σημειωθεί ότι για τα μοντέλα που σημειώνονται με αστερίσκο (*), η Ελλάδα η οποία είναι μέλος της ζώνης του ευρώ, κατέστη η φθηνότερη χώρα και η αύξηση της απόκλισης τιμών σε σχέση με την 1/11/2007 είναι, ως εκ τούτου, ιδιαίτερα μεγάλη):

Τμήματα μικρών διαστάσεων Α και Β:	1/5/2008	1/11/2007	1/5/2007
Opel Corsa	37,4%	24,6%	14,3%
Ford Fiesta	16,5%	20,5%	20,1%
Renault Clio*	31,3%	23,0%	24,0%
Peugeot 106*	23,5%	11,4%	14,3%
VW Polo	28,0%	29,1%	26,8%

Τμήμα μετρίων διαστάσεων Γ:	1/5/2008	1/11/2007	1/5/2007
VW Golf	33,1%	32,9%	30,1%
Opel Astra	51,6%	27,6%	28,7%
Ford Focus	18,6%	18,1%	14,5%
Renault Mégane*	25,8%	18,5%	17,6%
Peugeot 306*	24,2%	18,9%	14,6%
Τμήματα μεγάλων διαστάσεων D, E και F:	1/5/2008	1/11/2007	1/5/2007
BMW 318I	13,4%	13,9%	14,1%
Audi A 4	13,7%	21,0%	15,5%
Ford Mondeo	22,2%	29,9%	29,8%
Opel Vectra	48,5%	25,2%	23,6%
VW Passat	22,3%	22,1%	25,2%

5.2.2 Τιμολογιακές πολιτικές των κατασκευαστών

Τα παραπάνω παραδείγματα δείχνουν ότι οι αποκλίσεις τιμών μειώθηκαν σε πέντε μοντέλα. Η πολύ μεγάλη απόκλιση για τα δύο μοντέλα της Opel, σε σχέση με την προηγούμενη έρευνα, οφείλεται σε δραστική μείωση των τιμών στην αγορά της Φινλανδίας για τα σχετικά μοντέλα. Μια γενικότερη παρατήρησή όσον αφορά την τιμολογιακή πολιτική στα διάφορα τμήματα της αγοράς: η Γερμανία και η Αυστρία είναι οι ακριβότερες αγορές για όλα σχεδόν τα μοντέλα των τμημάτων Α έως Γ ενώ στο τμήμα Δ, αυτό ισχύει μόνον για τα μισά μοντέλα. Στα υπόλοιπα τμήματα της αγοράς οι χώρες αυτές εμφανίζονται σποραδικά μόνον ως οι ακριβότερες αγορές.

Οι σχετικά χαμηλές τιμές προ φόρου στη Φινλανδία, τη Δανία και την Ελλάδα οφείλονται κατά μεγάλο μέρος στις τιμολογιακές πολιτικές των κατασκευαστών, δεδομένου ότι εξαιτίας της υψηλής φορολογίας για την αγορά αυτοκινήτου που ισχύει στις χώρες αυτές, οι περισσότεροι κατασκευαστές καθορίζουν τις τιμές προ φόρου σε χαμηλά επίπεδα επειδή θεωρούν ότι αυτό είναι απαραίτητο προκειμένου να είναι προσιτές οι τιμές μετά το φόρο. Ως εκ τούτου, σε άλλες χώρες όπως η Γερμανία, όπου δεν επιβάλλονται φόροι, οι τιμές προ του φόρου είναι υψηλότερες. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, οι τιμές των αυτοκινήτων περιλαμβάνουν το πρόσθετο κόστος των βρετανικών προδιαγραφών και ιδίως του δεξιού τιμονιού και επηρεάζονται από την υψηλή ισοτιμία της στερλίνας. Κατά την ανάλυση των λόγων στους οποίους οφείλονται οι μεγάλες αποκλίσεις τιμών πρέπει να λαμβάνονται υπόψη όλοι οι παραπάνω παράγοντες.

Η Επιτροπή διαπίστωσε ότι για τους Βρετανούς και Ιρλανδούς καταναλωτές που αγοράζουν αυτοκίνητο σε άλλο κράτος μέλος, η προσαύξηση για το τιμόνι στα δεξιά είναι, γενικά, χαμηλότερη για ιαπωνικά μοντέλα και υψηλότερη για μοντέλα του ομίλου (VW, Audi και Seat).

5.2.3 Μέθοδος και πολιτικές που ακολουθούνται και διαμορφώνονται οι τιμές από χώρα σε χώρα

Η μεθοδολογία είναι η ίδια με εκείνη που εφαρμόστηκε στο παρελθόν: συνολικά 17 Ευρωπαϊκοί και 8 Ιάπωνες κατασκευαστές αυτοκινήτων διαβίβασαν στην Επιτροπή τις συνιστώμενες τιμές λιανικής που ίσχυαν την 1η Μαΐου 2008, για 81 από τα δημοφιλέστερα μοντέλα τους.

Η τιμή αναφοράς που χρησιμοποιήθηκε για τον υπολογισμό των αποκλίσεων για όλα τα μοντέλα είναι εκείνη της φθηνότερης χώρας εντός της ζώνης του ευρώ. Οι τιμές έχουν προσαρμοσθεί με βάση τις διαφορές στον βασικό εξοπλισμό και εκφράζονται τόσο στο τοπικό νόμισμα όσο και σε ευρώ, πριν και μετά τον φόρο. Αναφέρονται, επίσης, οι τιμές για τα κυριότερα προαιρετικά στοιχεία του εξοπλισμού και για την τοποθέτηση του τιμονιού στα δεξιά καθώς και άλλες πληροφορίες. Για σε ορισμένες εθνικές αγορές ενδέχεται να υπάρχουν μερικά επιπλέον προαιρετικά στοιχεία εξοπλισμού και διαφορές στον βασικό εξοπλισμό για κάποια μοντέλα. Πρέπει να σημειωθεί ότι οι πραγματικές τιμές λιανικής μπορεί να διαφέρουν από τις συνιστώμενες τιμές καταλόγου, δεδομένου

ότι οι αντιπρόσωποι είναι ελεύθεροι να καθορίζουν οι ίδιοι τις τιμές που εφαρμόζουν και να προσφέρουν πρόσθετα οικονομικά πλεονεκτήματα στους πελάτες τους, ανάλογα με την αγορά.

Τιμές των αυτοκινήτων: παρά τη σύγκλιση των τιμών, η αγορά αυτοκινήτου στο εξωτερικό είναι συχνά φθηνότερη

Η τελευταία έκθεση σχετικά με τις τιμές των αυτοκινήτων δείχνει ότι συνεχίζεται η σύγκλιση τιμών για τα καινούργια αυτοκίνητα σε όλες τις αγορές. Ωστόσο, τα τελευταία διαθέσιμα αριθμητικά στοιχεία της, δείχνουν ότι πολλοί Ευρωπαίοι καταναλωτές μπορούν να εξοικονομήσουν σημαντικά ποσά αγοράζοντας τα αυτοκίνητά τους σε άλλα κράτη μέλη. Αυτό οφείλεται στο ότι οι διαφορές τιμών μεταξύ ορισμένων χωρών και ιδίως για ορισμένα μοντέλα, εξακολουθούν να είναι σημαντικές. Οι χαμηλότερες τιμές αυτοκινήτων πριν τον φόρο ισχύουν στη Δανία, την Ελλάδα και τη Φινλανδία. Οι τιμές στη Γερμανία, που είναι η μεγαλύτερη αγορά, και, σε μικρότερο βαθμό, στην Αυστρία παραμένουν μεταξύ των υψηλότερων στη ζώνη του ευρώ.

Ο επίτροπος κ. Monti σχολίασε με ικανοποίηση τα νέα στοιχεία για τις διαφορές τιμών: «Διαπιστώνω με ευχαρίστηση ότι η σύγκλιση των τιμών των αυτοκινήτων στην ΕΕ έχει προχωρήσει. Με αυτό, δεν εννοώ ότι ισχύουν οι ίδιες τιμές από την άποψη αυτή, η έκθεση δείχνει ότι οι Ευρωπαίοι καταναλωτές μπορούν ακόμη να αγοράσουν αυτοκίνητα στο εξωτερικό, σε καλύτερη τιμή αλλά διακρίνω καθαρά ότι οι αγορές γίνονται πιο ολοκληρωμένες, ιδίως στη ζώνη του ευρώ ».

Πρόκειται για την πρώτη έκθεση που δημοσιεύεται μετά τη λήξη της μεταβατικής περιόδου εφαρμογής του νέου κανονισμού για τη διανομή αυτοκινήτων (κανονισμός 1400/2008).

Μεγαλύτερη σύγκλιση σε όλες τις αγορές

Σύμφωνα με την έκθεση, οι διαφορές τιμών είναι χαμηλότερες από εκείνες που κατέγραψαν παλαιότερες εκθέσεις. Παρά ταύτα, οι διαφορές τιμών μεταξύ φθηνότερου και ακριβότερου κράτους μέλους παραμένουν σημαντικές σε ορισμένες περιπτώσεις. Κατά την αγορά αυτοκινήτου σε μια χώρα, υπάρχει πιθανότητα 1 προς 13, το ίδιο αυτοκίνητο, να πωλείται τουλάχιστον 20% φθηνότερα κάπου αλλού στη ζώνη του ευρώ. Στην προηγούμενη έκθεση, ωστόσο, ο δείκτης αυτός ήταν πολύ μεγαλύτερος

καθώς οι καταναλωτές είχαν πιθανότητα 1 προς 5 να βρουν το ίδιο αυτοκίνητο τουλάχιστον 20% φθηνότερο κάπου αλλού στη ζώνη του ευρώ. Η μεγαλύτερη διαφορά που καταγράφηκε στην έκθεση αφορά το Volkswagen Passat, του οποίου η τιμή στη Γερμανία είναι 39% υψηλότερη από ό,τι στην Ελλάδα. Σε απόλυτες τιμές που για τους καταναλωτές απεικονίζουν την κατάσταση καλύτερα από τα ποσοστά η διαφορά για το Passat που ανήκει στην "κατηγορία μεγάλων αυτοκινήτων» D, ανέρχεται σε 5 000 ευρώ. Η διαφορά αυτή αντιπροσωπεύει δυνατότητα εξοικονόμησης 5 700 ευρώ για τον Γερμανό καταναλωτή, συν τον ΦΠΑ, όταν αγοράζει το συγκεκριμένο μοντέλο στην Ελλάδα. Συνεπώς, όσοι πραγματοποιούν αγορές διασυνοριακά μπορούν να εξοικονομήσουν σημαντικά ποσά.

Φθηνά και ακριβά κράτη μέλη

Όπως και στην προηγούμενη έκθεση, η Γερμανία και, σε μικρότερο βαθμό η Αυστρία, προβάλλουν ως οι ακριβότερες αγορές της Ένωσης για τα μοντέλα αυτοκινήτων που περιέλαβε η έκθεση. Στη Γερμανία, συνολικά 38 μοντέλα πωλούνται στις υψηλότερες τιμές της ζώνης του ευρώ, ενώ 23 από αυτά είναι κατά 20 % έως 39 % ακριβότερα από τη φθηνότερη εθνική αγορά εντός της ζώνης του ευρώ. Στην Αυστρία, εννέα μοντέλα πωλούνται σε τιμές πάνω από 20% υψηλότερες σε σχέση με τη φθηνότερη αγορά της ζώνης του ευρώ. Ο αριθμός των παραδειγμάτων για τέτοιες μεγάλες διαφορές τιμών δεν παρουσίασε σοβαρή μείωση σε σχέση με την προηγούμενη έκθεση, όπου στην κατηγορία αυτή ανήκαν 24 μοντέλα στη Γερμανία και 11 στην Αυστρία. Εντός της ζώνης του ευρώ, φθηνότερη είναι η Ελλάδα, όπου σχεδόν ένα στα τρία μοντέλα πωλείται στη χαμηλότερη τιμή που ισχύει στη ζώνη του ευρώ. Η Φινλανδία είναι, επίσης, σχετικά φθηνή. Εκτός ζώνης του ευρώ, οι τιμές στη Δανία είναι οι χαμηλότερες στην Ένωση: 6% κατώτερες από τις τιμές που ισχύουν στην Ελλάδα.

Εξαιτίας της υποτίμησης της λίρας έναντι του ευρώ, το Ηνωμένο Βασίλειο παρουσιάζει τιμές σε ευρώ που συγκρίνονται με αυτές που ισχύουν στη Γαλλία. Ωστόσο, στο Ηνωμένο Βασίλειο και την Ιρλανδία οι τιμές των αυτοκινήτων περιλαμβάνουν και το πρόσθετο κόστος των προδιαγραφών για τιμόνι στη δεξιά πλευρά του αυτοκινήτου. Η έκθεση δείχνει ότι για τους Βρετανούς και Ιρλανδούς καταναλωτές που αγοράζουν αυτοκίνητο σε άλλο κράτος μέλος, η μικρότερη προσαύξηση για δεξιά τιμόνι χρεώνεται

για τα σήματα Land Rover, Rover και Volvo (το πολύ 3%) ενώ η μεγαλύτερη (9% και πάνω) για τα μοντέλα του ομίλου VW.

5.2.4 Πιθανές αιτίες της διασποράς των τιμών

Οι συγκρίσεις τιμών αποτελούν ασφαλείς δείκτες όσον αφορά την οικονομική ολοκλήρωση και τις επιδόσεις της αγοράς. Οι ανταγωνιστικές και αποτελεσματικές αγορές, όπου τα αγαθά αποτελούν αντικείμενο ελεύθερης εμπορίας, εξακολουθούν να ασκούν πιέσεις για τη μείωση των τιμών. Ως εκ τούτου, η εύρυθμη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς προσλαμβάνει μεγάλη σημασία για τους καταναλωτές. Στο πλαίσιο του πίνακα αποτελεσμάτων της ενιαίας αγοράς, της στρατηγικής για την εσωτερική αγορά (βλ. IP/01/564) και του ελέγχου των επιδόσεων που σημειώνει η αγορά προϊόντων, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διενήργησε μελέτη για να παρακολουθήσει και να αξιολογήσει συγκριτικά το εύρος και τις αιτίες της διαφοράς τιμών. Πραγματοποιήθηκαν δύο έρευνες - μία για τα ηλεκτρονικά είδη ευρείας κατανάλωσης και μία για τα φρέσκα τρόφιμα. Τα πορίσματα αποδεικνύουν ότι εξακολουθούν να υφίστανται μεγάλες αποκλίσεις τιμών στα κράτη μέλη όσον αφορά τα συγκεκριμένα προϊόντα.

Τα αποτελέσματα των αναλύσεων που διενήργησε η Επιτροπή εξακολουθούν να έχουν προσωρινό χαρακτήρα, αλλά οι εν λόγω έρευνες παρέχουν ορισμένες ενδείξεις σχετικά με τις αιτίες της διασποράς των τιμών. Οι διαφορές των τιμών οφείλονται συνήθως σε αρκετούς παράγοντες. Τα διαφορετικά χαρακτηριστικά των δύο ομάδων προϊόντων που αποτέλεσαν το αντικείμενο των εν λόγω ερευνών μπορεί να παράσχουν χρήσιμες πληροφορίες για τις υποβόσκουσες αιτίες της διασποράς των τιμών. Παραδείγματος χάρη, η Επιτροπή εξέτασε τη σημασία της εμπορικής ονομασίας και διαπίστωσε ότι οι καταναλωτές προτίθενται συχνά να πληρώσουν περισσότερα χρήματα για ένα προϊόν λόγω της εικόνας που διαμορφώνει η εμπορική ονομασία του. Σπάνια εντοπίζονται διάσημες εταιρείες στον τομέα των φρέσκων τροφίμων. Επιπλέον, ο αναλώσιμος χαρακτήρας των εν λόγω προϊόντων αυξάνει το σχετικά υψηλό κόστος μεταφοράς τους και δυσχεραίνει την εμπορία τους. Αντιθέτως, τα ηλεκτρονικά είδη ευρείας κατανάλωσης φέρουν εμπορικό σήμα και η αγορά τους συνεπάγεται συχνά σημαντική δραστηριοποίηση των υπηρεσιών πριν και μετά την πώληση. Για το λόγο

αυτό, η διαφήμιση με σκοπό την προώθηση της εμπορικής ονομασίας είναι πολύ σημαντική για τις μεγαλύτερες εταιρείες ηλεκτρονικών ειδών ευρείας κατανάλωσης. Ωστόσο, από τη μελέτη προκύπτει ότι το εμπορικό σήμα μπορεί να ευθύνεται μόνο για το 40%, κατ' ανώτατο όριο, της διασποράς των τιμών.

Σημαντικό ρόλο δύνανται επίσης να διαδραματίσουν οι διαφορετικές προτιμήσεις μεταξύ των καταναλωτών, καθώς και οι ειδικές συνθήκες που επικρατούν στις τοπικές αγορές. Οι διαφορές των τιμών προκύπτουν συνήθως από τους φραγμούς στην ελεύθερη κυκλοφορία των αγαθών και των υπηρεσιών. Τέλος, ενδέχεται να επηρεάσουν αρνητικά την ολοκλήρωση της αγοράς οι περιορισμοί των πανευρωπαϊκών εκστρατειών εμπορίας και των εμπορικών επικοινωνιών, οι φραγμοί στη διανομή, οι κάθετοι περιορισμοί και οι επαχθείς διαδικασίες για τη χορήγηση των αδειών εκμετάλλευσης ή για τη διαπίστωση της συμμόρφωσης.

Αν και χρειάζεται περαιτέρω διερεύνηση, η Επιτροπή φρονεί ότι οι υπό εξέλιξη εργασίες για την εφαρμογή της συνολικής στρατηγικής στον τομέα των υπηρεσιών θα συμβάλουν ιδιαίτερα στην άρση ορισμένων εμποδίων που ευθύνονται για τις σημαντικές αποκλίσεις τιμών που αποκαλύπτονται από τις εν λόγω έρευνες.

Ακόμη και σε πλήρως ολοκληρωμένες αγορές πρέπει να αναμένεται κάποια διασπορά των τιμών, π.χ. λόγω του κόστους μεταφοράς. Για να υπολογιστεί η απόσταση που χωρίζει την εσωτερική αγορά από την πλήρη ολοκλήρωσή της, η Επιτροπή συνέκρινε τις διαφορές τιμών μεταξύ των κρατών μελών με τις διαφορές τιμών μεταξύ περιφερειών των κρατών μελών.

Όσον αφορά τα ηλεκτρονικά είδη ευρείας κατανάλωσης, οι μέγιστες διαφορές τιμών μεταξύ των κρατών μελών κυμαίνονται κατά κανόνα από 30 έως 50%, ενώ οι διαφορές τιμών στις περιφέρειες κυμαίνονται συνήθως μεταξύ 10 και 30%. Με άλλα λόγια, τις περισσότερες φορές, οι διαφορές τιμών μεταξύ των κρατών μελών είναι τριπλάσιες των αντίστοιχων διαφορών μεταξύ περιφερειών. Μόνο για ελάχιστα ηλεκτρονικά είδη ευρείας κατανάλωσης οι διαφορές τιμών μεταξύ περιφερειών και μεταξύ κρατών είναι παρόμοιες (π.χ. η τιμή ενός τηλεοπτικού δέκτη εμφανίζει μέγιστη διακύμανση 24% μεταξύ των περιφερειών και 25% μεταξύ των κρατών μελών). Για το λόγο αυτό, φαίνεται ότι εξακολουθούν να υπάρχουν περιθώρια περαιτέρω σύγκλισης των τιμών, ακόμη και για προϊόντα με χαμηλότερη διασπορά τιμών, όπως τα ηλεκτρονικά είδη ευρείας κατανάλωσης.

Ένας άλλος τρόπος εξέτασης της δυνατότητας εξοικονόμησης συνίσταται στον υπολογισμό της συνολικής τιμής που θα κατέβαλλαν οι καταναλωτές εάν αγόραζαν μεμονωμένα τα προϊόντα στη χαμηλότερη δυνατή τιμή που υπάρχει στην ΕΕ και στη σύγκριση της τιμής αυτής με τη συνολική τιμή που θα πλήρωναν εάν αγόραζαν τα συγκεκριμένα προϊόντα στη χώρα τους. Το σύνολο προϊόντων με το χαμηλότερο κόστος συντίθεται με τον εντοπισμό της φθηνότερης τιμής στην ΕΕ, άνευ Φ.Π.Α., για κάθε προϊόν και, στη συνέχεια, με την προσθήκη του αντίστοιχου Φ.Π.Α. για κάθε χώρα. Από αυτή την ανάλυση προκύπτει ότι οι Ισπανοί καταναλωτές θα μπορούσαν να εξοικονομήσουν 20% επί των ηλεκτρονικών ειδών ευρείας κατανάλωσης, εάν είχαν τη δυνατότητα να καταβάλουν τη χαμηλότερη τιμή στην ΕΕ για κάθε μεμονωμένο προϊόν. Κατά μέσο όρο, οι καταναλωτές της ΕΕ θα μπορούσαν να εξοικονομήσουν περίπου 12%.

Αναμφισβήτητα, τούτο είναι εντελώς θεωρητικό καθώς "τέλειες αγορές", όπου μπορεί κανείς να αγοράσει οτιδήποτε, χωρίς πρόσθετο κόστος, σε οποιοδήποτε μέρος της ΕΕ, δεν υπάρχουν. Αλλά το παράδειγμα παραμένει χρήσιμο, εφόσον παρέχει στοιχεία για τη δυνατότητα ακόμη μεγαλύτερων οφελών, σε περίπτωση που επιτευχθεί περισσότερη πρόοδος ως προς την άρση των εμποδίων που αντιμετωπίζει η πλήρης ολοκλήρωση στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς.

Συμπεράσματα

Είναι αναμφισβήτητο ότι τα ωφέλει της Ελλάδος από την συμμετοχή της στη ζώνη του ευρώ είναι αρκετά και σημαντικά. Ενίσχυσε τον βαθμό της οικονομικής αλληλεξάρτησης μεταξύ των κρατών μελών ένεκα της ύπαρξης ενιαίας νομισματικής πολιτικής (όπως είδαμε και στο παράδειγμα με τις τιμές των φαρμάκων και τα μέτρα που πάρθηκαν από την ελληνική Κυβέρνηση σε συνεννόηση με την Ε.Ε.) , υπήρξε ανάπτυξη στενότερων εμπορικών και χρηματοοικονομικών δεσμών όπως και ενθάρρυνση μεγαλύτερου συντονισμού των οικονομικών πολιτικών. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την υποβοήθηση ενιαίας αγοράς χρήματος και κεφαλαίου δηλαδή των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ότι οφέλη αυτά δεν τα επωφεληθήκαν μόνο τα μέλη της οικονομικής ελίτ της χώρας (μεγάλο-εισαγωγείς, μεγαλοβιομήχανοι, κ.λπ.) αλλά και μερικά κοινωνικά στρώματα (χαρακτηριστικό παράδειγμα οι αγρότες) που εισέπραξαν σημαντικό ποσό από τα Κοινοτικά κονδύλια. Τα θετικά αποτελέσματα της χώρας μας από την ένταξη της στην Ευρωζώνη γίνονται ιδιαίτερα αισθητά ακόμα και εάν εξετάσουμε την εξέλιξη του εμπορικού ισοζυγίου της χώρας μετά την ένταξη μας στην ΕΕ. Από τότε που η χώρα εντάχθηκε στην ΕΟΚ μέχρι σήμερα οι εξαγωγές μας προς τα άλλα μέλη αυξηθήκαν κατά 96% σύμφωνα με το Υπουργείο Εμπορίου.

Τις έρευνες όμως του Υπουργείου Εμπορίου έρχεται να επιβεβαιώσει και η έκθεση του διεθνούς οίκου πιστοληπτικής αξιολόγησης Standard & Poor's που εξετάζει τις συνέπειες αποχώρησης από την ΕΝΕ για καθένα από τα μέλη της. Σύμφωνα λοιπόν με αυτή η πιστοληπτική ικανότητα της Ελλάδας αν δεν συμμετείχε στο ευρώ θα ήταν κατά τέσσερις βαθμίδες χαμηλότερη ή αλλιώς στο κατώτατο όριο πριν από την κατηγορία «υψηλού επενδυτικού κινδύνου» με τεράστιες συνέπειες για το κόστος εξυπηρέτησης του δημοσίου χρέους. Ο αναλυτής της S&P και συγγραφέας της έκθεσης Μόριτζ Κρέμερ τόνισε ότι η Ελλάδα θα υφίστατο τη μεγαλύτερη ζημιά από όλες τις χώρες αν αποφάσιζε να εγκαταλείψει την ΕΝΕ και η βαθμολογία της θα υποχωρούσε κατά τέσσερις βαθμίδες, στα όρια της μη επενδυτικής κατηγορίας.

Βιβλιογραφία

- **De Grauwe P. (2007)**, Τα οικονομικά της Νομισματικής Ένωσης, εκδόσεις Παπαζήση
- **Θαλασσινός Ε. και Θ.Β. Σταματόπουλος(1998)**, Διεθνή Οικονομικά, εκδόσεις Α.Σταμούλης
- **Δημόπουλος Γ.- Μπαλτάς Ν.- Χασσιδ Ι.(2001)**, Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές σπουδές, τόμος Β΄ Οικονομική ολοκλήρωση και πολιτικές, εκδόσεις Ι.Σιδεράς
- **Λεβεντάκης Ι.Α. (2003)**, Διεθνής Μακροοικονομική και Χρηματοοικονομική, εκδόσεις Αθ.Σταμούλης
- **Μούσης Ν. (2000)**, Εγχειρίδιο Ευρωπαϊκής Πολιτικής, εκδόσεις Παπαζήση
- **Αργεΐτης Γ. (2002)**, Παγκοσμιοποίηση ΟΝΕ και Οικονομική Προσαρμογή Η περίπτωση της Ελλάδας, εκδόσεις Τυπωθήτω
- **Πουρναράκης Ε.Δ. (2000)**, Διεθνής Οικονομική-Μια εισαγωγική προσέγγιση, (β΄ έκδοση)
- **Στουρνάρας Ι. (2004)** «Η Ένταξη της Δραχμής στη Ζώνη του Ευρώ και οι Προκλήσεις για το μέλλον» στο Η Ένταξη στην ΟΝΕ και οι Προκλήσεις του Μέλλοντος, επιμέλεια Στουρνάρας Γιάννης, σ. 91- 135, Αθήνα: Καστανιώτης.
- **Παπαδήμος Λ., (2000)**, «Από τη Δραχμή στο Ευρώ» Τράπεζα της Ελλάδος, Οικονομικό Δελτίο, τ.15, Ιούλιος, σ. 7-14.
Παπαντωνίου, Γιάννος, 2004, «Εισαγωγή: Η Ένταξη

Πηγές:

- http://ec.europa.eu/represent_el.htm
- imerisia.gr
- Eurostat, Structural Indicators, General Economic Background

- http://www.e-database.gr/Medicines_Prices/By_Name/12/2
- B. Κοντοζαμάνης (2000), Τιμές Κατανάλωση και Δημόσια Δαπάνη στην Ελληνική Αγορά Φαρμάκων, IOBE, Αθήνα
- Κ. Σουλιώτης, Γ. Κυριόπουλος Γ. (2000) "Εξελίξεις στην Αγορά του Φαρμάκου στην Ελλάδα", Αθήνα.
- <http://www.gge.gr>
- http://ec.europa.eu/competition/car_sector/
- Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος, 2005, Δείκτης Τιμών Καταναλωτή, Ειδική Ενημερωτική Έκδοση.

Βιβλιογραφικές αναφορές:

- **Bourguinat, H. (1973)**, “*Des Moyens de l’ Intergration Monetaire Europeene*”, L’Actualite Economique, Montreal, Oct-Dec.
- **Bruno, M., and Sachs, J. (1985)**, *Economics of Worldwide Stagflation*, Oxford: Basil Blackwell.
- **Calmfors, L. and Driffill, J. (1988)**, *Bargaining Structure, Corporatism and Macroeconomic Performance*, Economic Policy 13-61
- **Cooper, R. (1977)**, “*Worldwide versus Regional Integration. The Optimum Size of the Integrated Area*”, in F.Machlup (ed.) *Economic Integration, Worldwide, Regional, Sector*, London.
- **Giersch, H. (1973)**, “*On the Desirable Degree of Flexibility of Exchange Rates*”, *Weltwirtschaftliches Archiv*.
- **Ingram, J. (1969)**, “*Comment: The Optimum Currency Problem*”, in Mundell R. and Swoboda A., *Monetary Problems of International Economy*, Chicago University Press.
- **Kenen, P. (1969)**, “*The Theory of Optimum Currency Area: An Electric View*”, in Mundell R. and Swoboda A. *Monetary Problems of International Economy*, Chicago University Press.

- **Kindleberger, C.P. (1968)**, ‘*International Public Goods without International Governments*’, American Economic Review, vol.76.
- **Krugman, P. (1991)**, ‘*Increasing Returns and Economy Geography*’, Journal of Political Economy, vol.99, No 31.
- **McKinnon, R.I. (1963)**, ‘*Optimum Currency Areas*’, A.E.R., vol.53.
- **Melitz, J. (1985)**, ‘*The Welfare Cost of the European Monetary System*, Journal of International Money and Finance.
- **Mundell, R. (1961)**, ‘*A Theory of Optimum Currency Areas*’, American Economic Review, vol.51.
- **Mundell, R. (1968)**, ‘*International Economics*’, London, Macmillan
- **Scitovsky, J. (1967)**, ‘*The Theory of Balance of Payments*’, Journal of Political Economy, vol.95.